

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA DEJAVNIKOV EROZIJE DAVČNIH OSNOV IN
PREUSMERJANJA DOBIČKOV**

Ljubljana, junij 2016

KATJA SRAKA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Katja Sraka, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, pripravljene v sodelovanju s svetovalko izr. prof. dr. Sergejo Slapničar

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 ZMANJŠEVANJE DAVČNEGA BREMENA	2
1.1 Pogoji za zmanjševanje davčnega bremena.....	2
1.1.1 Globalizacija.....	2
1.1.2 Davčne pristojnosti držav	5
1.2 Definicije zmanjševanja davčnega bremena.....	7
1.3 Posledice zmanjševanja davčnega bremena	10
1.3.1 Erozijski davčni osnov in preusmerjanje dobičkov.....	10
1.3.1.1 Vplivi na konkurenčnost.....	12
1.3.1.2 Vplivi na davčne prihodke držav	13
1.3.1.3 Vplivi na neposredne tuje investicije.....	15
1.3.2 Pravila proti davčnemu izogibanju	17
1.3.3 Ukrepi OECD	18
2 DEJAVNIKI EROZIJE DAVČNIH OSNOV IN PREUSMERJANJA DOBIČKOV	19
2.1 Dejavniki preusmerjanja dobičkov	21
2.1.1 Zadolževanje med družbami.....	21
2.1.2 Določanje transfernih cen.....	23
2.1.3 Neopredmetena sredstva.....	25
2.2 Drugi dejavniki	28
3 ANALIZA RAZLIK V EFEKTIVNIH DAVČNIH STOPNJAH ZARADI DEJAVNIKOV EROZIJE DAVČNIH OSNOV IN PREUSMERJANJA DOBIČKOV	30
3.1 Utemeljitev hipotez.....	30
3.2 Vzorec.....	32
3.3 Merjenje spremenljivk.....	33
3.4 Metoda	37
3.5 Rezultati analize	37
3.5.1. Velikost družb	37
3.5.2 Opisna statistika spremenljivk in parametrov	38
3.5.2.1 Nadomestitev ekstremnih vrednosti	38
3.5.2.2 Opisna statistika EDS ₁	39
3.5.2.3 Opisna statistika EDS ₂	41
3.5.2.4 Opisna statistika EDS ₃	43
3.5.2.5 Opisna statistika EDS ₄	45
3.5.2.6 Opisna statistika EDS ₅	46
3.5.2.7 Opisna statistika EDS ₆	47
3.5.3 Preverjanje hipoteze 1	48
3.5.3.1 Primerjava EDS ₁	48
3.5.3.2 Primerjava EDS ₄	50

3.5.4 Preverjanje hipoteze 2a	50
3.5.4.1 Primerjava EDS ₂	51
3.5.4.2 Primerjava EDS ₅	52
3.5.5 Preverjanje hipoteze 2b	53
3.5.6 Preverjanje hipoteze 3	54
3.5.6.1 Primerjava EDS ₃	54
3.5.6.2 Primerjava EDS ₆	56
3.5.7 Rezultati analize razlik v efektivnih davčnih stopnjah, ki nastanejo zaradi dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov	57
3.6 Omejitve in izboljšave raziskave.....	59
SKLEP.....	62
LITERATURA IN VIRI.....	65
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Število opazovanih družb v vzorcih po velikosti.....	38
Slika 2: Histogram porazdelitve domačih družb po višini EDS ₁ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	40
Slika 3: Histogram porazdelitve multinacionalk po višini EDS ₁ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	41
Slika 4: Histogram porazdelitve domačih družb po višini EDS ₂ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	42
Slika 5: Histogram porazdelitve multinacionalk po višini EDS ₂ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	43
Slika 6: Histogram porazdelitve domačih družb po višini EDS ₃ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	44
Slika 7: Histogram porazdelitve multinacionalk po višini EDS ₃ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	45
Slika 8: Histogram porazdelitve opazovanih družb po višini EDS ₄ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	46
Slika 9: Histogram porazdelitve opazovanih družb po višini EDS ₅ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	47
Slika 10: Histogram porazdelitve opazovanih družb po višini EDS ₆ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013	48
Slika 11: Aritmetične sredine vrednosti EDS ₁ opazovanih družb v obdobju 2011–2013 ..	49
Slika 12: Aritmetične sredine vrednosti EDS ₂ opazovanih družb v obdobju 2011–2013 ..	51
Slika 13: Razlike aritmetičnih sredin EDS opazovanih vzorcev v obdobju 2011–2013 v odstotnih točkah.....	54
Slika 14: Aritmetične sredine vrednosti EDS ₃ opazovanih družb v obdobju 2011–2013 ..	55

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povprečno število zaposlenih, prihodki in sredstva vzorcev v obdobju 2011–2013	38
Tabela 2: Opisna statistika EDS ₁ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013.....	40
Tabela 3: Opisna statistika EDS ₂ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013.....	41
Tabela 4: Opisna statistika EDS ₃ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013.....	44
Tabela 5: Opisna statistika EDS ₄ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013.....	45
Tabela 6: Opisna statistika EDS ₅ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013.....	46
Tabela 7: Opisna statistika EDS ₆ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013.....	47
Tabela 8: Primerjava EDS ₁ opazovanih vzorcev za leto 2011	49
Tabela 9: Primerjava EDS ₁ opazovanih vzorcev za leto 2012	50
Tabela 10: Primerjava EDS ₁ opazovanih vzorcev za leto 2013	50
Tabela 11: Primerjava EDS ₄ opazovanih vzorcev za obdobje 2011–2013	50
Tabela 12: Primerjava EDS ₂ opazovanih vzorcev za leto 2011	52
Tabela 13: Primerjava EDS ₂ opazovanih vzorcev za leto 2012	52
Tabela 14: Primerjava EDS ₂ opazovanih vzorcev za leto 2013	52
Tabela 15: Primerjava EDS ₅ opazovanih vzorcev za obdobje 2011–2013	53
Tabela 16: Primerjava EDS ₃ opazovanih vzorcev za leto 2011	56
Tabela 17: Primerjava EDS ₃ opazovanih vzorcev za leto 2012	56
Tabela 18: Primerjava EDS ₃ opazovanih vzorcev za leto 2013	56
Tabela 19: Primerjava EDS ₆ opazovanih vzorcev za obdobje 2011–2013	57

UVOD

Svetovno gospodarstvo zaznamuje pospešen razvoj čezmejnih aktivnosti gospodarskih družb, pri čemer pa so pravila obdavčevanja čezmejnih dejavnosti pogosto neusklajena med državami. Gospodarske družbe izkoriščajo neskladja in vrzeli v mednarodnem sistemu obdavčevanja s ciljem zniževanja davčnega bremena. Obveznost plačila davka od dohodka pravnih oseb znižujejo z uporabo strategij in dejavnikov erodiranja davčnih osnov ter preusmerjanja dobičkov. Dejavniki se pogosto nanašajo na določanje transfernih cen, zadolževanje med družbami, neopredmetena sredstva in hibridne strukture. Družbe s preusmerjanjem dobičkov dosegajo nižjo ali nično obdavčitev, na podlagi interakcije različnih davčnih pravil pa dosegajo tudi dvojno neobdavčenje ali nižjo obdavčitev od tiste, predvidene z enojno obdavčitvijo. Mnoge študije potrjujejo prisotnost pojava erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Pojav je problematičen zaradi vplivov na fiskalno politiko držav in drugih ekonomskih izkrivljanj. Študije ugotavljajo, da multinacionalke manipulativno locirajo zunanji in notranji dolg, registracije patentov, dejavnosti razvoja in raziskav ter neposrednih tujih investicij. Pojav na splošno znižuje efektivne davčne stopnje, kar izkrivlja odločitve o investiranju, ustvarja prelivanje davčnih osnov med državami ter izgube davčnih prihodkov držav (OECD, 2015b).

Namen magistrskega dela je prispevati k boljšemu poznavanju in razumevanju pojavnosti in vplivov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Literatura izpostavlja pogostost tega pojava v svetu, zato želim ugotoviti, ali je pojav prisoten pri slovenskih gospodarskih družbah. Cilj magistrskega dela je ugotoviti, v kolikšni meri zaradi uporabe različnih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov nastajajo razlike v višini povprečnih efektivnih davčnih stopenj med slovenskimi multinacionalkami in domačimi družbami v obdobju od 2011–2013. S tem ugotavljam, katere dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov izkoriščajo slovenske multinacionalke. Model testiram v programu SPSS s t-testi za primerjavo razlike med dvema aritmetičnima sredinama efektivnih davčnih stopenj neodvisnih vzorcev multinacionalk in domačih družb.

Magistrsko delo je sestavljeno iz treh delov. V prvem delu definiram in opisujem pogoje ter različne termine, ki označujejo zmanjševanje davčnega bremena. Podrobneje definiram pojav erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov ter tri vrste glavnih vplivov pojava. Navajam tudi pravila in ukrepe za boj proti pojavu. V drugem delu opisujem dejavnike pojava, ki jih delim na dejavnike preusmerjanja dobičkov in druge dejavnike. V tretjem delu pa analiziram razlike v efektivnih davčnih stopnjah slovenskih družb, ki nastanejo zaradi dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. V sklopu poglavja navajam hipoteze in metodologijo analize, dejavnike izbire vzorca in spremenljivk, opisujem rezultate ter zaključim z omejitvami in izboljšavami raziskave.

1 ZMANJŠEVANJE DAVČNEGA BREMENA

V tem poglavju opisujem pogoje, ki multinacionalkam omogočajo zmanjševanje davčnega bremena iz naslova davka od dohodka pravnih oseb ter opredeljujem razlike med mnogimi izrazi, ki označujejo načine zmanjševanja davčnega bremena. Podrobneje opredeljujem pojem erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov ter njihove vplive na gospodarstvo, pri čemer se osredotočim na vplive, ki jih ima pojav na konkurenčnost, davčne prihodke držav in neposredne tuje investicije. Navajam tudi pravila proti davčnemu izogibanju ter povzemam usmeritve ukrepov OECD.

1.1 Pogoji za zmanjševanje davčnega bremena

Zmanjševanje davčnega bremena v veliki meri omogoča dogajanje v gospodarstvu, ki je vplivalo na načine organiziranosti podjetij, kar je posledično vplivalo tudi na upravljanje njihovih davčnih pravic in obveznosti. Pri tem ima veliko vlogo tudi problematika konkurenčnosti držav in vplivi, ki jih imajo spremembe tega področja na pravila obdavčevanja čezmejnih dejavnosti gospodarskih družb (OECD, 2013a, str. 25).

Na davčno obravnavo čezmejnih dejavnosti gospodarskih družb vpliva skupek pravil, sestavljenih iz pravil davčne zakonodaje domače države, mednarodnih pogodb o izogibanju dvojnega obdavčevanja in drugih mednarodnih pravnih instrumentov, kot so npr. uredbe in direktive v Evropski uniji. V tem skupku pravil je moč identificirati razna načela, ki so ključna pri proučevanju vprašanj, povezanih z erozijo davčnih osnov in preusmerjanjem dobičkov. Ključna načela, ki ustvarjajo pogoje za zmanjševanje davčnih bremen, vključujejo davčne pristojnosti, transferne cene, finančni vzvod in pravila proti davčnemu izogibanju (OECD, 2013a, str. 33).

Davčne pristojnosti opisujem v sklopu tega poglavja, in sicer opisujem pogoje za zmanjševanje davčnega bremena, ki jih omogočajo predvsem globalizacija in davčne pristojnosti držav. Poglavje zaključim z navedbo obstoječih pravil proti davčnemu izogibanju in predlogov ukrepov za boj proti eroziji davčnih osnov ter preusmerjanja dobičkov. Dejavnike, ki omogočajo ta pojav, in med katerimi prednjačita uporaba transfernih cen ter dolžniško financiranje med družbami, opisujem v sklopu 2. poglavja.

1.1.1 Globalizacija

Globalizacija močno vpliva na dogajanje v gospodarstvu. Gospodarstva po svetu postajajo čedalje bolj ekonomsko integrirana, kar pomeni odpravo ovir za pretok produktov in produkcijskih faktorjev med skupino držav ter vpeljavo skupnih politik (Senior Nello, 2009, str. 5). Prednosti svobodne trgovine, kot je prost pretok kapitala in dela, premiki proizvodnih obratov z visoko stroškovnih na nizko stroškovne lokacije, postopna odprava trgovinskih ovir, tehnološki in telekomunikacijski razvoj, vedno večji pomen obvladovanja

tveganj ter razvoj, varovanje in izkoriščanje intelektualne lastnine, pomembno vplivajo na način, kako so multinacionalke strukturirane in upravljane. To je povzročilo premik od specifičnih modelov poslovanja posameznih držav h globalnim modelom, ki mnoge funkcije centralizacijo na regionalni ali globalni ravni (OECD, 2013a, str. 25).

Na svetovno gospodarstvo močno vplivajo multinacionalke z aktivnim in koordiniranim upravljanjem aktivnosti v različnih državah sveta (Bartlett, Ghoshal & Beamish, 2008, str. 3). Družbe so vpletene v proces internacionalizacije, saj širijo svoje ekonomske dejavnosti v tujino. Vedno več podjetij ustanavlja podružnice v tujini, torej v nerezidenčnih državah, kar vpliva na oblikovanje sistema obdavčevanja držav (Kovač, 2004, str. 9).

Značilnost globalnega gospodarstva so mednarodne skupine podjetij (angl. *multinational enterprise groups* ali *MNE groups*), ki so skupine povezanih družb s poslovnimi enotami v dveh ali več državah. Mednarodna podjetja oz. multinacionalke (angl. *multinational enterprises* ali *MNEs*) pa so del mednarodnih skupin podjetij (OECD, 2010a, str. 26). Znotraj mednarodnih skupin podjetij se uveljavlja praksa, da posamezne družbe v skupini opravljajo svoje dejavnosti v okviru skupne politike in strategij skupine. Družbe znotraj mednarodne skupine podjetij torej delujejo kot posamezna integrirana podjetja, ki sledijo skupni poslovni strategiji (OECD, 2013a, str. 25).

Multinacionalka je »podjetje, ki širi svoje poslovne aktivnosti prek enega ali več odvisnih podjetij v vsaj eno ali več tujih držav« (Jovanović, 2013, str. 8). Multinacionalke so torej družbe, ki imajo znatne neposredne naložbe v tujih državah in aktivno upravljajo ter obravnavajo te aktivnosti kot sestavne dele družbe, tako strateško kot organizacijsko (Bartlett et al., 2008, str. 2). Neposredne investicije v tujini so opredeljene kot naložbe, s katerimi podjetje pridobi znaten kontrolni delež v tujem podjetju ali ustanovi podružnico v tuji državi (Markusen, 2002, str. 6). Z neposrednimi tujimi investicijami si tuji investitor s trajno lastniško udeležbo v podjetju v tujini pridobi nadzor nad tem podjetjem in sodeluje v njegovem upravljanju ter vlaga v podjetje v obliki finančnih in nefinančnih virov (Rojec, 1993, str. 23).

Multinacionalke lahko transakcije med državami opravljajo znotraj lastne mednarodne skupine podjetij, kar jim omogoča, da se izognejo trgovini na zunanjih trgih (Bartlett et al., 2008, str. 3). Pomemben delež svetovne trgovine dandanes poteka znotraj mednarodnih skupin podjetij; v letu 2002 je ta delež znašal že okrog 30 % (Markusen, 2002, str. 7). Glede na primerjavo dodane vrednosti posamezne multinacionalke z bruto domačim proizvodom (v nadaljevanju BDP) držav, Bartlett et al. (2008, str. 4) glede na raziskave iz leta 2002¹ ugotavljajo, da so največje svetovne multinacionalke glede na svoj pomen v gospodarstvu enake srednje velikim gospodarstvom držav, kot so Čile, Madžarska ali

¹ World Investment Report, 2002

Pakistan, ter občutno pomembnejše od manjših in manj razvitih gospodarstev, kot so Tanzanija, Estonija ali Šrilanka.

Izrazit primer gospodarske integracije predstavljajo gospodarske družbe iz ZDA, ki širijo poslovanje v tuje države, kar se posledično odraža v povečani kompleksnosti (angl. *corporate complexity*) lastniške strukture teh družb (Lewellen & Robinson, 2013). Kompleksne gospodarske družbe imajo vzpostavljene čezmejne lastniške povezave med svojimi podružnicami v tujini. Pri tem je stopnja kompleksnosti družb precej različna in nekatere izmed njih imajo izjemno zapletene strukture (Lewellen & Robinson, 2013, str. 3). Nekatere ugotovitve, povezane s kompleksnostjo gospodarskih družb, so precej samoumevne; za primer lahko vzamemo Kitajsko, kjer je večje število kitajskih podružnic posledica močne gospodarske rasti. Nasprotno so marsikatera druga opažanja bolj zapletena. Tak primer je Luksemburg, kjer je število podružnic raslo hitreje kot število podružnic na Kitajskem (Dyrenge, Lindsey, Markle & Shackelford, 2015, str. 183).

Številne vladne preiskave multinacionalk iz ZDA, kot je Apple Inc. ali Caterpillar Inc., trdijo, da je glavni namen kompleksnih globalnih lastniških struktur izogibanje davkom. Problem, ki se pri tem pojavlja, izhaja predvsem iz nerazumevanja tega, kako korporacijske strukture omogočajo davčno izogibanje, kar pa zelo ovira prizadevanja za reformo mednarodne obdavčitve pravnih oseb (Dyrenge et al., 2015, str. 183).

Globalizacija ustvarja pogoje za razvoj globalnih strategij, katerih cilj je maksimiranje dobička ter zmanjševanje odhodkov in stroškov, vključno z davčnimi odhodki (OECD, 2013a, str. 27). Vse večji pomen storitvenih dejavnosti in digitalnih izdelkov, ki so vse pogostejše dosegljivi le s pomočjo interneta, omogoča podjetjem, da locirajo številne proizvodne dejavnosti v geografskih lokacijah, ki so oddaljene od fizične lokacije svojih strank (OECD, 2013a, str. 25). Globalizacija torej omogoča gospodarsko rast, obenem pa multinacionalkam omogoča tudi prenašanje dobička v države z ugodnejšimi davčnimi režimi ter zmanjševanje davčnih osnov (Bobek Gospodarič, 2014, str. 15).

V nasprotju z mnogimi spremembami v gospodarstvu se pravila obdavčevanja dobičkov, nastalih na podlagi čezmejnih aktivnosti, niso bistveno spremenila. Pravila, ki so bila vzpostavljena za gospodarsko okolje z nižjo stopnjo čezmejnega gospodarskega povezovanja, se še vedno uporabljajo v domači in mednarodni davčni zakonodaji. Nekatere mednarodne organizacije in vlade mnogih držav zato posvečajo pozornost vprašanju, ali so domača in mednarodna pravila o obdavčevanju na podlagi čezmejnih aktivnosti v koraku s spremembami poslovnih praks, ki jih prinašata globalizacija in digitalizacija gospodarstva (Bobek Gospodarič, 2014, str. 21; OECD, 2013a, str. 27).

1.1.2 Davčne pristojnosti držav

Trenutna pravila obdavčevanja dohodkov pravnih oseh omogočajo povezovanje dobičkov s pravnimi gradniki, z neotipljivimi pravicami in obveznostmi ter zakonito preusmerjanje dobičkov znotraj mednarodne skupine podjetij, posledično pa se zmanjšuje delež dobičkov, povezanih s konkretnimi dejavnostmi (OECD, 2013a, str. 33).

Obdavčevanje tradicionalno temelji na dejavnostih, ki določajo povezavo z davčnimi pristojnostmi. Pristojnost za davek se običajno izvaja po unitarnem oz. teritorialnem načelu obdavčevanja dohodka. Unitarno načelo (angl. *worldwide taxation system*) pomeni obdavčevanje glede na svetovni dohodek, ki zajema vse dohodke davčnega zavezanca, ustvarjene v rezidenčni in nerezidenčni državi, kar vključuje tudi dohodke ustvarjene preko tujih odvisnih družb. Svetovni dohodek se obdavčuje na ozemlju rezidenčne države (angl. *residence taxation*), v kateri se rezidenčni davčni zavezanec v večini nahaja. Teritorialno oz. lokalno načelo (angl. *territorial taxation system*) po drugi strani predvideva obdavčevanje dohodka po viru (angl. *source taxation*), kar pomeni, da so obdavčeni samo dohodki, ki izhajajo iz virov lociranih na ozemlju rezidenta oz. nerezidenta. Po teritorialnem načelu dohodek obdavčuje država vira, ki davčnemu zavezancu omogoča ustvarjanje dohodka. Obe načeli se po metodah in mehanizmi obdavčevanja precej razlikujeta po posameznih državah, kar posledično pomeni, da so si davčni sistemi precej neenaki (Fuest, Spengel, Finke, Heckemeyer, & Nusser, 2013, str. 316–317; Kovač, 2004, str. 31, 55; OECD, 2013a, str. 33–34).

Načelo izvora premoženja oz. obdavčevanje dohodka po viru je glavno izhodišče obdavčitve (OECD, 2013a, str. 35). Obdavčevanje dohodka nerezidenčne gospodarske družbe se določi po viru glede na lokacijo obrata gospodarske družbe oz. t. i. stalne poslovne enote (Kovač, 2004, str. 46). Vzorcna konvencija OECD za odpravo dvojnega obdavčevanja (OECD, 2014, str. 94) v 5. členu definira stalno poslovno enoto kot stalno mesto poslovanja, kjer poslovanje podjetja poteka v celoti ali delno. Stalna poslovna enota je lahko: sedež uprave, podružnica, poslovalnica, tovarna, delavnica, nahajališča naravnega bogastva in gradbišča ter objekti v izgradnji za terminsko obdobje več kot 12 mesecev (Kovač, 2004, str. 135, 138). Nanaša se tudi na poslovanje nerezidenta preko odvisnega zastopnika (OECD, 2013a, str. 35).

Ugotavljanje oz. določitev obdavčljivega dobička poslovne enote je sicer precej kompleksno, kar gospodarskim družbam večkrat omogoča, da se izognejo obdavčitvi. Razvoj digitalne ekonomije omogoča poslovanje družb v tujini brez prisotnosti stalne poslovne enote v tuji državi (OECD, 2013a, str. 36). Prav tako lahko družbe brez stalne poslovne enote poslujejo v tujini preko neodvisnega zastopnika, kar vpliva na višino obdavčljivih dohodkov v nerezidenčni državi (Kovač, 2004, str. 141–142).

Interakcija nacionalnih sistemov obdavčevanja lahko povzroča dvojno obdavčevanje gospodarskih družb, ki poslujejo izven meja svoje matične države, pri čemer je isti dohodek obdavčen tako v rezidenčni državi kot v državi izvora (Kovač, 2004, str. 55). Država vira ima pravico obdavčiti tako dohodke stalnih poslovnih enot tujih podjetij, ustvarjenih v svoji državi, kot tudi dohodke, ki jih je mogoče pripisati posamezni poslovni enoti (Avi-Yonah, 2005, str. 2). Država vira zato običajno na podlagi sporazuma o izogibanju dvojnega obdavčevanja zniža davčno breme t. i. davčnega odtegljaja, ki se obračuna na dohodke, izplačane nerezidentom s strani rezidentov, ki so v tem primeru zavežanci za davek (Avi-Yonah, 2005, str. 2). Predmet davčnega odtegljaja so po Zakonu o davku od dohodkov pravnih oseb (Ur.l. RS, št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 110/09 – ZDavP-2B, 43/10, 59/11, 24/12, 30/12, 94/12, 81/13, 50/14, 23/15 in 82/15, v nadaljevanju ZDDPO-2) v glavnem dohodki od plačil obresti, dividend, licenčnin in premoženjskih pravic, plačila za zakup nepremičnin ter plačila za storitve, če so opravljene osebam iz držav, kjer je stopnja davka od dohodka pravnih oseb nižja od 12,5 %.

Države po svetu se zavedajo nujnosti odprave dvojnega obdavčevanja in potrebe, da se to doseže na podlagi dogovorjenih mednarodnih pravil, ki so jasna in predvidljiva, kar daje zagotovilo vladam in podjetjem. S tem namenom države sprejemajo bilateralne oz. multilateralne konvencije na podlagi Vzorčne konvencije OECD za odpravo dvojnega obdavčevanja, ki omogoča enakost reševanja vprašanja dvojnega obdavčevanja med dvema različnima državama (Kovač, 2004, str. 131; OECD, 2013b, str. 7).

Sicer pa aktualnejši problem predstavljajo luknje v davčnih zakonodajah držav in posledično dvojno neobdavčenje (OECD, 2013a, str. 34). Pri obeh problematikah je ključna predvsem obdavčitev domačega dohodka nerezidenčne družbe in obdavčitev tujega dohodka rezidenčne družbe (Vann, 1998, str. 3).

Dvojno neobdavčenje mednarodnih transakcij se običajno pojavi ob predpostavki, da druga država obdavčuje ta dohodek, sicer pa gre večkrat zgolj za izkoriščanje priložnosti za davčno načrtovanje ali davčno goljufanje. Dvojno neobdavčenje daje prednost mednarodnim transakcijam v primerjavi z domačimi, kar posledično vodi v izgubo davčnih prihodkov ter svetovne blaginje (Vann, 1998, str. 3).

Konvencije o preprečevanju dvojnega obdavčevanja imajo zato poleg svojega osnovnega namena, tj. usklajevanja sistemov obdavčevanja različnih držav, pomembno vlogo tudi pri zaščiti davčnega zavežanca, preprečevanju zakonitega in nezakonitega davčnega izogibanja ter davčne diskriminacije. Mednarodno davčno pravo ima s tem ključno vlogo pri podpori rasti svetovnega gospodarstva (Kovač, 2004, str. 130–131; OECD, 2013b, str. 7).

1.2 Definicije zmanjševanja davčnega bremena

V literaturi se pojavljajo mnogi izrazi, ki označujejo zmanjševanje davčnega bremena pravnih oseb. Taki so na primer: davčna arbitraža, davčna konkurenca, davčna optimizacija, agresivno davčno načrtovanje, davčno izogibanje, davčno utajevanje, davčna goljufija in davčne oaze. V nadaljevanju opisujem razlike med temi pojmi.

Davčna arbitraža. Davčna arbitraža oz. davčno arbitriranje (angl. *tax arbitrage*) je način davčnega izogibanja, ki je značilen za mednarodno poslovanje v različnih davčnih sistemih. Nanaša se na izkoriščanje razlik v davčni obravnavi gospodarskih subjektov, instrumentov in transferjev med državami. Družbe s tem za različne vrste dohodkov pridobijo koristi na podlagi različnih davčnih ugodnosti in davčnih stopenj, s katerimi so obdavčeni različni davčni zavezanci (Jovanović, 2013; Fighting unintended double non-taxation, 2016).

Davčna konkurenca. Davčna konkurenca (angl. *tax competition*) je izraz za nekooperativnost davčnih sistemov neodvisnih vlad, ki s svojo politiko vplivajo na alokacijo mobilnih faktorjev in podjetij. Integrirano globalno okolje z visoko stopnjo mobilnosti kapitala in dela vladam omogoča tekmovanje za davčne osnove oz. davkoplačevalce, kot so delavci, podjetja, kapital ali kupci (Wilson & Wildasin, 2001, str. 2–4). Kot trdita Devereux in Griffith (v Jovanović, 2013, str. 9–10), vlade pod pritiski zadrževanja ali privabljanja kapitala v svoj pravni sistem tekmujejo za mobilni kapital, saj se multinacionalke po svetu na podlagi različnih dejavnikov odločajo glede lociranja svojih proizvodnih zmogljivosti. Splošno mnenje o davčni konkurenci je, da ta povzroča neučinkovito nizke davčne stopnje in s tem zniževanje svetovne blaginje. Pojavljajo pa se tudi modeli, ki nakazujejo na pozitivne učinke davčne konkurence (Wilson & Wildasin, 2001, str. 3, 35).

Davčna optimizacija. Davčna optimizacija (angl. *tax optimization*) vključuje iskanje in identificiranje pravnih ter organizacijskih pristopov, ki omogočajo najnižjo obdavčitev podjetja. Podjetja za namene davčne optimizacije delujejo tako, da izkoriščajo ugoden vpliv nižjih davčnih stopenj nekega davčnega sistema na dohodke podjetja. Davčna optimizacija, tako kot davčno izogibanje, pomeni zakonito zniževanje davčnega bremena, za kar se večkrat uporablja tudi izraz »davčna učinkovitost« (angl. *tax efficiency*) (Bris Group, 2014).

Davčna optimizacija predstavlja korak, ki sledi davčnemu načrtovanju. Davčno načrtovanje se v primerjavi z davčno optimizacijo navezuje na načrtovanje davčne obveznosti na najbolj učinkovit način glede na analizo finančne situacije podjetja. Zaposleni v podjetju namreč najprej opazuje in načrtuje svoje davčno breme, nato pa ga optimizira, kar se navezuje na minimizacijo davčnega bremena (Bris Group, 2014).

Davčno načrtovanje. Mednarodno davčno načrtovanje (angl. *tax planning*) označuje zniževanje efektivne davčne stopnje podjetja ali celotne mednarodne skupine podjetij, kar je mogoče z izkoriščanjem razlik v višinah davčnih stopenj različnih držav (Spengel & Schaefer, 2004). Davčno načrtovanje je zakonito, vendar pa deluje v nasprotju z namenom zakona. Rezultat davčnega načrtovanja je preusmerjanje dobičkov v države z ugodnejšo obdavčitvijo (Evropska komisija, 2012b).

Davčno načrtovanje na nacionalni ravni pomeni, da podjetje analizira nacionalno davčno zakonodajo ter koristi davčne olajšave, spodbude, pretekle davčne izgube in ugodnejše nacionalne davčne stopnje. Mednarodno davčno načrtovanje pomeni organiziranje mednarodnih transakcij skupine podjetij na način, da je to za skupino z vidika davkov najugodnejše (Jovanović, 2013, str. 38).

Nekatere države s svojo davčno zakonodajo omogočajo preusmerjanje dobičkov vase in s tem spodbujajo agresivno davčno načrtovanje (angl. *aggressive tax planning*) (Evropska komisija, 2015, str. 2). Davčno načrtovanje je agresivno takrat, ko izkorišča razlike med tehničnimi podrobnostmi ali neskladja davčnih sistemov (Evropska komisija, 2012b). Posledice agresivnega davčnega načrtovanja so dvojni odbitki, ko se davčno priznani odhodek odbije tako v državi vira kot v rezidenčni državi, in dvojno neobdavčenje, ko dohodek ni obdavčen v državi vira, obenem pa je oproščen tudi plačila davka v rezidenčni državi (Evropska komisija, 2012b). Agresivno davčno načrtovanje ogroža davčno zakonodajo držav ter povzroča izgubo davčnih prihodkov (Evropska komisija, 2012a, str. 3).

Davčno načrtovanje, izpeljano v skladu z zakonom, je po mnenju avtorjev Spengela in Schaeferja (2004, str. 8–9) v bistvu že managerska dolžnost, saj je davčno načrtovanje povezano s procesom odločanja in načrtovanja dejavnosti podjetja. Pri tem se nezakonita zloraba zakonskih pravic, davčna utaja ali davčna goljufija ne obravnava kot davčno načrtovanje.

Davčno izogibanje. Davčno izogibanje (angl. *tax avoidance*) pomeni zakonito zmanjševanje davčnega bremena z izkoriščanjem davčnih lukenj (angl. *tax gap*), razhajanj in drugih pravnih sredstev v zakonodaji (Tičar, 2002). Davčno izogibanje je kljub temu velikokrat v nasprotju z namenom zakona, saj ustvarja davčne ugodnosti, ki jih davčne oblasti prvotno niso želele zagotoviti in je zato velikokrat na meji zakonitosti (Evropska komisija, 2015, str. 2).

Jones (v Jovanović, 2013, str. 36) trdi, da se davčno izogibanje pogosto enači z davčnim načrtovanjem, vendar pa je davčno izogibanje del aktivnosti davčnega načrtovanja. Davčno načrtovanje namreč po mnenju Lai Lan Mo (2003) vodi k zakonitemu davčnemu izogibanju, ki ga podjetjem omogoča poslovanje v različnih državah z različnimi davčnimi sistemi.

Če davčno izogibanje preseže meje zakona in postane nezakonito, to lahko postane davčna utaja. Sicer pa je mejo med davčnim izogibanjem in davčno utajo večkrat težko določiti, saj se kazensko pravo držav razlikuje, zato je neko dejanje v eni državi morda kaznivo, medtem ko v drugi pa ni (United Nations, 2003, str. 33). Lai Lan Mo (2003) definira drugi kriterij ločevanja med davčnim izogibanjem ter davčno utajo, in sicer na podlagi razkrivanja informacij. Pri prvem se davčni zavezanec izogiba plačilu davkov na način, da davčnim organom razkrije vse informacije, medtem ko pri davčni utaji zavezanec neke pomembne informacije prikrije, kar je nezakonito.

Davčno utajevanje. Davčne utaje oz. evazije (angl. *tax evasion*) predstavljajo namerno in zavestno izmikanje obdavčitvi in neizpolnjevanje davčnih dolžnosti z uporabo nezakonitih in nepoštenih sredstev (Spengel & Schaefer, 2004, str. 8; United Nations, 2003, str. 33). Gre za primere ignorance in prikrivanja davčne obveznosti, pri čemer davčni zavezanec prikrije prihodke ali pomembne informacije davčnim oblastem (Evropska komisija, 2012a, str. 2). Davčna utaja posledično lahko nastane na podlagi napačnega poročanja dohodka, ki je pridobljen na zakonit način. Lahko pa je tudi posledica utaje davka na dohodke, ki so pridobljeni z nezakonitimi dejavnostmi, kot so tihotapljenje, trgovina s prepovedanimi drogami in pranje denarja (United Nations, 2003, str. 33).

Oblika davčne utaje je tudi t. i. davčna goljufija (angl. *tax fraud*), ki predstavlja davčne utaje v primerih namerne predložitve lažnih izjav ali ponarejenih dokumentov (Evropska komisija, 2013, str. 1). Davčne utaje in davčne goljufije so sankcionirane po kazenskem pravu (Evropska komisija, 2012a, str. 2).

Davčne oaze. Davčna oaza oz. davčni raj (angl. *tax haven*) je oznaka za sodne pristojnosti, ki nerezidentom omogočajo preferenčno obravnavo na področju davkov ter precej preprosto izogibanje ali utajevanje davkov v svoji rezidenčni državi. Tuja podjetja imajo zato interes za investiranje v davčne raje. Davčni raji so znani tudi kot »nesodelujoče jurisdikcije«, ki izkrivljajo konkurenco ter drugim državam ovirajo dotok davčnih prihodkov. Rezidentna država ima namreč omejen dostop do informacij o tujih virih dohodka svojega rezidenta, saj davčni raji zagotavljajo visoko stopnjo zaupnosti bančnih podatkov, pomanjkljivo učinkovitost izmenjave informacij, pomanjkljivo preglednost in druge ukrepe zagotavljanja tajnosti podatkov. Značilnost davčnih rajev je tudi, da ne zahtevajo obsežnih dejavnosti podjetja na območju davčnega raja. Rezidenti uporabljajo tudi preusmerjanje svojih dohodkov iz države izvora preko države z ustreznim davčnim sporazumom in s končnim ciljem v davčnem rajju. Države izvora dohodka so večkrat prikrajšane obdavčenja tega dohodka, saj ga je zelo težko odkriti (Avi-Yonah, 2005, str. 2; Evropska komisija, 2012a, str. 11).

1.3 Posledice zmanjševanja davčnega bremena

V tem poglavju opisujem pojav erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov kot posledico zmanjševanja davčnih bremen multinacionalk, ki se nanaša na nižanje obveznosti plačila davka od dohodkov pravnih oseb. V podpoglavjih navajam tri tipe glavnih vplivov, ki jih ima ta pojav, nato pa navajam še ukrepe za boj proti njemu.

1.3.1 Erozijski davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov

Erozijski davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov (angl. *base erosion and profit shifting – BEPS*) se nanaša na primere, v katerih interakcija različnih davčnih pravil privede do dvojne neobdavčitve ali manj kot enojne obdavčitve. To pomeni, da je skupni plačani davek v dveh ali treh pravnih sistemih nižji od davka, ki bi ga mogli poravnati v eni državi. Dvojno neobdavčenje pomeni, da se multinacionalke v celoti izognejo plačilu davka od dohodka pravnih oseb. Erozijski osnov in preusmerjanje dobičkov se nanaša tudi na preusmerjanje dobičkov izven pristojnosti držav, v katerih so nastale aktivnosti, ki so ustvarile te dobičke, na lokacije, kjer multinacionalka nima večje dejanske aktivnosti in kjer dobički niso obdavčeni ali pa je obdavčitev zelo nizka. Neobdavčenje in nizka obdavčitev kot taka sicer nista zaskrbljujoča, dokler nista posledica dejavnosti, ki umetno ločujejo obdavčljivi dohodek od aktivnosti, ki jih ustvarjajo. Zaskrbljujoče je torej dejstvo, da vrzeli v davčnih sistemih, in v nekaterih primerih tudi uporaba bilateralnih davčnih sporazumov, omogočajo neobdavčenje ali nizko obdavčenje dohodka čezmejnih dejavnosti gospodarskih družb (Andersson, 2013, str. 659; Love, 2013b; OECD, 2015b, str. 82).

Pojav je oblika davčnega izogibanja, značilnega za davek od dohodkov pravnih oseb (Zucman, 2014, str. 121). Erozijski davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov lahko razlagamo tudi kot obseg davčnih osnov, ki so bile znižane in prenesene s pomočjo dejavnikov preusmerjanja dobičkov (Heckemeyer & Overesch, 2013, str. 27; Love, 2013a; OECD, 2013a, str. 5). Andersson (2013, str. 659) označuje erozijski osnov in preusmerjanje dobička kot strategijo davčnega načrtovanja (angl. *tax planning strategy*), s katero multinacionalke izkoriščajo vrzeli in neskladja v davčnih pravilih.

Pojav ni oblika davčnega utajevanja, saj je največkrat izveden v skladu z zakonom (Zucman, 2014, str. 121). Niti obratno davčno utajevanje s strani posameznikov ali neupoštevanje davčnih pravil s strani pravnih oseb ne povzroča erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Pri erozijski osnov in preusmerjanju dobičkov ne gre za davčno izogibanje znotraj ene države, kot tudi ne za obstoj razlik v davčnih stopnjah držav. Erozijski osnov in preusmerjanje dobičkov nastane z mednarodnim davčnim izogibanjem, pri katerem se razlike v davčnih sistemih držav izkorišča z vpeljavo umetnih davčnih struktur (angl. *artificial arrangements*), kot so hibridne strukture in strategije (OECD, 2015b, str. 82). Pogost način izogibanja plačilu davka je izbiranje najugodnejšega pravnega reda

(angl. *treaty shopping*) pri čemer multinacionalke skrbno izbirajo lokacije svojih odvisnih družb (Zucman, 2014, str. 124).

Termin »erozija osnov in preusmerjanje dobičkov« se v literaturi večinoma enači s terminom »preusmerjanje dobičkov«. Šele raziskava OECD (2015b, str. 141) je podrobneje definirala pojem, saj je ločila aktivnosti pojava na izkoriščanje neujemanj med davčnimi sistemi in preusmerjanje dobičkov. Aktivnosti so ločene na podlagi dejavnikov, ki te aktivnosti omogočajo. V raziskavi OECD (2015b) se pojavlja tudi širša definicija erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, ki pojavu pripisuje še nekatere strategije davčnega načrtovanja. Tematiko nadalje opisujem v sklopu 2. poglavja.

Obstajajo trdni empirični dokazi, ki dokazujejo obstoj pojava. OECD (2015a, str. 57) na podlagi pregleda akademske in empirične literature razkriva, da je preko 100 študij ugotovilo prisotnost erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobička. Tudi Dharmapala (2014, str. 34) po pregledu empirične literature na temo erozije osnov in preusmerjanja dobička poroča, da je vsaka obravnavana empirična študija ugotovila dokaz prisotnosti erozije osnov in preusmerjanja dobička.

Študijam je bilo skupno dejstvo, da so dobički preusmerjeni v države z nizko obdavčitvijo. Obenem ni povezav med lokacijami, kjer nastajajo ekonomske aktivnosti, ki ustvarjajo te dobičke in lokacijami, kjer multinacionalke poročajo svoje dobičke. Študije empirično dokazujejo erozijo osnov in preusmerjanje dobička, ki sta nastala s pomočjo raznih dejavnikov, kot so transferne cene, strateško lociranje dolga in neopredmetenih sredstev, zlorabe sporazumov (angl. *treaty abuse*), torej izkoriščanja neujemanj v sporazumih, in uporaba hibridnih struktur (angl. *hybrid mismatch arrangement*), kot je na primer uveljavljanje odbitka enakega odhodka v več kot eni državi (OECD, 2015a, str. 57). Pogosto mnenje je, da so glavni dejavniki povezani s strateškim določanjem transfernih cen, kot je na primer izbira relativno nizkih cen za proizvode in storitve prenesene iz države z visoko obdavčitvijo v državo z nizko obdavčitvijo, in strateško zadolževanje znotraj mednarodne skupine podjetij, kot je dolžniško financiranje aktivnosti povezane družbe z visoko obdavčitvijo s strani družbe iz države z nizko obdavčitvijo (Dharmapala, 2014, str. 20). Poleg omenjenih dejavnikov so značilni tudi sporazumi o delitvi stroškov med družbami znotraj mednarodne skupine z namenom, da si podjetja v davčnopравниh sistemih z višjo obdavčitvijo priznavajo nesorazmerno več davčno priznanih odhodkov, podjetja na območjih z ugodnejšim davčno-pravnim sistemom pa poročajo nesorazmerno višji dohodek. Te strategije so vpeljane v poslovanje mednarodne skupine podjetij z namenom zniževanja obveznosti plačila davka od dohodka pravnih oseb na ravni celotne skupine (Dyreg et al., 2015, str. 182–183).

OECD (2015b, str. 135, 156) s kompleksno analizo pojava ugotavlja obseg davčnega načrtovanja, ki večinoma sovпада s pojavom erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Ugotavljajo, da davčno načrtovanje v povprečju znižuje ефективne davčne

stopnje velikih multinacionalk za od 4,0 do 8,5 odstotnih točk. Efektivne davčne stopnje so še nižje v primerih zelo velikih družb in družb, ki intenzivno uporabljajo neopredmetena sredstva. Nadalje raziskava ugotavlja, da je pojav erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov precej pogostejši med multinacionalkami, ki so prisotne v več kot petih državah.

Različne študije torej ugotavljajo, da je pojav erozije osnov in preusmerjanja dobičkov dejansko prisoten, vendar pa je težko določiti obseg izključno erozije osnov in preusmerjanja dobičkov. Ker se v sodobnem poslovanju uveljavlja nematerialna lastnina in tveganje, ki se nanaša na globalne verige vrednosti, je brez boljših podatkov, natančnih analiz transfernih cen v transakcijah in drugih pravil merjenja dohodka težje ugotoviti, kje se izvajajo aktivnosti, ki ustvarjajo dobiček. Obseg je sicer večkrat določen kot sprememba višine celotnih davčnih prihodkov, pri čemer obstoječe študije ocenjujejo obseg le za posamezne države ali posamezne dejavnike erozije osnov in preusmerjanja dobičkov. Ocena obsega erozije osnov in preusmerjanja dobičkov na svetovni ravni torej ni znana (OECD, 2015a, str. 57, 58). Izgube v davčnih prihodkih držav so zelo verjetno precejšnje, kar velja tudi za izkrivljanje konkurence (Fuest et al., 2013, str. 323). Ker ni enotne ocene prisotnosti ter ekonomskega vpliva pojava, je težko določiti tudi protiukrepe (OECD, 2015a, str. 57).

V naslednjih podpoglavjih bom opredelila vplive, ki jih ima erozija osnov in preusmerjanje dobičkov na različne akterje v svetovni ekonomiji. Vlade občutijo pritiske davčne konkurence, beležijo nižje davčne prihodke ter tekmujejo za neposredne tuje investicije. Davkoplachevalci so obremenjeni s primanjkljajem davčnih prihodkov države, multinacionalke pa vztrajno načrtujejo davčne strukture z namenom znižanja obveznosti plačila davka od dohodka pravnih oseb, kar povzroča pritiske na davčno konkurenčnost držav, konkurenčnost drugih multinacionalk ter domačih podjetij. Vplive erozije osnov in preusmerjanja dobičkov sem razdelila na tri podpoglavja, in sicer glede na razpoložljive podatke o vplivih na konkurenčnost, davčne prihodke držav in neposredne tuje investicije.

1.3.1.1 Vplivi na konkurenčnost

Podjetja se v močno integriranem in internacionaliziranem svetovnem gospodarstvu borijo za konkurenčnost. OECD (2013a, str. 28) pravi, da biti konkurenčno podjetje pomeni »zmožnost prodati najboljše produkte po najboljši ceni z namenom povečevanja dobička in vrednosti za delničarje«. Podjetja z namenom izboljšanja svoje konkurenčne pozicije izboljšujejo tehnologije, investirajo in si prizadevajo za povečanje produktivnosti (OECD, 2013a, str. 28). V interesu podjetij je tudi, da minimizirajo svojo davčno obveznost, saj s tem povečajo dobiček po obdavčitvi in tako lažje ohranjajo svojo konkurenčnost. Zmanjševanje davčnega bremena zato spada v okvir glavnih poslovnih ciljev podjetij (Spengel & Schaefer, 2004, str. 7). Davki vplivajo tudi na odločitve o lokaciji in načinu investiranja podjetja. Investicije se namreč pojavljajo tam, kjer je dobičkonosnost najvišja, pri čemer so davki eden izmed faktorjev dobičkonosnosti (OECD, 2013a, str. 28).

Podjetja, ki delujejo izključno na domačem trgu, vključno z družinskimi podjetji in novimi inovativnimi podjetji, ter multinacionalke, ki niso dovolj spretne pri zmanjševanju davčnega bremena, lahko močno izgubljajo na področju konkurenčnosti. Multinacionalke imajo namreč veliko prednost, saj imajo možnosti preusmerjati dobičke v tujino ter si s tem zniževati davčne obveznosti. Erozija osnov in preusmerjanje dobičkov torej izpodbija lojalno konkurenco. Multinacionalke pa so lahko zaradi erozije osnov in preusmerjanja dobičkov tudi prikrajšane, saj lahko izgubijo ugled, če so njihove učinkovite davčne stopnje prenizke (OECD, 2013b, str. 8).

Tako kot so podjetja pod pritiskom zagotavljanja konkurenčnosti poslovanja, so tudi vlade pod pritiskom zagotavljanja konkurenčnega davčnega okolja za podjetja. Ugodno davčno okolje je pomemben dejavnik odločitev podjetij za lociranje svojih investicij. Vlade se zelo zavzemajo za investicije v svoje države, saj so tuje investicije pomemben dejavnik njihove gospodarske rasti in blaginje. Konkurenčni pritiski na zagotavljanje nizkega davčnega bremena za podjetja so prisotni v skoraj vseh državah (OECD, 2013a, str. 28).

Avtorji Devereux, Lockwood in Redoano (2008, str. 1210) ugotavljajo, da se države članice Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, v nadaljevanju OECD) z davčno konkurenco potegujejo za osnovni kapital in tekmujejo za dobičke preko zakonsko določene davčne stopnje. Raziskava potrjuje, da so države OECD v 80. in 90. letih zniževale davčne stopnje skoraj izključno zaradi davčne konkurence med sabo. Načini, kako države povečujejo privlačnost za tuja vlaganja, izhajajo tudi iz ugodnih davčnih ureditev za holdinge in širokih mrež sporazumov o izogibanju dvojnega obdavčevanja (angl. *treaty networks*), ki so jih države množično sklenile med sabo (Beer & Loeprick, 2013, str. 16). Nizozemska in Luksemburg na primer omogočata omejen oz. ničeln davčni odtegljaj na dividende, obresti in licenčnine. Na Nizozemskem so lahko tuji dobički razporejeni v nizozemsko holdinško podružnico, kjer so oproščeni davka od dohodka pravnih oseb. Čeprav imajo države, kot je Nizozemska, visoke davčne stopnje obdavčitve pravnih oseb, razne davčnopravne strukture omogočajo podjetjem zelo nizke učinkovite davčne stopnje. S takimi in podobnimi ureditvami države stopnjujejo davčno konkurenco, saj so druge države pod velikimi pritiski za ohranjanje privlačnosti za tuja podjetja (Beer & Loeprick, 2013, str. 16–18).

1.3.1.2 Vplivi na davčne prihodke držav

Davčna politika znotraj Evropske monetarne unije trenutno združuje več kot 600 različnih davkov. Skupaj vsi davki in prispevki za socialno varnost prinašajo največji del prihodkov, ki glede na podatke Eurostat za leto 2012² skupaj predstavljajo 39,4 % BDP držav članic in 40,4 % BDP držav euroobmočja (Evropski ekonomsko-socialni odbor, 2014, str. 6).

² Podatki za leto 2012, ki jih je Eurostat objavil 16. junija 2014, št. 92/2014.

Prihodki držav OECD iz naslova davka od dohodka pravnih oseb v povprečju predstavljajo 3 % BDP (OECD, 2013a, str. 15). Po podatkih Statističnega urada in Ministrstva za finance Republike Slovenije so v letu 2015 prihodki od davka od dohodka pravnih oseb v Sloveniji predstavljali 595 mio evrov, kar znaša 1,5 % BDP v tem letu. Na splošno sicer prihodki od pobranega davka od dohodka pravnih oseb v svetu niso enako pomembni, predstavljajo pa pomemben sestavni del davčnih prihodkov držav (OECD, 2013a, str. 58).

Ne glede na prisotnost erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov so bili v državah OECD v obdobju od leta 1975 do 2007 davčni prihodki velikih gospodarstev z visokimi davčnimi stopnjami precej stabilni. Kot posledica gospodarske krize so davčni prihodki padli v letu 2008 (Dharmapala, 2014, str. 26–27; OECD, 2013a, str. 15). Razlogi za stabilno rast davčnih prihodkov držav pred gospodarsko krizo so bila nižanja davčnih stopenj in ukrepi za širitev davčnih osnov (OECD, 2013a, str. 17). Tako imenovana tekma proti dnu (angl. *race to the bottom*) v zniževanju davčnih stopenj očitno izhaja iz prepričanja vlad, da je treba spodbuditi investicije in pritegniti ali ohraniti kapital. Slovenija sledi trendu držav članic Evropske unije s spremembami pri določanju davčne osnove, z nekaterimi administrativnimi poenostavitvami ter s postopnim zniževanjem stopnje davka od dohodka pravnih oseb, ki je leta 2007 znašala 23 %, leta 2010 20 %, leta 2012 18 % in leta 2013 17 %. Z vidika davčne osnove običajno države uporabljajo različne kombinacije ukrepov, kot so pospešena amortizacija, zniževanje davčne osnove za določen odstotek vrednosti investicije, oprostitvev plačila davka na reinvestirane dobičke, davčne počitnice, posebne sektorske ali geografske spodbude in podobno (Kostevc, Redek & Rojec, 2007, str. 26). Kljub zniževanju davčnih stopenj so širše davčne osnove ohranjale oz. zviševale davčne prihodke. Ta vzorec davčne politike se je v mnogih državah pojavil v obdobju povečanja mednarodne mobilnosti kapitala in povečanja obdavčljivega dohodka pravnih oseb. V mnogih državah sta se namreč povečala delež poslovne aktivnosti in višina dohodkov, ki so obdavčeni z davkom od dohodka pravnih oseb (Hines, 2005, str. 22; OECD, 2013a, str. 17).

Vendar splošna stabilnost davčnih prihodkov v zadnjem času še ne pomeni, da ni bil prisoten pojav erozije osnov in preusmerjanja dobičkov. Višina davčnih prihodkov je namreč rezultat mnogih dejavnikov, ki se med državami razlikujejo. Erozija osnov in preusmerjanje dobičkov ima znaten vpliv na davčne prihodke posameznih držav, ni pa znano, kolikšni bi bili davčni prihodki držav v odsotnosti erozije osnov in preusmerjanja dobičkov (Dharmapala, 2014, str. 26–27; OECD, 2013a, str. 15). Znano je, da so vlade oškodovane, saj poberejo nižje zneske davka od dohodka pravnih oseb kot bi jih lahko, poleg tega se morajo soočiti z višjimi stroški zagotavljanja skladnosti z davčnimi predpisi. Dodatni stroški se pojavljajo tudi zaradi neusklajenih ukrepov držav za zaščito svojih davčnih osnov. Izgube davčnih prihodkov državam v razvoju onemogočajo večja vlaganja v javne dobrine, ki bi lahko spodbujale gospodarsko rast. Alokacija dobrin pod vplivom vedenja, ki teži k zniževanju davčne obveznosti podjetij (angl. *tax-motivated behaviour*), torej ni optimalna (Evropska komisija, 2012a, str. 12; OECD, 2013b, str. 8). Oškodovana

je tudi integriteta davčnih sistemov zaradi javnega mnenja o nepoštenosti obdavčevanja podjetij. Posledice čutijo pošteni davkoplačevalci, ki trpijo dodatno povišanje drugih davkov, ki jih države zvišujejo z namenom pokritja izgubljenih oz. erodiranih davčnih osnov (Evropska komisija, 2012a, str. 3; OECD, 2013b, str. 8).

Huizinga in Laeven (2008, str. 1164, 1180) v svoji raziskavi trdita, da je Nemčija zaradi mednarodnega preusmerjanja dobičkov v letu 1999, ko je imela najvišjo davčno stopnjo davka od dohodkov pravnih oseb izmed 21 evropskih držav v vzorcu, izgubila 1,26 milijarde ameriških dolarjev davčnih prihodkov, kar je takrat znašalo okrog 1,17 milijarde evrov. Na račun Nemčije so mnoge druge države pridobile davčne prihodke.

Davki vplivajo tudi na investicije multinacionalk v tujini in s tem na njihovo mednarodno finančno strukturo (Jovanović, 2013, str. 2). Multinacionalke privlačijo davčni sistemi z ugodnimi ureditvami, kot so *offshore* finančna središča (angl. *offshore financial centres*) ali davčne oaze. Skozi davčne oaze naj bi v letu 2004 šla približno polovica svetovne trgovine. Kljub temu ti ugodni pravni sistemi predstavljajo le okrog 3 % ustvarjenega BDP na svetovni ravni (Christensen & Kapoor, 2004, str. 3).

Davčne oaze povzročajo stroške ostalim državam. Sicer je te izgube težko oceniti, vendar plačilne bilance in poročila podjetij iz ZDA prikazujejo, da ta podjetja množično preusmerjajo dobičke v države, kot so Bermudi in Luksemburg (Zucman, 2014, str. 121). Zucman (2014, str. 121, 130) v svoji raziskavi ugotavlja, da so od leta 1980 podjetja iz ZDA desetkratno povečala preusmerjanje dobičkov v davčne oaze, pri čemer je bilo v letu 2014 v davčnih oazah lociranih že 20 % vseh dobičkov podjetij iz ZDA. Na podlagi tega avtor trdi, da preusmerjanje dobičkov v pravne sisteme z nizko obdavčitvijo znižuje davčno breme podjetij s sedežem v ZDA za 20 %. Avtor na podlagi rezultatov analize statističnih podatkov za zadnjih 15 let nadalje ugotavlja, da so se učinkovite davčne stopnje davka od dohodka pravnih oseb podjetij iz ZDA znižale s 30 % na 20 %, pri čemer je približno dve tretjini tega padca posledica preusmerjanja dobičkov v pravne sisteme z nizko obdavčitvijo (angl. *low-tax jurisdictions*).

1.3.1.3 Vplivi na neposredne tuje investicije

Erozija davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov vpliva na neposredne tuje investicije (v nadaljevanju NTI). Neposredne investicije so kategorija čezmejnih investicij s strani neposrednega investitorja, ki je rezident ene države, z namenom pridobitve trajnega interesa v podjetju neposredne investicije, ki je rezident v drugi državi. Trajni interes v okviru NTI pomeni obstoj strateške dolgoročne povezave med neposrednim investitorjem in podjetjem ter znaten vpliv neposrednega investitorja na upravljanje podjetja. Trajni interes je izkazan, ko si neposredni investitor lasti vsaj 10 % volilnih pravic podjetja neposredne investicije (IMF, 1993, str. 86; OECD, 2013a, str. 17). NTI poleg začetne transakcije ustanovitve odnosa med investitorjem in podjetjem zajema tudi vse nadaljnje

transakcije med njima in odvisnimi družbami (IMF, 1993, str. 86). NTI se razlikujejo od portfeljskih naložb po tem, da ima investitor omogočen vpliv na upravljanje podjetja neposredne investicije (OECD, 2013a, str. 17).

Ločimo vhodne in izhodne NTI. Stanje vhodnih NTI (angl. *inward FDI stock* ali *inward FDI position*) se navezuje na neposredne investicije nerezidentov v domači državi, medtem ko se stanje izhodnih NTI (angl. *outward FDI stock* ali *outward FDI position*) navezuje na investicije podjetja iz domače države v tujo državo. Stanje NTI se navezuje na tok investicij oz. stanje NTI v posesti za določeno časovno obdobje. NTI so sestavljene iz lastniškega kapitala ter dolga oz. posojil med podjetji. Negativni tok investicij prikazuje dezinvestiranje ali vpliv precejšnjih povračil posojil med podjetji (Gropp & Kostial, 2000, str. 17; OECD, 2013a, str. 22).

Tokovi NTI vplivajo na davčne prihodke iz naslova davka od dohodka pravnih oseb nekaterih držav v Evropski uniji, saj NTI vplivajo na davčne osnove podjetij. Vhodne NTI imajo pozitiven, izhodne NTI pa negativen vpliv na davčne prihodke države (Gropp & Kostial, 2000, str. 5, 27). Vlade zato veliko pozornosti namenjajo privlačnosti države za NTI, saj NTI ustvarjajo nova delovna mesta in prinašajo nove tehnologije ter znanje. Na splošno velja, da NTI spodbujajo rast in zaposlovanje. Vlade imajo od NTI koristi tudi z vidika davčnih prihodkov, saj obdavčijo dobičke podjetij v tuji lasti na svojem ozemlju. Vlade zato istočasno skrbijo, da je davčno okolje države privlačno za vhodne NTI ter da od teh podjetij neposrednih investicij poberejo dovolj davkov. Davčne politike držav so lahko spodbudne tudi za izhodne NTI, saj lahko te omogočajo dostop do tujih trgov ter ekonomije obsega z vidika proizvodnje, kar vodi k povečanju neto domačega dohodka (OECD, 2008, str. 1).

Kot pravita Gropp in Kostial (2000, str. 5, 27), so vhodne in izhodne NTI pod velikim vplivom domačega in tujih davčnih sistemov. Davčni sistemi z nizkimi davčnimi stopnjami ustvarjajo motivacijo za domače in tuje investicije, saj zagotavljajo nižje davčno breme in višje zneske dobička po davku, ki ga je moč investirati. Podjetja se odločajo za NTI predvsem z ozirom na višino nominalne in efektivne davčne stopnje davka od dohodka pravnih oseb, opredelitev davčne osnove in pravila o dvojnem obdavčevanju (Kostevc et al., 2007, str. 26). V povprečju se NTI zmanjšajo za 3,7 %, če se davčna stopnja na NTI poveča za 1 odstotno točko. Druge ocene se gibljejo med 0% in 5% zmanjšanjem, kar je odvisno od razlik v opazovanih državah, dejavnostih in časovnih obdobjih (OECD, 2008, str. 3).

Davki so sicer pomemben dejavnik, ki vpliva na odločitve o lokaciji investicije, vendar pa niso edini. NTI so namreč bolj prisotne v državah, ki nudijo dostop do trgov, priložnosti za zaslužek, predvidljiv ter nepristranski pravni in regulativni sistem, makroekonomsko stabilnost, kvalificiran in odziven trg dela ter dobro razvito infrastrukturo. Vpliv davkov na NTI je odvisen od prednosti, ki jih država gostiteljica ponuja ter od mobilnosti poslovnih

dejavnosti, ki določajo davčno osnovo. Države, ki nudijo velik trg in določene prednosti trga, lahko ob določeni nespremenljivosti kapitala višje obdavčijo dobiček in s tem ne zmanjšujejo investicijske aktivnosti. Ta vidik potrjujejo prakse nekaterih držav OECD, saj na primer ZDA, Japonska in Nemčija, ki imajo velik trg domače proizvodnje in močne vhodne NTI, ohranjajo relativno visoke stopnje davka na dohodek pravnih oseb. Potreba po znižanju davčne stopnje naj bi se pojavila šele z nižjimi stroški poslovanja in večjo mobilnostjo oz. spremenljivostjo kapitala (OECD, 2008, str. 1, 3).

Pri analiziranju vpliva davkov na NTI je treba upoštevati tudi davčno planiranje. Investitorji NTI namreč v veliki meri uporabljajo strategije davčnega planiranja z namenom zmanjšanja davčne obveznosti. Uporaba posojil za financiranje NTI, vzpostavljanje hibridnih instrumentov in podružnic v davčnih oazah namreč precej zniža povprečno efektivno davčno stopnjo na izhodne NTI v državo z nižjo davčno stopnjo (OECD, 2008, str. 3–4).

Glede na podatke IMF, so davčni raji Barbados, Bermudi in Britanski Deviški otoki v letu 2010 skupaj beležili 5,11 % vseh svetovnih NTI, kar je več vhodnih NTI, kot jih je prejela Nemčija (4,77 %) ali Japonska (3,76 %). Ti trije davčni raji so skupaj s 4,54 % imeli v letu 2010 tudi več izhodnih NTI kot Nemčija, ki je beležila 4,28 % svetovnih izhodnih NTI (OECD, 2013a, str. 17). Stanje izhodnih NTI, ki izhajajo iz ZDA in se nahajajo v skupaj sedmih davčnih rajih, znaša 47 % vseh izhodnih NTI iz ZDA (Keightley & Stupak, 2015).

1.3.2 Pravila proti davčnemu izogibanju

Za zagotavljanje poštenosti in učinkovitosti davčnih sistemov države uporabljajo strategije proti davčnemu izogibanju (angl. *anti-avoidance strategies*). Nanašajo se na preprečevanje, odkrivanje in odzivanje na agresivno davčno načrtovanje (OECD, 2013a, str. 37).

Strategije preprečevanja davčnega izogibanja se nanašajo na odvrčanje davkoplačevalcev od agresivnega davčnega načrtovanja. Primeri teh strategij so vplivi objavljenih odločitev sodišča, kazni, dodatne obveznosti poročanja in vpeljava učinkovitih strategij komunikacije. Strategije odkrivanja davčnega izogibanja si prizadevajo za zagotavljanje dostopnosti pravočasnih, usmerjenih in celovitih informacij. Za vlade držav je to pomembno zaradi pravočasnega odkrivanja tveganih področij in omogočanja hitrih odločitev ter odzivov. S tem se zagotavlja tudi večja varnost davkoplačevalcev. Strategije odzivanja na agresivno davčno načrtovanje si prizadevajo za ukrepe proti neprimernemu ravnanju ter za vpliv na ravnanje v prihodnosti (OECD, 2013a, str. 37).

Pravila proti davčnemu izogibanju (angl. *anti-avoidance measures*) so temeljne prepovedi določenega davčnega načrtovanja in pridobivanja nekaterih koristi (OECD, 2013a, str. 38). Bistvena pravila proti davčnemu izogibanju v domačih davčnih sistemih vključujejo pravila, ki jih navajam v nadaljevanju.

Splošna pravila proti davčnemu izogibanju (angl. *general anti-avoidance rules* ali *GAAR*) omejujejo ali preprečujejo razpoložljivost neprimernih davčnih koristi, ki lahko na primer nastanejo v zvezi s transakcijami s pomanjkljivo ekonomsko vsebino. Pravila nadzorovane tuje družbe ali CFC-pravila (angl. *controlled foreign company rules*) naj bi preprečevala preusmerjanje dohodka matičnih družb iz držav z manj ugodnim davčnim okoljem v odvisne družbe ali druge oblike družb v državah z nizko obdavčitvijo in ugodnejšim davčnim režimom. Tanka kapitalizacija (angl. *thin capitalisation*) in druga pravila omejevanja odbitka obresti omejujejo pogoje, pod katerimi se obresti od posojil priznajo kot davčno odbitna postavka ter nadzirajo finančni vzvod, torej razmerje med dolgom in kapitalom (angl. *leverage*). Pravila proti hibridnim strukturam odpravljajo možnosti za neujemanja med davčnimi sistemi tako, da povezujejo davčno obravnavo v domači državi z obravnavo v tujini. Pravila proti eroziji davčnih osnov pa odrejajo višji davčni odtegljaj na določena plačila ali pa ne priznavajo odbitka določenih plačil, izvedenih subjektom v izbranih državah (Avi-Yonah, 2005, str. 5; Bobek Gospodarič, 2014, str. 17; OECD, 2013a, str. 38). Med pravila proti davčnemu izogibanju se prištevajo tudi transferne cene po neodvisnem tržnem načelu, kar opisujem v poglavju 2.1.2 (OECD, 2015b, str. 135).

Stroga pravila proti davčnemu izogibanju zmanjšujejo obseg davčnega načrtovanja in preusmerjanja dobičkov (OECD, 2015b, str. 135). Beer in Loeprick (2013, str. 18) sta ugotovila, da se je z ukrepom uvedbe obveznega poročanja s pripravo dokumentacije o transfernih cenah, preusmerjanje dobičkov med podružnicami multinacionalk zmanjšalo za 60 % v štirih letih po uvedbi obvezne dokumentacije.

1.3.3 Ukrepi OECD

OECD je na temo erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov pripravil sveženj ukrepov (angl. *BEPS Package*), ki naslavlja ta pojav. Sveženj ukrepov predstavlja prenovo mednarodnih davčnih standardov, do katere je prišlo po skoraj enem stoletju. Ukrepi se nanašajo na odpravo erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, zagotavljanje vzdržnosti trenutnega mednarodnega sistema obdavčevanja čezmejnih aktivnosti in odpravo dvojnega obdavčevanja (OECD, 2015d, str. 5).

Celoten sveženj je bil objavljen oktobra 2015. OECD pri projektu uživa podporo skupine G20, sodelovalo je tudi več kot 12 držav v razvoju ter več kot 80 držav, ki niso članice OECD in G20. V sklopu projekta so vse zainteresirane države in jurisdikcije pozvane k skupnemu razvoju mednarodnih standardov, povezanih s pojavom, sodelovanju pri implementaciji ter nadzoru ukrepov proti eroziji davčnih osnov in preusmerjanju dobičkov (About Base Erosion and Profit Shifting (BEPS), 2016).

Cilj ukrepov je boj proti strukturam erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov s celostno obravnavo temeljnih vzrokov pojava. Vpeljava ukrepov bo do neke mere odpravila sheme, ki omogočajo dvojno neobdavčenje, izboljšane bodo povezave med

lokacijo obdavčljivega dohodka ter lokacijo ekonomske aktivnosti in ustvarjanja vrednosti. Izboljšave se bodo nanašale tudi na dostopnost podatkov davčnim organom z namenom učinkovitega izvajanja davčnega prava. Ukrepi se nanašajo tudi na zmanjševanje možnosti za dvojno obdavčevanje, izboljšano reševanje sporov ter vzpostavitev mehanizmov podpore in nadzora izvajanja ukrepov (OECD, 2015d, str. 5).

Sveženj vključuje 15 ukrepov, ki vsebujejo notranje in mednarodne instrumente za odpravo erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov (About Base Erosion and Profit Shifting (BEPS), 2016). Ukrepi se nanašajo na: izzive digitalnega gospodarstva (ukrep 1), nevtralizacijo učinkov hibridnih neskladij (ukrep 2), pravila nadzorovane tuje družbe – CFC-pravila (ukrep 3), omejevanje zmanjševanja davčne osnove preko priznavanja obresti (ukrep 4), boj proti škodljivim davčnim praksam (ukrep 5), preprečevanje zlorab davčnih konvencij (ukrep 6), preprečevanje umetnih izogibanj statusu stalne poslovne enote (ukrep 7), transferne cene – neopredmetena sredstva, tveganja in kapital, druge visoko tvegane transakcije in dokumentacija (ukrepi 8–10 in 13), analiziranje in spremljanje *BEPS* (ukrep 11), pravila za obvezna razkritja (ukrep 12), učinkovitost mehanizmov za reševanje sporov (ukrep 14) in multilateralni instrument (ukrep 15) (Ministrstvo za finance, 2015).

2 DEJAVNIKI EROZIJE DAVČNIH OSNOV IN PREUSMERJANJA DOBIČKOV

V tem poglavju najprej na splošno navajam dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. V podpoglavjih dejavnike podrobneje opisujem ter opredeljujem njihove značilnosti. Za posamezen dejavnik navajam tudi ugotovitve iz obstoječih strokovnih študij.

Kot pravi definicija OECD (2015b, str. 139), pojav erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov označuje primere, kjer interakcija in neujemanja med različnimi davčnimi pravili vodijo do dvojnega neobdavčenja ali nižje obdavčitve od tiste, ki je predvidena. Prav tako označuje primere, kjer so dobički, ustvarjeni z aktivnostmi, lociranimi v eni državi, preusmerjeni izven pristojnosti države v drugo državo, v kateri je omogočeno doseganje nižje oziroma nične obdavčitve. Tako ravnanje družbam omogočajo dejavniki erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov.

OECD (2015b, str. 139) sicer med dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov prišteva tudi nekatere strategije davčnega načrtovanja, ki so definirane širše od erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Davčno načrtovanje se nanaša na primere, kjer ni povezave med lokacijo dobičkov in pravo aktivnostjo, ki te ustvarja. Obsega tudi primere umetnega zniževanja efektivnih davčnih stopenj multinacionalk z davčnim načrtovanjem, ki vključuje izkoriščanje lukenj v davčnih sistemih ter ugodne davčne obravnave (angl. *preferential tax treatment*). Primere ugodne davčne obravnave navajam v poglavjih 2.1.3 in 2.2. Zajeto davčno načrtovanje večinoma sovпада s pojavom

erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov ter predstavlja umetne finančne tokove, ki niso povezani z lokacijo dejanske aktivnosti. Primere, kjer pojava ne sovpadata, omenjam v poglavjih Drugi dejavniki ter Omejitve in izboljšave raziskave.

Dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov delimo na dejavnike preusmerjanja dobičkov (angl. *profit-shifting channels*) in druge dejavnike (OECD, 2015b, str. 139).

S pomočjo **dejavnikov preusmerjanja dobičkov** si multinacionalke znižujejo davčno breme na način, da dobičke, nastale v državah z visoko stopnjo obdavčitve, locirajo v državah z nižjo obdavčitvijo. Dejavnike preusmerjanja dobičkov v osnovi delimo na **zadolževanje med družbami, optimizacijo transfernih cen in optimizacijo z neopredmetenimi sredstvi** (Heckemeyer & Overesch, 2013; OECD, 2015b, str. 139).

OECD (2015b, str. 147) v svoji raziskavi meri prisotnost preusmerjanja dobičkov v svetu in ugotavlja, da je od povprečja skupine podjetij 3 % oz. 1 odstotno točko višja stopnja davka od dohodka pravnih oseb povezana z znižanjem poročanih dobičkov za 1 %.

Zadolževanje med družbami se navezuje na finančno planiranje družb, kot sta medsebojno financiranje in manipulativno lociranje dolga. Družbe optimizirajo transferne cene z določanjem cen med povezanimi osebami, uporabljajo strateško lociranje neopredmetenih sredstev ter optimizirajo licenciranje oz. plačila v zvezi z neopredmetenimi sredstvi (Heckemeyer & Overesch, 2013).

Na splošno so plačila obresti od dolga običajno davčno priznani odhodki, ki znižujejo davčno osnovo in s tem tudi obveznost plačila davka od dohodka te družbe. Multinacionalke zato locirajo zunanji in notranji dolg ter plačila obresti v družbah, ki se nahajajo v državah z višjo stopnjo obdavčitve, kar jim omogoča, da preusmerijo dobičke in pridobijo nižjo davčno obveznost v tej državi. Finančno planiranje družb je dejavnik erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, če se nanaša na manipulativno lociranje dolga družbe (OECD, 2015b, str. 139).

Določanje transfernih cen se obravnava kot dejavnik erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov v primerih, ko povezane družbe za namene doseganja davčnih ugodnosti medsebojno optimizirajo cene transakcij, pri čemer še vedno upoštevajo neodvisno tržno načelo. Primer uporabe transfernih cen za zniževanje davčnega bremena je izbira nizkih cen za transakcije iz držav z visoko obdavčitvijo v države z nizko obdavčitvijo, saj so na ta način prihodki družbe v državi z višjo obdavčitvijo nižji in družba lahko izkaže nižji dobiček ter plača manj davka od dohodka (OECD, 2015b, str. 139).

Preusmerjanje dobičkov se izvaja tudi tako, da multinacionalke locirajo neopredmetena sredstva in z njimi povezane dohodke, kot so licenčnine, v državah z ugodnejšo

obdavčitvijo dohodka. Neopredmetena sredstva in sorodna plačila to omogočajo zaradi težje sledljivosti in težjega določanja vrednosti transakcij, s čimer so tudi dovzetnejša za manipulacijo s transfernimi cenami med družbami v skupini (OECD, 2015b, str. 151).

Mnoge študije dokazujejo nastanek erozije davčnih osnov in preusmerjanje dobička tudi s pomočjo raznih **drugih dejavnikov**, ki jim je skupno to, da družbe z njihovo pomočjo **izkoriščajo neujemanja med davčnimi sistemi** (angl. *mismatches between tax systems*).

OECD razkriva v kolikšni meri imajo velike multinacionalke nižje efektivne davčne stopnje od primerljivih domačih družb zaradi vplivov izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi in ugodnih davčnih obravnjav. Velike multinacionalke so imele v povprečju za 3,3 odstotne točke nižje efektivne davčne stopnje od primerljivih družb, ki niso multinacionalke (OECD, 2015b, str. 140, 149).

Multinacionalke si na podlagi razlik v davčni obravnavi družb, instrumentov ali transferjev med državami znižujejo davčno breme, pri čemer ni nujno, da med državami obstajajo razlike v stopnjah obdavčitve davka od dohodka (OECD, 2015b, str. 140). Multinacionalke se ne osredotočajo le na preusmerjanje dobička v države z nižjo stopnjo obdavčitve, saj jim mnogi drugi dejavniki in strategije omogočajo dodatne davčne ugodnosti, kot so pravice do popolnega odbitka davka na ravni plačnika davka, morebitno zmanjšanje ali odprava davčnega odtegljaja oz. davka na viru ter neuporaba pravil proti davčnemu izogibanju na viru ali državi rezidentstva (OECD, 2013a, str. 40). Taki dejavniki so hibridni instrumenti in transferji ter hibridne družbe. Z enakim namenom multinacionalke izkoriščajo tudi možnosti ugodne davčne obravnave in dogovorjene davčne stopnje (angl. *negotiated tax rates*) v nekaterih državah (OECD, 2015b, str. 140).

2.1 Dejavniki preusmerjanja dobičkov

2.1.1 Zadolževanje med družbami

Med najvidnejšimi dejavniki erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov so finančne strategije družb, torej finančno planiranje družb, kot je medsebojno dolžniško financiranje oz. zadolževanje med družbami (Heckemeyer & Overesch, 2013).

Različna davčna obravnava dolga in kapitala v mnogih davčnih sistemih vpliva na odločitve družb glede kapitalskega vlaganja, ki ga nadomeščajo z zadolževanjem oz. posojili med družbami. Z namenom zniževanja lastnega davčnega bremena družbe manipulirajo z alokacijo dolgov v različnih državah. Povod so slabosti davčne obravnave kapitalskih vlaganj, kjer so dividende in zadržani dobički obdavčeni tako na strani prejemnika kot izplačevalca, čeprav mnoge države omogočajo davčne olajšave za dividende in kapitalske dobičke (OECD, 2015b, str. 118). Dividende, ki jih družbe izplačajo svojim deležnikom, prav tako niso davčno priznani odhodki.

Glavni razlog za preferiranje zadolževanja med družbami so plačila obresti na prejeta posojila, ki so na splošno davčno priznana kot odhodek. Družbe zato prejeta posojila locirajo v državah z višjo obdavčitvijo dohodka, saj si na podlagi odhodkov za obresti znižujejo davčno osnovo ter obveznost plačila davka od dohodka družbe. Posojilo je običajno izdano s strani družbe, ki je locirana v državi z nizko ali nično obdavčitvijo. Ta družba prejema obresti od danega posojila, ki se sicer upoštevajo kot prihodek v davčni bilanci družbe, kljub temu pa je plačani davek zelo nizek zaradi nizke davčne stopnje v tej državi oz. davka sploh ni. Družbe s tako finančno strukturo imajo znatne davčne prihranke, kar imenujemo tudi rez prihodkov (angl. *earnings stripping*), ki so obdavčljivi. Družbe se znotraj mednarodne skupine z uporabo hibridnih instrumentov in transferjev zadolžujejo tudi večnivojsko (Gravelle, 2015, str. 10; Jovanović, 2013, str. 2; OECD, 2015b, str. 117, 118, 172).

Cilj zniževanja davčnega bremena torej izkrivlja lociranje dolga družb. Družbe se namreč množično odločajo za zadolževanje med družbami, kar občutno vpliva na strukturo njihovega kapitala, saj zadolževanje nadomešča druge načine financiranja. Družbe se odločajo za zadolževanje med povezanimi družbami, kar imenujemo tudi notranje zadolževanje, ter zadolževanje med nepovezanimi osebami oz. zunanje zadolževanje (Jovanović, 2013; OECD, 2015b, str. 117). Multinacionalke imajo precej več priložnosti za zniževanje lastnih davčnih bremen, saj lahko uporabijo notranje zadolževanje znotraj lastne skupine ter na davkih prihranijo z internimi financami (Jovanović, 2013, str. 29). Preusmerjanje dobičkov z alokacijo dolga na način, da družbe v državah z nižjo obdavčitvijo posojajo povezanim osebam v državah z višjo obdavčitvijo, se imenuje tudi izbira najugodnejšega pravnega reda (Zucman, 2014, str. 127).

Lociranje dolga med družbami temelji na davčni obravnavi obresti v različnih davčnih sistemih. Multinacionalke bi za namen preusmerjanja dobičkov prirejale višine zaračunanih obresti, vendar je to med povezanimi osebami zakonsko urejeno v sklopu neodvisnega tržnega načela za določanje transfernih cen (OECD, 2015b, str. 190). Še vedno pa ima neodvisno tržno načelo oz. načelo primerljivih tržnih cen razne pomanjkljivosti in družbe lahko manipulirajo s transfernimi cenami tudi pri transakcijah, ki se navezujejo na posojila.

Uporabo dejavnika zadolževanja med družbami za zniževanje davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov potrjujejo mnoge študije. Študije OECD (2015b), avtorji Huizinga, Laeven in Nicodeme (2008), avtorja Buettner in Wamser (2013), Grubert (2003) ter Dharmapala in Riedel (2013) ugotavljajo, da davčne ureditve držav vplivajo na lokacijo in višino dolga multinacionalk. Raziskava OECD (2015b, str. 155) in avtor Grubert (2003) nadalje potrjujeta, da multinacionalke locirajo dolg v državah z višjo obdavčitvijo.

Raziskava OECD (2015b, str. 155) ugotavlja, da imajo povezane družbe, ki izkazujejo za 1 % višjo davčno stopnjo davka od dohodka pravnih oseb od povprečja v multinacionalni

skupini, za 1,3 % višji zunanji dolg. Zunanji dolg predstavlja 20 % vseh preusmerjenih dobičkov. Grubert (2003, str. 221, 235) na podlagi opazovanja skupin podjetij s sedežem v ZDA meni, da se približno polovica preusmerjenega dobička iz držav z visoko obdavčitvijo v države z nizko obdavčitvijo nanaša na dolžniško financiranje. Avtorja Heckemeyer in Overesch (2013) z meta analizo 25 različnih študij ocenjujeta, da manipulacija dolžniškega financiranja predstavlja okrog 30 % celotnega preusmerjanja dobičkov s strani multinacionalk.

2.1.2 Določanje transfernih cen

Pogost dejavnik, s katerim družbe manipulirajo za namene erodiranja davčnih osnov in preusmerjanja dobička, so transferne cene. Določanje transfernih cen se obravnava kot dejavnik erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, če se to uporablja za prirejanje transakcij med povezanimi osebami, pri čemer je glavna spodbuda zniževanje davčnega bremena za davek od dohodka pravnih oseb (Heckemeyer & Overesch, 2013, str. 27).

Transferne cene so cene za transakcije s sredstvi, kar vključuje tudi neopredmetena sredstva, posojila ter storitve med povezanimi družbami. V skladu s 16. in 17. členom ZDDPO-2 velja, da so družbe povezane, ko ima ena družba 25% delež lastništva v drugi družbi, ki je lahko rezident iste ali tuje države. Povezane osebe so lahko divizije, podružnice, odvisne družbe ali podjetja s skupnim vlaganjem (Sikka & Willmott, 2010 str. 342). Načelo primerljivih tržnih cen oz. načelo tržne neodvisnosti (angl. *arm's length principle*) obvezuje k priznavanju prihodkov med povezanimi osebami najmanj do višine primerljivih tržnih cen ter omejuje priznavanje odhodkov največ do višine ugotovljenih primerljivih tržnih cen. Primerljive tržne cene so cene transakcij, ki se dosežejo v enakih ali primerljivih okoliščinah ali bi se dosegle na trgu med nepovezanimi osebami (ZDDPO-2, 16. člen).

Transferne cene delujejo kot pripomoček za lociranje prihodkov, odhodkov in dobičkov med različne podenote. Ker družbe sledijo cilju maksimiziranja vrednosti za delničarje ter izkoriščajo priložnosti za minimiziranje davčnega bremena, se transferne cene pojavljajo pri transakcijah v zvezi z intelektualno lastnino in pri licenčinah oziroma na splošno pri transakcijah v zvezi z neopredmetenimi sredstvi, prav tako pa tudi pri posojilih, plačilih obresti, provizijah, kot so provizije za upravljanje, svetovalnih storitvah in drugih transakcijah (Sikka & Willmott, 2010, str. 342). Pri tem načelo primerljivih tržnih cen zahteva, da povezane družbe locirajo dohodke z upoštevanjem enakih pogojev, kot bi bili tisti med nepovezanimi družbami (OECD, 2013a, str. 36). Vendar se ravno pri transakcijah, ki se nanašajo na neopredmetena sredstva, pojavljajo težave pri določanju primerljivih tržnih cen. Vzrok za to so neenake okoliščine in predmeti poslovanja, pri čemer se lahko zgodi, da primerljive tržne cene sploh ne obstajajo. Ključni viri zlorabe transfernih cen med povezanimi osebami so posebni dogovori glede delitve stroškov in transakcije, ki se navezujejo na storitve (Sikka & Willmott, 2010, str. 345; Zucman, 2014,

str. 127). Na podlagi podatkov, ki se navezujejo na dogovore o delitvi stroškov med družbami, avtor McDonald (2008) navaja izsledke raziskave preusmerjanja dobičkov s transfernimi cenami med povezanimi osebami. Avtor izraža skrb, da pravila o transfernih cenah omogočajo preusmerjanje dobičkov, kar ni v skladu z neodvisnim tržnim načelom.

Manipulacija transfernih cen za namene izogibanja plačilu in včasih celo utajevanja davkov je v glavnem prikrita javnosti in jo davčne pristojnosti odkrivajo le s težavo ter z velikimi stroški. Transferne cene namreč predstavljajo zapleteno igro med mnogimi akterji, kot so gospodarske družbe, računovodje, odvetniki, svetovalci, vlade, davčne pristojnosti, mednarodne organizacije, neprofitne organizacije in drugi, ki so vpleteni v oblikovanje in pregled določanja metod oblikovanja transfernih cen ter v razvijanje in odkrivanje načinov manipulacije, izogibanja ali prirejanja pravil ter metod oblikovanja transfernih cen. Neovirana uporaba transfernih cen vpliva na dohodke družb ter posledično tudi na finančne nagrade managerjev, kar je še eden izmed razlogov, da družbe manipulirajo s transfernimi cenami. Manipulacija transfernih cen prispeva tudi k družbenemu osiromašenju in nižji socialni blaginji, saj družbe prikazujejo vrednosti transakcij tako, da povečujejo zasebne koristi ter se izogibajo plačevanju davka od dohodka pravnih oseb (Sikka & Willmott, 2010, str. 342–343).

Poleg tega, da družbe manipulirajo z vrednotenjem transakcij, ki so težje primerljive s tržnimi cenami, kar povzroča erozijo davčnih osnov, uporabljajo transferne cene tudi za preusmerjanje dobičkov v države z ugodnejšo obdavčitvijo. Dobičke preusmerjajo tako, da znižajo cene transakcij iz držav z visoko obdavčitvijo ter zvišajo nabavne cene v državah z nizko obdavčitvijo. Dobički so tako nižji v državah z nizko obdavčitvijo, kjer družbe plačajo manj davka na dobiček (Gravelle, 2015, str. 12). S ciljem preusmerjanja dobičkov družbe locirajo funkcije, sredstva in tveganja v državah, kjer so dohodki iz teh virov ugodneje obdavčeni. Ker je težje premikati funkcije podjetja, družbe prenašajo tveganja in lastništva opredmetenih in neopredmetenih sredstev – predvsem tistih, ki so težje ovrednotena – v države z nižjo obdavčitvijo (OECD, 2013a, str. 42). Družbe uživajo precejšnjo diskretnost tudi pri alokaciji stroškov različnim proizvodom ali storitvam v različne davčne pristojnosti. Diskretnost družbam omogoča, da znotraj skupine poljubno znižajo davčno osnovo. Davčno obveznost še dodatno znižajo s tem, da dobičke locirajo v pristojnostih z nizko obdavčitvijo ali nizkim tveganjem (Sikka & Willmott, 2010, str. 342). Multinacionalkam to omogočajo notranji dogovori o delitvi stroškov. Na tej podlagi odvisne družbe prikažejo plačilo matični družbi; ta razvija določeno neopredmeteno sredstvo, ki je pogosto intelektualna lastnina. Primerljiva tržna cena plačila je velikokrat zelo težko določljiva, saj sredstvo še ni popolnoma razvito, tveganja v zvezi s pričakovanim rezultatom pa so visoka. Sklepa se, da so družbe, ki se dogovarjajo o delitvi stroškov, pogosto vpletene v preusmerjanje dobičkov (Gravelle, 2015, str. 12).

Transferne cene torej niso le računovodska tehnika, temveč tudi metoda alokacije virov in davčnega izogibanja, ki vpliva na razporejanje dobičkov, premoženja, tveganj in kakovost življenja (Sikka & Willmott, 2010, str. 352).

Študija avtorjev Heckemeyerja in Overescha (2013), ki je meta analiza 25 drugih študij pojava erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov pri multinacionalkah, razkriva, da sta licenciranje in transferne cene skupaj, v primerjavi z zadolževanjem med družbami, najpomembnejši dejavnik pojava.

2.1.3 Neopredmetena sredstva

Med dejavnike preusmerjanja dobičkov spadajo tudi plačila v zvezi z neopredmetenimi sredstvi in strateško lociranje neopredmetenih sredstev, če so dejavniki uporabljeni za doseganje nižje davčne obveznosti družbe oz. skupine.

Med neopredmetena sredstva spadajo patenti, blagovne znamke, zaščitni znaki, modeli in avtorske pravice, kar označujemo kot intelektualno lastnino (angl. *intellectual property – IP*), ter ostala znanja in izkušnje (angl. *know-how*), poslovne skrivnosti, pogodbene pravice, vladne licence (angl. *government licences*), licence (angl. *licences*) in podobne omejene pravice ter dobro ime. Pri navedenih neopredmetenih sredstvih se pogosto uporabljajo transferne cene med povezanimi osebami (OECD, 2015c, str. 70–72).

Intelektualno lastnino delimo na dve skupini, in sicer na tržno (angl. *trade IP*) in trženjsko (angl. *marketing IP*). Tržna intelektualna lastnina je pogosto ustvarjena na podlagi dragih in tveganih raziskav in razvoja. Primer tržne intelektualne lastnine so patenti, ki varujejo izume. Trženjska intelektualna lastnina pa so znamke, ki varujejo blagovne in tovarniške zaščitne znake, ter modeli zunanjega videza izdelkov. Ta skupina služi za komercialno uporabo izdelkov oz. storitev (OECD, 2010b).

Ločimo neopredmetena sredstva in plačila za uporabo neopredmetenih sredstev, ki pogosto nosijo krajše poimenovanje »licenčnine« (angl. *royalty payments*). ZDDPO-2 v 70. členu definira licenčnine kot »plačila za uporabo ali pravico do uporabe avtorskih pravic, patentov, zaščitnih znakov, drugih premoženjskih pravic in drugih podobnih dohodkov«. Plačila uporabe premoženjskih pravic se navezujejo na uporabo avtorskih pravic za literarno, umetniško ali znanstveno delo, kinematografskih filmov in programske opreme, patentov, blagovne znamke, vzorca ali modela, načrta, tajne formule ali postopka ter za informacije o industrijskih, komercialnih ali znanstvenih izkušnjah (ZDDPO-2). Omeniti velja, da se v primerjavi z licenčinami, licence nanašajo na enkratno plačilo, ki znotraj dogovora dodeljuje pravico za uporabo neopredmetenega sredstva za določeno časovno obdobje. Licenčnine in licence za uporabo intelektualne lastnine predstavljajo pomemben delež trgovine s storitvami (OECD, 2015b, str. 208).

V zvezi z uporabo neopredmetenih sredstev ločimo dva načina erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, in sicer strateško lociranje neopredmetenih sredstev in plačila v zvezi z neopredmetenimi sredstvi.

Strateško lociranje neopredmetenih sredstev se nanaša na lociranje lastništva nad neopredmetenimi sredstvi in tveganji v države z nižjo obdavčitvijo. Namen alokacije je preusmerjanje dobička v države, kjer so dohodki iz teh virov ugodneje obdavčeni. Funkcije podjetja so težje prenosljive, zato družbe prenašajo lastništva neopredmetenih sredstev, tveganj ter drugih sredstev. Pogosto so torej aktivnosti, ki ustvarjajo dodano vrednost družbe ter upravljajo in izkoriščajo ta neopredmetena sredstva, v državi z višjo obdavčitvijo. Razmerja z lastnikom neopredmetenega sredstva v državi z nižjo obdavčitvijo pa so urejena preko pogodb (OECD, 2015b, str. 139).

Plačila v zvezi z neopredmetenimi sredstvi se pojavljajo v obliki transakcij po transfernih cenah med povezanimi osebami. Povezane osebe znotraj načela primerljivih tržnih cen optimizirajo cene teh transakcij na način, da znižujejo davčno breme skupine (OECD, 2015b, str. 139).

Transakcije med družbami v skupini bi sicer morale biti izvedene po cenah, ki so primerljive tržnim, vendar pa je načelo primerljivih tržnih cen pri transakcijah v zvezi z neopredmetenimi sredstvi mnogokrat precej pomanjkljivo (Zucman, 2014, str. 126). Prisotno je pomanjkanje primerljivih sredstev in transakcij, ki bi določale primerljive tržne cene uporabljenim transfernim cenam pri transakcijah za uporabo neopredmetenih sredstev. Primerljive tržne cene po neodvisnem tržnem načelu so torej pogosto težko določljive ali pa jih celo ni mogoče določiti. Družbe se zavedajo teh pomanjkljivosti in s pomočjo plačil za uporabo neopredmetenih sredstev preusmerjajo dobičke in ustvarjajo davčne prihranke (Gravelle, 2015, str. 12). Neopredmetena sredstva, katerih vrednost je težje določljiva, saj so vsebine specifične in edinstvene glede na posamezno družbo, so predvsem blagovne znamke, patenti, logotipi, formule in znanja ter različna neopredmetena sredstva, ki so specifična za posamezne družbe (Sikka & Willmott, 2010, str. 353).

Preusmerjanje dobičkov in zniževanje davčnih osnov se pogosto pojavlja v obliki kombinacije obeh načinov, torej alokacije lastništva neopredmetenih sredstev ter postavljanja optimiziranih transfernih cen za uporabo teh neopredmetenih sredstev. Povezane družbe izkoriščajo podcenitev pri transakcijah v zvezi z neopredmetenimi sredstvi pri alokaciji neopredmetenih sredstev iz države z višjo v državo z nižjo obdavčitvijo. Podcenitev neopredmetenih sredstev povzroči, da je izkazani dohodek v državi z višjo obdavčitvijo nižji, kot bi bil brez uporabe nižjih cen, posledično pa je tudi obveznost plačila davka od dohodka nižja. Podobno družbe izkoriščajo podcenitev oz. precenitev licenčnin za uporabo neopredmetenih sredstev (OECD, 2015b, str. 208). Pogosti so primeri, ko družbe preusmerjajo transakcije preko podružnic in drugih odvisnih družb v

davčne oaze, kar daje poslovanju še manj ekonomske vsebine. Družbe locirajo lastništva nad neopredmetenimi sredstvi v davčnih oazah ter nato zaračunavajo licenčnine ter druga plačila za uporabo neopredmetenih sredstev s ciljem preusmerjanja dobičkov. Dobički so namreč na ta način prikazani v davčni oazi, družbe v državah z višjo obdavčitvijo pa imajo odhodke, ki znižujejo davčno osnovo. Davčne oaze pogosto nimajo interesa spremljati transference cen in nadzirati, ali so te v skladu z načelom primerljivih tržnih cen, pomanjkljivi davčni in pravni sistemi pa omogočajo celo ustvarjanje navideznih transakcij (Sikka & Willmott, 2010, str. 353).

Intelektualna lastnina je precej dovzetna za erozijo davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov zaradi dveh ključnih značilnosti. Prva značilnost intelektualne lastnine je, da predstavlja gonilo ustvarjanja vrednosti v multinacionalkah. Druga značilnost je visoka stopnja mobilnosti intelektualne lastnine. Večina družb, ki so bile obtožene izogibanja plačilu davkov, so se ponašale z zelo dobičkonosnimi, intenzivnimi poslovnimi modeli, ki so temeljili na intelektualni lastnini (Fuest et al., 2013, str. 308). Veliko število držav ponuja preferencialno davčno obravnavo dohodkov, nastalih iz intelektualnih aktivnosti, kar se imenuje *patent box* (angl. *patent box*) ali posebno ureditev za obdavčitev intelektualne lastnine (angl. *IP-box*), kar omenjam tudi v poglavju 2.2 (OECD, 2015b, str. 152).

Patenti, ki so sestavina intelektualne lastnine, so mnogokrat preusmerjeni v države z nizko obdavčitvijo. Preusmerjanje patentov je prisotno, ko je izumitelj lociran v drugi državi kot multinacionalka, ki zaprosi za patentno varstvo. Preusmerjanje patentov se ne dogaja le iz davčnih razlogov, temveč tudi iz razlogov zunanjega izvajanja aktivnosti raziskav in razvoja (OECD, 2015b, str. 151). Sicer raziskava OECD (2015b, str. 118) kaže, da je lokacija prijav patentov odvisna od razlik v višinah davkov med državami. Karkinsky in Riedel (2009) nadalje dokazujeta, da multinacionalke znotraj skupine locirajo svoje patente v državah z nižjimi davčnimi stopnjami.

Mnoge države ponujajo davčne olajšave na investicije v raziskave in razvoj ter neopredmetena sredstva. Primer države, ki zelo ugodno obravnava investicije v neopredmetena sredstva, so ZDA. Družbe preusmerjajo dobičke uspešnih investicij v države z nizko obdavčitvijo, kar poleg davčnih prihrankov na investicijo omogoči še nizek ali ničlen davek na donose investicije. Rezultat takih investicij, ki se uvrščajo med načine zniževanja davčnih osnov ter preusmerjanja dobičkov, so lahko nične ali celo negativne efektivne davčne stopnje družb ali znatne subvencije. Zaradi potencialnih davčnih prihrankov, se družbe odločajo za investicije, kot so vlaganja v človeški in intelektualni kapital, ki so deležne ugodnejše obravnave, ter jih locirajo v državah z ugodnimi režimi (Gravelle, 2015, str. 12; OECD, 2015b, str. 120).

Najbolj poznan sistem ugodne davčne obravnave neopredmetenih sredstev ponujata Irska in Nizozemska. Državi družbam obenem omogočata proizvodno dejavnost in

preusmerjanje dobička v davčni sistem, kjer dobički niso obdavčeni. Tak sistem je »dvojni irski« (angl. *double Irish*) in »nizozemski sendvič« (angl. *Dutch sandwich*), ki so ga uporabile družbe Google, Apple, Amazon, Facebook in Starbucks (Gravelle, 2015, str. 13).

2.2 Drugi dejavniki

Drugi dejavniki erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov se nanašajo na izkoriščanje neujemanj med davčnimi sistemi. Ti dejavniki so hibridni instrumenti in transferji, hibridne družbe, ugodna davčna obravnava družb in dogovorjene davčne stopnje. Izkoriščanje neujemanj med davčnimi sistemi lahko vključuje kompleksne sheme ter povezovanje različnih dejavnikov, kar pomeni visoke fiksne stroške za družbo oz. skupino. Pogosto si to lahko privoščijo le velike multinacionalke (OECD, 2015b, str. 148).

Neujemanja v davčnih sistemih držav obstajajo zaradi ločenega vzpostavljanja davčnih sistemov med državami. V današnjem globaliziranem svetu zato nastajajo priložnosti za davčno arbitražo s pomočjo uporabe hibridnih struktur. Hibridne strukture izkoriščajo razlike v davčni obravnavi instrumentov, gospodarskih subjektov in transferjev med državami. Družbe jih vzpostavljajo z namenom doseganja dvojnih odbitkov enakega odhodka v več kot eni državi, odbitkov v eni državi z hkratnim ne vključevanjem v obdavčljivi dohodek v drugi državi ter drugih možnosti davčnih odbitkov v tujini, ki sicer ne bi bili možni (Fighting unintended double non-taxation, 2016). Primere opisujem v nadaljevanju.

Hibridni instrumenti in transferji se nanašajo na neujemanja med davčnimi sistemi različnih držav, kjer različna pravila privedejo do nižje oz. nične obdavčitve s pomočjo davčnih odbitkov, ki so posledica uporabe raznih finančnih instrumentov. Pogosto se nanašajo na finančno planiranje družb s strategijo zadolževanja znotraj mednarodne skupine podjetij. Uporaba hibridnih struktur lahko vodi do zapletenega večnivojskega zadolževanja znotraj skupine, pri čemer si družbe prejemnice posojil priznavajo plačane obresti kot davčno priznani odhodek. Plačila obresti so lahko odbitna postavka v eni državi, v drugi državi pa se to transakcijo obravnava kot prejete dividende, torej prihodek, ki je izvzet iz davčne osnove. Hibridni instrument je v tem primeru hkrati obravnavan kot dolg oz. dolžniški instrument v eni državi in kot kapital oz. lastniški instrument v drugi državi. Na tej podlagi ena transakcija zniža dve davčni osnovi, pri čemer pa družba, ki je plačnica obresti, upošteva te obresti kot odbitno postavko pri določanju davčne osnove, čeprav to plačilo ni bilo obdavčeno v drugi državi, saj je tam pripoznano kot dividende. V primerjavi s standardnim dolžniškim instrumentom ta instrument na podlagi vrednosti v finančnih izkazih znižuje efektivno davčno stopnjo družbe, ki prejme posojilo. Bistvene razlike v finančnih izkazih v primerjavi s standardnim kapitalskim instrumentom ne bi bilo (OECD, 2015b, str. 40, 58, 118, 140, 148).

Hibridna družba je družba, ki je v eni državi obravnavana kot transparentna davčna zavezanica, obenem pa v neki drugi državi kot netransparentna osebna družba (angl. *partnership*). To sestavljajo člani, ki prevzemajo odgovornost za dolg družbe, t. i. jamstveniki. Jamstveniki so upravičeni do celotnega dobička družbe in so obdavčeni namesto družbe. Taka družba ni davčni zavezanec v drugi državi. Zaradi neujemanja davčne obravnave družbe v različnih državah lahko ta kot osebna družba zahteva odbitek davka v drugi državi, medtem ko plačilo sploh ni bilo obdavčeno v prvi državi, saj zaradi dejanske netransparentnosti družbe plačilo ni vidno v prvi državi. Hibridne družbe izkoriščajo te možnosti v zvezi z obveznostjo poročanja dobičkov v državi z višjo obdavčitvijo, davek pa dejansko plačajo v državi z nižjo ali nično obdavčitvijo. Hibridne družbe največkrat delujejo v davčnih oazah, kjer so finančni in lastniški podatki družb varovani in zaupni. Pojavijo se tudi primeri hibridnih družb, kjer družba deluje v dveh državah, vendar v nobeni ni obravnavana kot rezident za davčne namene. Družbe brez državne pripadnosti dosegajo dvojno neobdavčenje dobičkov. Nasproten primer so družbe, ki imajo dvojno rezidentstvo in si priznavajo dvojne davčno priznane odhodke za enojno plačilo odhodka, npr. za obresti. Rezultat uporabe hibridne družbe je nižja efektivna davčna stopnja ter nižja davčna obveznost multinacionalke (OECD, 2015b, str. 140, 148).

Nekatere države nudijo ugodno davčno obravnavo izbranih dohodkov, česar se zavedajo mnoge multinacionalke ter v te namene preusmerjajo dohodke. Primeri ugodne davčne obravnave so *patent box* države, ki nudijo posebno ureditev za obdavčitev intelektualne lastnine, ter države z ugodno davčno obravnavo finančnih storitev (OECD, 2015b, str. 140, 148). Ureditve z ugodno obravnavo intelektualne lastnine (angl. *preferential IP regimes*) privlačijo raziskave in razvoj, lastništva patentov, izumljenih v drugih državah, ter spodbujajo drugačno označbo nekaterih dohodkov z namenom pridobivanja koristi od ureditve. Multinacionalke preusmerjajo dejavnosti, kot so raziskave in razvoj, z namenom uživanja ugodne davčne obravnave dohodkov, povezanih s temi dejavnostmi (OECD, 2015b, str. 135). Tudi domače družbe lahko imajo koristi od ugodne davčne obravnave dohodkov, vendar v manjšem obsegu, saj delujejo samo v eni državi in ne morejo koristiti ugodnih davčnih pogojev v tujini (OECD, 2015b, str. 140, 148). Primere sistemov ugodne davčne obravnave podrobneje opisujem v poglavju 2.1.3.

Precej specifičen dejavnik, s katerim družbe izkoriščajo neujemanja med davčnimi sistemi, so tudi dogovorjene davčne stopnje, ki jih multinacionalke dosegajo s pogajanjem z davčnimi organi držav (OECD, 2015b, str. 140).

Dogovorjene davčne stopnje in preusmerjanje dejavnosti za uživanje ugodne davčne obravnave ne spadajo v sklop aktivnosti za erozijo davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov, vendar pa jih je zaradi podatkovnih omejitev empirično težko ločevati od dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. OECD zato večkrat širše definira pojav erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov in ga poimenuje »davčno načrtovanje« (OECD, 2015b, str. 140, 188).

3 ANALIZA RAZLIK V EFEKTIVNIH DAVČNIH STOPNJAH ZARADI DEJAVNIKOV EROZIJE DAVČNIH OSNOV IN PREUSMERJANJA DOBIČKOV

V tem poglavju analiziram razlike v višini povprečnih efektivnih davčnih stopenj med slovenskimi multinacionalkami in domačimi družbami v obdobju 2011–2013. Zaradi uporabljene metodologije, lastnosti družb v vzorcih in spremenljivk lahko predpostavljam, da razlike nastanejo zaradi različnih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov.

3.1 Utemeljitev hipotez

V empiričnem delu magistrske naloge preverjam, ali obstajajo razlike med višino izračunanih efektivnih davčnih stopenj slovenskih multinacionalk in izključno domačih družb s podobnimi lastnostmi, in sicer v obdobju 2011–2013. Obenem preverjam, kateri dejavniki erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov največ pripomorejo k temu. Model je zasnovan na podlagi relevantnih raziskovalnih del, predvsem raziskave OECD (2015b) in raziskav avtorjev Heckemeyerja in Overescha (2013), Kocha in Oestreicherja (2014) ter avtorice Langenmayr (2014).

Za slovenske multinacionalke predpostavljam, da znižujejo svoje davčne osnove in preusmerjajo dobičke v tujino, kar jim omogočata mednarodna prisotnost in poslovanje s povezanimi družbami. Preverjam tezo, ki pravi, da so efektivne davčne stopnje slovenskih multinacionalk pod vplivom zniževanja davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, medtem ko domače družbe, ki poslujejo izključno v Sloveniji, teh aktivnosti ne morejo izvajati v tolikšni meri kot multinacionalke.

Hipoteze, ki jih preizkušam, so naslednje:

Hipoteza 1: Slovenske multinacionalke zaradi uporabe dejavnikov preusmerjanja dobičkov, kot so zadolževanje med družbami, določanje transfernih cen in optimizacija neopredmetenih sredstev, izkazujejo nižje efektivne davčne stopnje kot domače družbe.

V sklopu hipoteze 1 preverjam, kako aktivnosti preusmerjanja dobičkov z uporabo transfernih cen, neopredmetenih sredstev in zadolževanja med družbami vplivajo na višino efektivnih davčnih stopenj multinacionalk in domačih družb. Po mnenju avtorjev Heckemeyerja in Overescha (2013) dobiček pred obdavčitvijo izraža vplive na efektivno davčno stopnjo, ki jih imajo vsi dejavniki preusmerjanja dobičkov skupaj. Z vključitvijo te predpostavke v model avtorice Langenmayr (2014) pri hipotezi 1 predpostavljam, da lahko na podlagi primerjave efektivnih davčnih stopenj, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo med domačimi družbami in multinacionalkami, ocenim, koliko davčnih

prihrankov v obliki nižjih efektivnih davčnih stopenj imajo multinacionalke zaradi uporabe vseh vrst dejavnikov preusmerjanja dobičkov, torej optimizacije s transfernimi cenami in z neopredmetenimi sredstvi ter zadolževanja med družbami.

Hipoteza 2a: Slovenske multinacionalke s pomočjo transfernih cen in transakcij z neopredmetenimi sredstvi izkazujejo nižje efektivne davčne stopnje kot domače družbe.

Po mnenju avtorjev Heckemeyerja in Overescha (2013) EBIT, ali dobiček pred obrestmi in davki oz. dobiček iz poslovanja pred davki, izkazuje zgolj davčne vplive aktivnosti preusmerjanja dobičkov z uporabo transfernih cen in neopredmetenih sredstev. S primerjavo efektivnih davčnih stopenj, izračunanih glede na EBIT, preverjam, ali imajo multinacionalke nižje efektivne davčne stopnje izključno zaradi omenjenih dejavnikov preusmerjanja dobičkov. Vpliv, ki izhaja izključno iz aktivnosti preusmerjanja dobičkov z uporabo zadolževanja med družbami, preverjam v sklopu hipoteze 2b.

Hipoteza 2b: Slovenske multinacionalke s pomočjo zadolževanja med družbami izkazujejo nižje efektivne davčne stopnje kot domače družbe.

Če je razlika v višini efektivnih davčnih stopenj, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo med domačimi družbami in multinacionalkami, večja kot razlika efektivnih davčnih stopenj, izračunanih na podlagi EBIT med domačimi družbami in multinacionalkami, predpostavljam, da ta razlika nastane zaradi dejavnikov preusmerjanja dobičkov, ki se navezujejo na zadolževanje med družbami. Na tej osnovi preverjam hipotezo 2b.

Hipoteza 3: Zaradi izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi za namene vzpostavljanja hibridnih struktur so efektivne davčne stopnje slovenskih multinacionalk nižje od efektivnih davčnih stopenj domačih družb.

V sklopu hipoteze 3 preverjam prisotnost t. i. drugih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, ki se navezujejo na izkoriščanje neujemanj med davčnimi sistemi. Multinacionalke strateško locirajo svoje gospodarske dejavnosti in imajo zato večje možnosti za izkoriščanje davčnih prednosti neke države. Zaradi strategij izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi, kot je uporaba hibridnih struktur dvojnega odbitka odhodka ali odbitka odhodka v eni državi in ne vključitve v drugi državi, je v državi z visoko obdavčitvijo, kot je Slovenija, pričakovati nižji obdavčljivi dohodek multinacionalke v primerjavi s poročanim dobičkom. Z zapletenimi shemami davčnega načrtovanja lahko namreč multinacionalke preusmerijo svoje dobičke v tujino in tako precej intenzivneje zmanjšajo svoje davčno breme. Če torej družbe znotraj mednarodne skupine izkoriščajo davčna neskladja med različnimi sistemi držav ali v večji meri izrabljajo davčne prednosti domače države, to lahko vodi do nižjih davkov in efektivne davčne stopnje multinacionalk v primerjavi z davčno obveznostjo in efektivno davčno

stopnjo družb, ki poslujejo izključno na domačem trgu in nimajo enakih priložnosti za mednarodno davčno načrtovanje (OECD, 2015b, str. 58).

3.2 Vzorec

Iz podatkovne baze Amadeus, Bureau van Dijk, sem zajela dva vzorca za obdobje 2011–2013, in sicer vzorec izključno domačih družb (v nadaljevanju domače družbe), in vzorec multinacionalk. Da sem posamezno družbo zajela v vzorec, je morala izpolnjevati naslednje pogoje: aktivno posluje, ima sedež v Sloveniji, je bila ustanovljena najpozneje leta 2007 ter je po velikosti srednje velika ali velika družba. Izključila sem družbe, za katere niso znane vrednosti davka od dobička. S pregledom letnih poročil družb sem multinacionalke ločila od domačih družb na podlagi prisotnosti odvisnih družb v tujini, pri čemer je po 56. členu Zakona o gospodarskih družbah (Ur.l. RS, št. 65/2009-UPB, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13, 82/13 in 55/15, v nadaljevanju ZGD-1) pogoj za obvladovanje družbe več kot 50% solastništvo. Multinacionalke so namreč družbe, ki so del mednarodne skupine podjetij (OECD, 2010a, str. 26). Gre za družbe z vsaj enim odvisnim podjetjem v tujini, ki tja širi poslovne aktivnosti matične družbe (Jovanović, 2013, str. 8). Pogoje za izbor enot v vzorec podrobneje opisujem v nadaljevanju. Opazovani vzorec multinacionalk vsebuje 77 družb, vzorec domačih družb pa 123 družb. Seznam družb se nahaja v prilogi 1.

Pogoj, da je bila družba ustanovljena najpozneje leta 2007, izključuje *start-up* družbe, katerih finančni izkazi v začetnih treh letih poslovanja (2008, 2009 in 2010) zaradi povečanih odhodkov še niso stabilni. Družbe v obeh vzorcih so srednje oz. velike družbe, tako kot jih opredeljuje 55. člen ZGD-1. Ta pogoj zagotavlja primerljivost družb v vzorcih glede na velikost, pri čemer pa se zgledujem tudi po raziskavah, opravljenih s strani OECD (2015b), ki v svojih analizah večinoma primerja velike družbe z več kot 250 zaposlenimi. Multinacionalke so običajno velike družbe, ki so najbolj dejavne pri agresivnem davčnem načrtovanju. Kot velike družbe si lahko s stroškovnega vidika lažje privoščijo aktivnosti davčnega načrtovanja, za katere so značilni visoki fiksni stroški. V Sloveniji je velikih družb z več kot 250 zaposlenimi premalo, da bi lahko oblikovala zanesljiva vzorca, zato sem v vzorec vključila družbe, ki so po merilih ZGD-1 za definiranje velikost družbe, vsaj srednje velike oz. velike; to vključuje družbe, ki imajo več kot 50 zaposlenih, čiste prihodke od prodaje višje od 8.000.000 evrov in vrednost aktive višjo od 4.000.000 evrov, pri čemer morata po ZGD-1 veljati vsaj dva pogoja.

Vzorca, pridobljena iz baze Amadeus, sem pregledala s pomočjo letnih poročil družb. Za vsako družbo sem si ogledala vrsto poročanih izkazov in preverila, ali ima obvladujočo družbo in odvisne družbe, pri čemer sem pregledala tudi lastniške deleže ter lokacije obvladujočih in odvisnih družb. Prepričala sem se tudi, da v vzorca vključujem samo po eno družbo iz vsake skupine podjetij, pri čemer je šlo največkrat za matično družbo.

Vzorec multinacionalk sestavljajo srednje velike in velike obvladujoče družbe, locirane v Sloveniji, ki so del mednarodne skupine. V vzorec so torej zbrane slovenske družbe, ki nimajo solastnikov z več kot 50% lastništvom. Te družbe so neodvisne matične družbe s sedežem v Sloveniji. V primeru, da je obvladujoča slovenska družba majhna ali nima dostopnih finančnih podatkov, je v vzorec vključena odvisna družba s sedežem v Sloveniji, ki ustreza vsem ostalim pogojem vključitve družbe v vzorec, torej ni v lasti drugih obvladujočih družb, je po velikosti velika ali srednje velika družba in ima vsaj eno odvisno družbo v tujini. Zajete multinacionalke imajo vsaj eno tuje odvisno podjetje z vsaj 50% lastništvom ter morebitna odvisna podjetja v Sloveniji z vsaj 50% lastništvom. Družbe v vzorcu multinacionalk objavljajo konsolidirana letna poročila.

Poleg tega te družbe izpolnjujejo tudi pogoj povezanosti z vsaj eno odvisno družbo v tujini. V skladu s 16. in 17. členom ZDDPO-2 namreč velja, da so družbe povezane, če ima ena družba vsaj 25% delež lastništva v drugi družbi, ki je lahko rezident iste ali tuje države. Povezanost družb je lastnost tistih družb, ki morajo pri medsebojnih transakcijah upoštevati transferne cene, primerljive tržnim cenam.

Vzorec domačih družb vsebuje samo neodvisne srednje velike in velike matične družbe, torej tiste, ki nimajo drugih solastnikov, ki bi imeli vsaj 50% lastniški delež v domači družbi. Družbe v vzorcu domačih družb nimajo tujih odvisnih podjetij z lastništvom, večjim od 50%. V vzorcu je 26 družb, ki imajo v Sloveniji odvisna podjetja z lastništvom, večjim od 50%, zato te družbe poročajo konsolidirane izkaze. Ostalih 97 domačih družb v vzorcu nima skupine, zato poročajo nekonsolidirane izkaze. Vzorec domačih družb torej vsebuje tiste, ki nimajo obvladujoče družbe, imajo morebitne odvisne družbe v Sloveniji, vendar nimajo odvisnih družb v tujini.

3.3 Merjenje spremenljivk

Iz podatkovne baze Amadeus sem za družbe v vzorcih za leta 2011, 2012 in 2013 pridobila podatke o vrednostih spremenljivk za davek od dohodka pravnih oseb, EBIT, dobiček pred obdavčitvijo in dobiček poslovnega leta za izračune efektivnih davčnih stopenj.

Efektivna davčna stopnja (v nadaljevanju EDS) je spremenljivka, ki izkazuje dejansko davčno stopnjo družbe v obdobju (Subramanyam & Wild, 2009, str. 367). Omogoča analizo posledic, ki jih imajo aktivnosti zniževanja davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. EDS izraža mero pojava erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov ter davčno stopnjo, po kateri so obdavčeni ostali dobički (Koch & Oestreicher, 2014, str. 8).

EDS se od zakonsko določene davčne stopnje razlikuje predvsem zaradi t. i. stalnih razlik med davčno in poslovno bilanco družbe, ki nastanejo zaradi razlik v pravilih priznavanja odhodkov in prihodkov za davčne oz. računovodske namene (Subramanyam & Wild, 2009, str. 367). Primeri stalnih razlik so stroški reprezentance in stroški nadzornega sveta, ki so

računovodsko v celoti knjiženi kot odhodek, davčno pa so kot odhodek priznani v višini 50 %. Stalne razlike so tudi posledica davčnih olajšav.

Posledično nastajajo razlike med obdavčljivim in poročanim dobičkom. Obenem se lahko davčni odhodki, poročani v finančnih izkazih, razlikujejo od dejanske davčne obveznosti oz. plačanega davka na podlagi davčne bilance, zaradi česar so razpoložljivi podatki družb omejeni. Vzrok za to so razlike glede vključevanja odloženih davkov, druge razlike med poslovno in davčno bilanco ter razlike v davčnih rezidentstvih odvisnih družb. Poslovne bilance vključujejo sedanje in odložene davke, ki so lahko pod vplivom sprememb stopenj priznavanja odhodkov za davčne namene v državi. Vključujejo lahko tudi davke, ki so plačani drugim državam, kot je država sedeža družbe (OECD, 2015b, str. 91, 148, 149). Odloženi davki nastanejo tudi zaradi začasnih časovnih razlik v pripoznavanju dohodkov in odhodkov, ki se obračunajo v prihodnosti; takrat se namreč obračuna tudi davčni odbitek (Subramanyam & Wild, 2009, str. 367). Primeri začasnih razlik v časovnem priznavanju za davčne namene so lahko obračuni v zvezi z amortizacijo, s terjatvami, z rezervacijami in s finančnimi naložbami. Odloženi davki so lahko odloženi prihodki oz. terjatve ali odloženi odhodki oz. obveznosti za davek.

Ne glede na opisane omejitve, ki se nanašajo na trenutno dostopne finančne podatke o družbah, na podlagi raziskave OECD (2015b, str. 141) predpostavljam, da preusmerjanje dobička na enak način vpliva tako na poročani dobiček kot na obdavčljivi dobiček. Zato uporabim vrednosti poročanih dobičkov kot vrednosti, ki predstavljajo obdavčljivi dobiček. Omejitve analize podrobneje opisujem v poglavju 3.6.

Davek od dohodka pravnih oseb so odhodki za davek, poročani v finančnih izkazih družb, ki vključujejo sedanje in odložene davke.

EBIT je dobiček pred obrestmi in davki oz. dobiček iz poslovanja pred davki. Pri tem se dobiček iz poslovanja nanaša na poslovne dejavnosti družbe, ki so v teku. Prihodki in odhodki, ki se ne nanašajo na poslovne dejavnosti družbe, niso vključeni. Finančni prihodki in odhodki, ki so pogosto vezani na obresti ali dividende, so torej iz njega izključeni, tako kot tudi dobički ali izgube opuščeni dejavnosti. Dobiček iz poslovanja predstavlja celovito mero poslovnega izida družbe, ki je neodvisna od odločitev družbe za financiranje in naložbe v vrednostne papirje. Predstavlja torej mero, ki se navezuje na poslovanje in odločitve o kapitalskih investicijah (Subramanyam & Wild, 2009, str. 334).

Dobiček pred obdavčitvijo predstavlja pozitivni poslovni izid, ki je izračunan kot razlika med prihodki in odhodki družbe pred izrednimi postavkami, opuščeni dejavnostmi in davkom. Dobiček pred obdavčitvijo ni vedno enak razliki med dobičkom poslovnega leta in davkom od dohodka pravnih oseb (Subramanyam & Wild, 2009, str. 334). Nekatere opazovane družbe izkazujejo izgubo pred obdavčitvijo.

Dobiček poslovnega leta predstavlja pozitivni čisti poslovni izid družbe. Izračunan je kot razlika vseh prihodkov in odhodkov poslovnega leta. Nekatere opazovane družbe v katerem izmed opazovanih let izkazujejo tudi negativen čisti poslovni izid oz. izgubo.

Na podlagi različnih opredelitev EDS ugotavljam vzroke za razlike v višinah EDS. Pri tem se opiram na raziskavo OECD (2015b) ter trditve avtorjev Heckemeyerja in Overescha (2013). Ti enotno trdijo, da različni načini izračunavanja EDS omogočajo identifikacijo vplivov različnih dejavnikov preusmerjanja dobičkov na višino davčne obveznosti multinacionalk.

EDS izračunavam na letni ravni (v nadaljevanju letne EDS). Ker se pri nekaterih opazovanih družbah zaradi odloženih davkov pojavljajo negativne vrednosti davka od dohodka pravnih oseb, EDS izračunavam tudi na dolgoročni ravni, kjer se vrednosti števca in imenovalca porazdelijo na daljše časovno obdobje. Za opazovano obdobje sem torej izračunala tudi triletne vrednosti EDS (v nadaljevanju triletne EDS). Po mnenju avtorjev Kocha in Oestreicherja (2014, str. 9) združevanje vrednosti v števcu in imenovalcu v daljšem časovnem obdobju omogoča izračun dolgoročnih EDS. To zmanjša vpliv morebitne odsotnosti poročanja odloženih davkov za obdobja, v katerih ima družba morda izgubo, in drugih finančnih pravil, ki vplivajo na EDS in niso posledica vpeljave strategij davčnega načrtovanja. Dolgoročne EDS bolje prikazujejo dejansko davčno breme posamezne družbe. Vse EDS izračunavam tudi za družbe z izgubami. Vpliv negativnega poslovnega izida družbe na izračun EDS je ublažen, v kolikor družba v znesku davka od dohodka pravnih oseb poroča tudi odložene davke (Koch & Oestreicher, 2014, str. 9).

Pri preverjanju hipotez 1 in 2b uporabim enoletna in triletna razmerja vrednosti davka od dohodka pravnih oseb in vrednosti dobička pred obdavčitvijo (v nadaljevanju EDS_1 in EDS_4). Dobiček pred obdavčitvijo izkazuje vpliv uporabe vseh dejavnikov preusmerjanja dobičkov, torej zadolževanja med družbami, določanja transfernih cen in optimizacije z neopredmetenimi sredstvi (Heckemeyer & Overesch, 2013; OECD, 2015b, str. 156). Dobiček pred obdavčitvijo je namreč določen z upoštevanjem vseh prihodkov in odhodkov pred izrednimi postavkami, opuščeni dejavnostmi in davkom (Subramanyam & Wild, 2009, str. 334).

Pri preverjanju hipotez 2a in 2b uporabim enoletna in triletna razmerja vrednosti davka od dohodka pravnih oseb in vrednosti EBIT (v nadaljevanju EDS_2 in EDS_5). EBIT, torej dobiček pred obrestmi in davki, izkazuje samo davčne vplive aktivnosti preusmerjanja dobičkov z uporabo transfernih cen in neopredmetenih sredstev. EBIT ne izkazuje vpliva zadolževanja med družbami, saj ne vključuje finančnih prihodkov in odhodkov (Heckemeyer & Overesch, 2013; OECD, 2015b, str. 156).

Pri preverjanju hipoteze 3, s katero se osredotočam na prisotnost drugih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, letne in triletne EDS izračunavam kot razmerja

vrednosti davka od dohodka pravnih oseb in vrednosti dobička poslovnega leta (v nadaljevanju EDS₃ in EDS₆). Dobiček poslovnega leta zaradi izrednih postavk in opuščenih dejavnosti ni vedno enak razliki dobička pred obdavčitvijo in davka (Subramanyam & Wild, 2009, str. 334). Dobiček poslovnega leta izkazuje tudi vpliv t. i. drugih dejavnikov, kot so hibridni instrumenti, hibridne družbe in ugodne davčne obravnave intelektualne lastnine. Multinacionalke, ki uporabljajo te zapletene davčne sheme izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi, poročajo visoke dobičke poslovnega leta, njihov znesek davka od dohodka pravnih oseb pa je nizek (OECD, 2015b, str. 148).

Formule za izračunavanje letnih EDS:

$$EDS_1 = \frac{\text{davek od dohodka pravnih oseb}}{\text{dobiček pred obdavčitvijo}} \quad (1)$$

$$EDS_2 = \frac{\text{davek od dohodka pravnih oseb}}{EBIT} \quad (2)$$

$$EDS_3 = \frac{\text{davek od dohodka pravnih oseb}}{\text{dobiček poslovnega leta}} \quad (3)$$

Formule za izračunavanje triletnih EDS:

$$EDS_4 = \frac{\sum \text{davek}_{2011} + \dots + \text{davek}_{2013}}{\sum \text{dobiček pred davkom}_{2011} + \dots + \text{dobiček pred davkom}_{2013}} \quad (4)$$

$$EDS_5 = \frac{\sum \text{davek}_{2011} + \text{davek}_{2012} + \text{davek}_{2013}}{\sum EBIT_{2011} + EBIT_{2012} + EBIT_{2013}} \quad (5)$$

$$EDS_6 = \frac{\sum \text{davek}_{2011} + \dots + \text{davek}_{2013}}{\sum \text{dobiček poslovnega leta}_{2011} + \dots + \text{dobiček poslovnega leta}_{2013}} \quad (6)$$

Glavni parameter, ki ga opazujem, je povprečje oz. aritmetična sredina. Povprečne vrednosti EDS opazovanih družb sem izračunala za opazovana obdobja. Osnovna formula za izračun, pri kateri je »n« število družb v posameznem podvzorcu, je:

$$\overline{EDS} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n EDS_i \quad (7)$$

Razlike v parametrih statistično preizkušam s t-testi za primerjavo razlike med dvema aritmetičnima sredinama EDS neodvisnih vzorcev multinacionalk in domačih družb.

3.4 Metoda

Za vsako opazovano enoto oz. družbo sem izračunala efektivne davčne stopnje. Za opazovano obdobje sem na podlagi metode Langenmayrjeve (2014) primerjala aritmetične sredine efektivnih davčnih stopenj multinacionalk in domačih družb, s čimer preverjam prisotnost različnih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov pri multinacionalkah.

Hipotezo 1 preverjam s primerjavo razlik povprečij EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, ki se kažejo med multinacionalkami in domačimi družbami. S tem preverjam, ali multinacionalke na splošno uporabljajo dejavnike preusmerjanja dobičkov. Pri hipotezi 2a preverjam, ali razmerje med davkom od dohodka pravnih oseb in vrednostjo EBIT multinacionalk, v primerjavi z domačimi družbami, kaže na uporabo transfernih cen in neopredmetenih sredstev pri zmanjševanju EDS s strani multinacionalk. Hipotezo 2b preverjam s primerjavo razlik povprečij EDS, izračunanih na podlagi vrednosti dobička pred obdavčitvijo ter EBIT. Pri tem upoštevam rezultate preverjanja hipotez 1 in 2a. S primerjavo višin razlik obeh vrst EDS ugotavljam, s kakšno intenzivnostjo multinacionalke znižujejo svoje EDS ter kateri dejavniki preusmerjanja dobičkov k temu največ pripomorejo.

V sklopu hipoteze 3 preverjam prisotnost t. i. drugih dejavnikov, ki se nanašajo na izkoriščanje neujemanj med davčnimi sistemi. Pri tem primerjam razlike med povprečji EDS multinacionalk in domačih družb, izračunanih na podlagi dobička poslovnega leta. Na podlagi raziskave OECD (2015b) menim, da multinacionalke, v kolikor uporabljajo te dejavnike, izkazujejo nižje razmerje med davkom od dohodka pravnih oseb in dobičkom poslovnega leta kot domače družbe.

Opazovanja sem preverila s pomočjo statističnega orodja IBM SPSS Statistics 21 s t-testom za preizkus neodvisnih skupin oz. preizkus domneve o razliki med dvema aritmetičnima sredinama efektivnih davčnih stopenj za neodvisna vzorca.

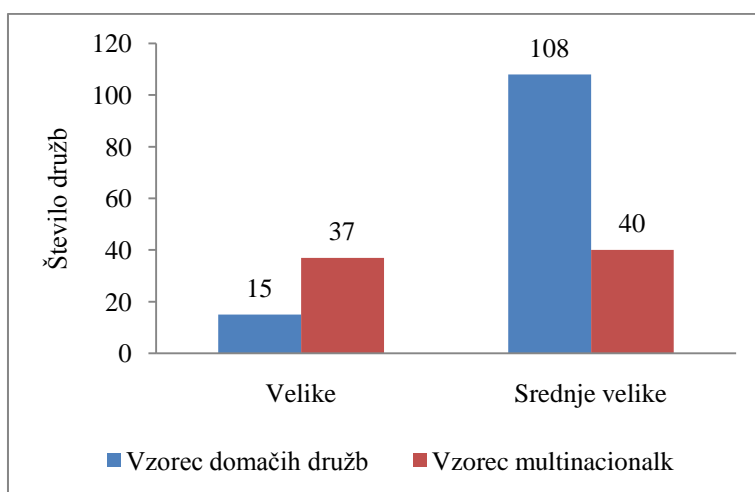
3.5 Rezultati analize

3.5.1. Velikost družb

OECD (2015b) v svoji raziskavi o prisotnosti erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov v svetu ugotavlja, da dejavnike tega pojava izkoriščajo predvsem velike multinacionalke, s čimer si znižujejo svoje davčno breme. Velike družbe opredeljuje kot družbe, ki imajo vsaj 250 zaposlenih. V isti raziskavi so pri manjših družbah razlike med EDS multinacionalk in domačih družb manjše oz. jih ni.

V Sloveniji so po enem pogoju 55. člena ZGD-1 velike družbe prav tako definirane kot družbe, katerih povprečno število delavcev v poslovnem letu presega 250. Vzorec domačih družb vključuje 123 družb, od katerih jih je le 15 velikih. Izmed 77 multinacionalk je velikih 37. Ker je velikih domačih družb v Sloveniji relativno malo, v oba vzorca vključujem tudi srednje velike družbe, ki ustrezajo pogojem oblikovanja posameznega vzorca. Opazovana vzorca poleg velikih družb torej vključujeta še 108 srednje velikih domačih družb in 40 srednje velikih multinacionalk.

Slika 1: Število opazovanih družb v vzorcih po velikosti

Vzorec domačih družb sestavljajo večinoma srednje velike družbe. Povprečja parametrov, ki določajo velikost družb v posameznem vzorcu, prikazujem v Tabeli 1. Družbe v vzorcu domačih družb imajo zaradi sestave vzorca v povprečju manj zaposlenih, nižje prihodke in manj sredstev kot multinacionalke.

Tabela 1: Povprečno število zaposlenih, prihodki in sredstva vzorcev v obdobju 2011–2013

	Aritmetična sredina števila zaposlenih	Aritmetična sredina prihodkov v EUR	Aritmetična sredina sredstev v EUR
Domače družbe	102	20.474.210	16.942.696
Multinacionalke	545	163.986.099	160.209.296

3.5.2 Opisna statistika spremenljivk in parametrov

3.5.2.1 Nadomestitev ekstremnih vrednosti

Po principu t. i. *winsorizacije* (v nadaljevanju nadomestitev ekstremnih vrednosti) sem nadomestila ekstremne vrednosti vseh EDS z vrednostjo 5. oz. 95. centila posamezne mere EDS, saj preverjam povprečne razlike med spremenljivkami. S to metodo omejim ekstremne vrednosti spremenljivk, kar zmanjša učinek osamelih vrednosti, ki najverjetneje

niso reprezentativne (Field, 2013). Ekstremne vrednosti EDS v kateremkoli opazovanem letu so tiste, ki so višje od 95. centila oz. nižje od 5. centila vseh vrednosti EDS za opazovano obdobje posameznega vzorca.

Hipoteze preverjam na podlagi vrednosti EDS z nadomeščenimi ekstremi. V kolikor bi opazovala povprečja EDS pred nadomestitvijo ekstremov, bi bili rezultati zelo izkrivljeni, saj je vpliv osamelcev prevelik. Avtorica Farrell-Singleton (2010) priporoča nadomestitev ekstremnih vrednosti namesto njihovega izločanja. Z nadomestitvijo ekstremnih vrednosti namreč ohranim vzorčne enote, kar omogoča opazovanje enakega vzorca v vseh izbranih letih.

V frekvenčnih porazdelitvah razlika v vrednostih EDS pred nadomestitvijo ekstremov in po njej ne bi bila opazna, saj se nadomestne vrednosti, prav tako kot ekstremi, večinoma nahajajo v obrobni razredih višine EDS. Zato v nadaljevanju prikazujem samo porazdelitve EDS z nadomeščenimi ekstremnimi vrednostmi. Razlike so opazne v vrednostih parametrov opisne statistike, torej v vrednostih maksimumov, minimumov, aritmetičnih sredin in standardnih odklonov, zato te za EDS izračunam in primerjam pred in po nadomestitvi ekstremov. Opisna statistika vrednosti parametrov vzorcev pred nadomestitvijo ekstremov se nahaja v prilogi 2. Opisno statistiko vrednosti parametrov vzorcev po nadomestitvi ekstremov prikazujem v nadaljevanju.

Po nadomestitvi ekstremnih vrednosti so se v obeh vzorcih minimumi in maksimumi posamezne vrednosti EDS približali srednjim vrednostim, medtem ko so se standardni odkloni vrednosti EDS znižali.

3.5.2.2 Opisna statistika EDS_1

Prikazujem opisno statistiko EDS, izračunanih na podlagi razmerja med davkom od dohodka in dobička pred obdavčitvijo družb v vzorcih za opazovano obdobje. EDS so izračunane po enačbi (1) in jih označujem kot EDS_1 .

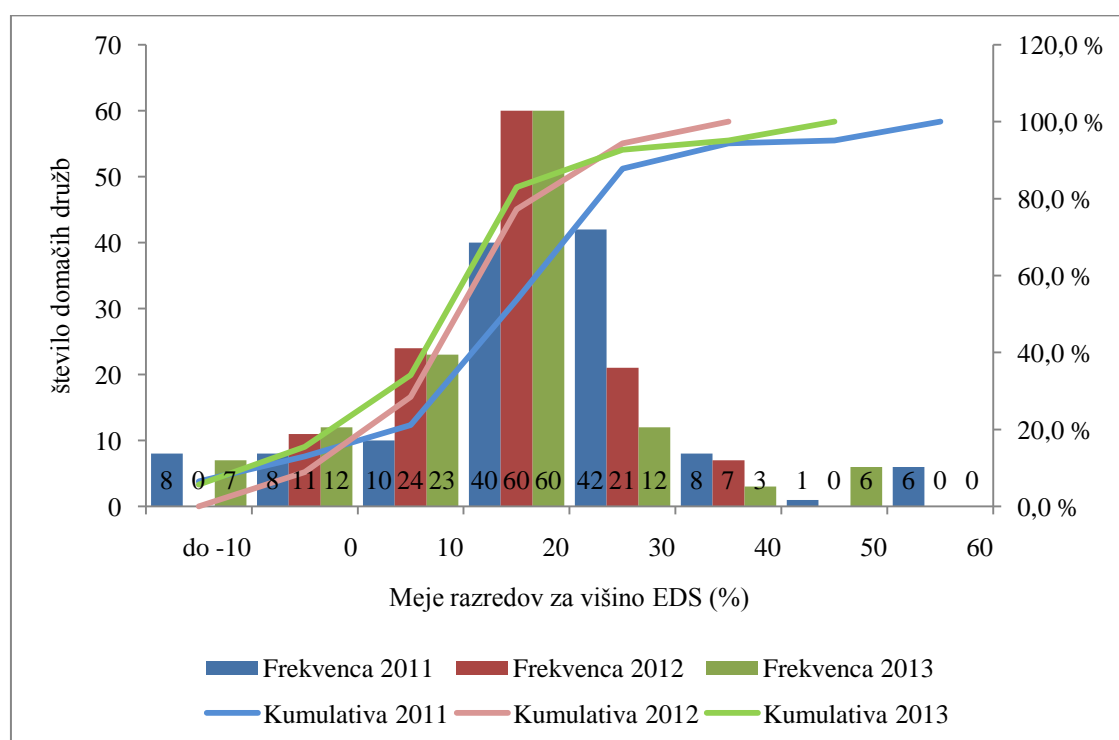
Po nadomestitvi ekstremov se je aritmetična sredina EDS_1 domačih družb povečala v vseh treh opazovanih letih, in sicer za 2,6 odstotne točke v letu 2011, 1,8 odstotne točke v letu 2012 in 0,9 odstotne točke v letu 2013. Aritmetična sredina EDS_1 multinacionalk se je v letu 2011 zmanjšala za 1,4 odstotne točke, v letu 2013 za 4,2 odstotne točke, v letu 2012 pa se je povečala za 9,2 odstotne točke.

Tabela 2: Opisna statistika EDS₁ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013

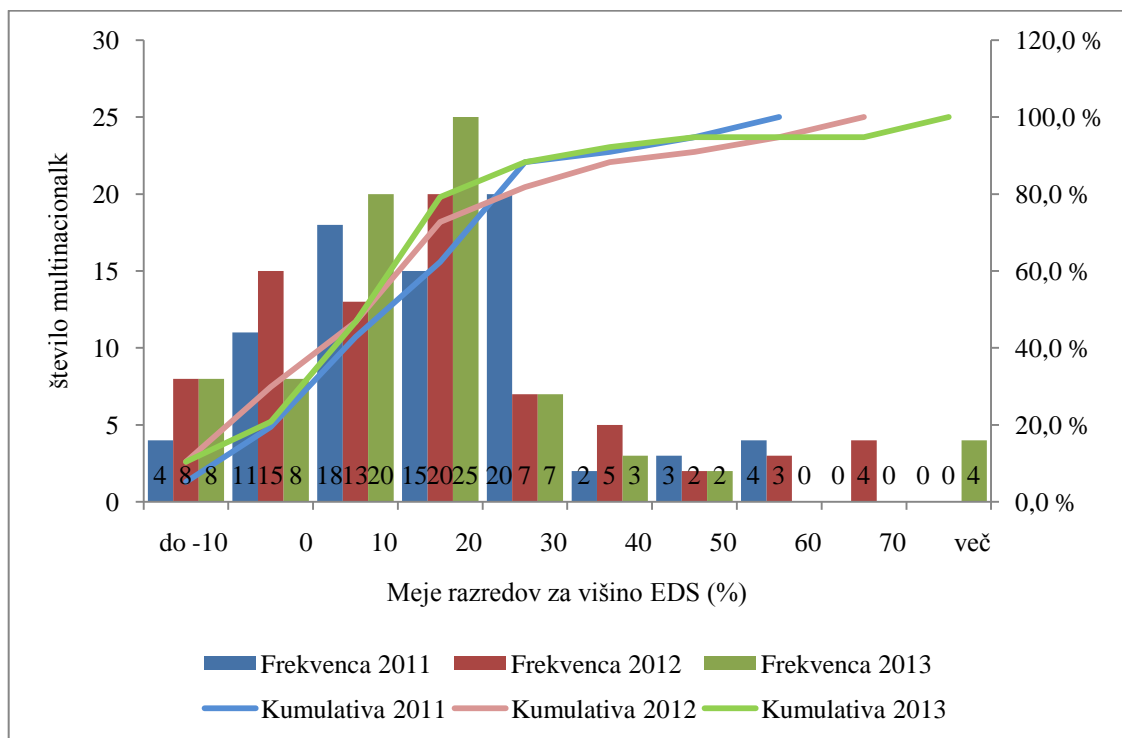
		Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Leto 2011	Domače družbe	123	-37,6	51,0	16,2	19,7	17,6
	Multinacionalke	77	-12,4	55,2	14,3	15,7	15,8
Leto 2012	Domače družbe	123	-8,0	36,8	14,2	16,3	10,5
	Multinacionalke	77	-58,3	64,3	10,9	10,8	25,6
Leto 2013	Domače družbe	123	-13,4	40,4	12,9	15,8	12,0
	Multinacionalke	77	-27,3	80,5	12,3	11,0	21,8

V letu 2011 ima največ domačih družb vrednosti EDS₁ med 20 % in 30 %. V letih 2012 in 2013 pa ima največje število domačih družb EDS₁ v razredu med 10 % in 20 %. Enako velja za multinacionalke v vseh opazovanih letih.

Slika 2: Histogram porazdelitve domačih družb po višini EDS₁ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

Slika 3: Histogram porazdelitve multinacionalk po višini EDS_1 z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

3.5.2.3 Opisna statistika EDS_2

EDS_2 so izračunane po enačbi (2), torej na podlagi razmerja med davkom od dohodka in EBIT, ki so ga družbe iz vzorcev beležile v opazovanem obdobju.

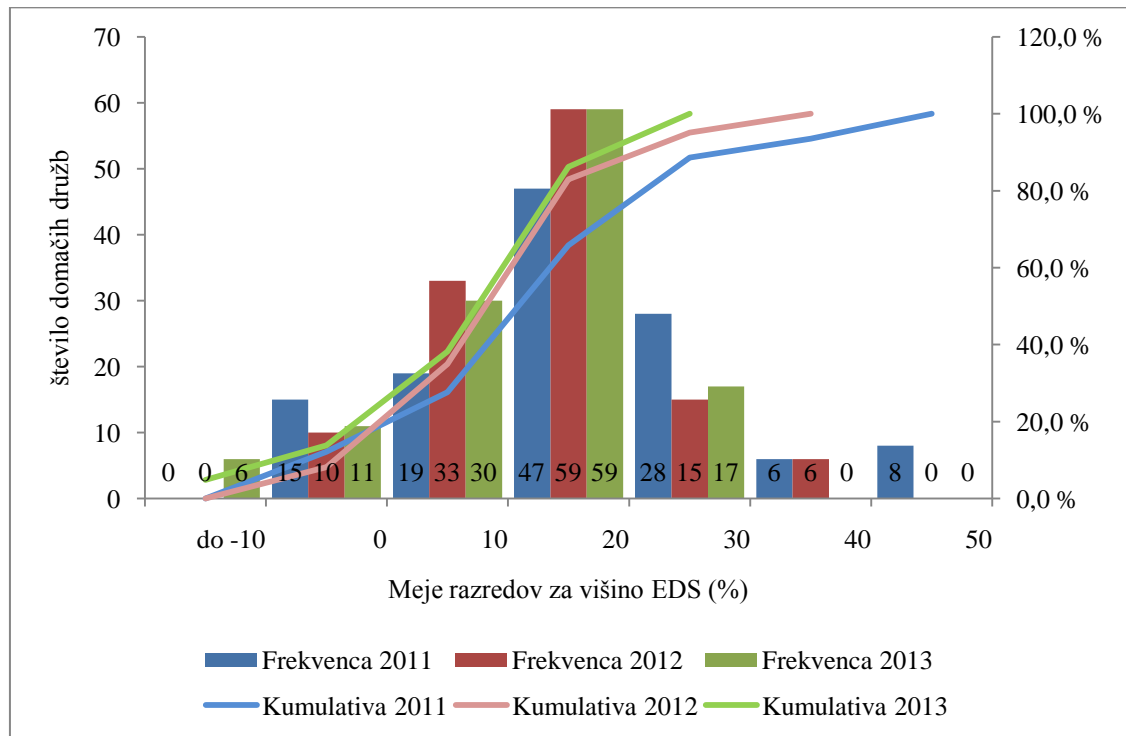
Po nadomestitvi ekstremnih vrednosti se je aritmetična sredina EDS_2 domačih družb v letu 2011 povečala za 2,9 odstotne točke in v letu 2012 za 3,2 odstotne točke, medtem ko se je v letu 2013 zmanjšala za 2,9 odstotne točke. Aritmetična sredina EDS_2 multinacionalk se je v letu 2011 zmanjšala za 0,1 odstotne točke, v letu 2013 za 12,8 odstotne točke, v letu 2012 pa se je povečala za 11,6 odstotne točke.

Tabela 3: Opisna statistika EDS_2 z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013

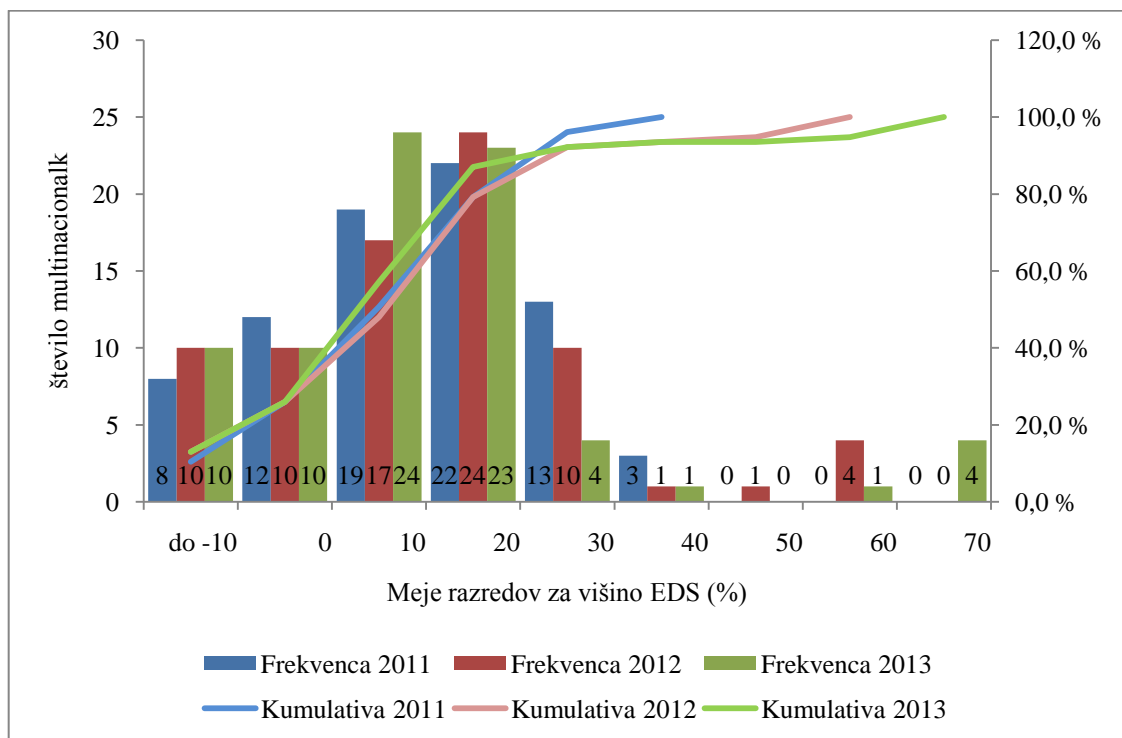
		Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Leto 2011	Domače družbe	123	-9,5	44,6	16,7	17,6	12,7
	Multinacionalke	77	-28,4	31,4	7,9	9,6	14,7
Leto 2012	Domače družbe	123	-4,5	30,3	12,2	12,8	8,8
	Multinacionalke	77	-53,5	51,1	7,1	10,7	23,0
Leto 2013	Domače družbe	123	-14,0	24,3	10,8	13,9	9,5
	Multinacionalke	77	-72,5	62,3	4,6	8,3	26,9

V celotnem opazovanem obdobju ima največ domačih družb vrednosti EDS₂ med 10 % in 20 %. Enako velja za multinacionalke v letih 2011 in 2012, v letu 2013 pa ima več multinacionalk EDS₂ v razredu med 0 % in 10 %.

Slika 4: Histogram porazdelitve domačih družb po višini EDS₂ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

Slika 5: Histogram porazdelitve multinacionalk po višini EDS₂ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

3.5.2.4 Opisna statistika EDS₃

Prikazujem opisno statistiko EDS, izračunanih kot razmerje med davkom od dohodka in dobičkom poslovnega leta, ki so ga družbe iz vzorcev zabeležile v opazovanem obdobju 2011–2013. EDS so izračunane po enačbi (3) in jih označujem kot EDS₃.

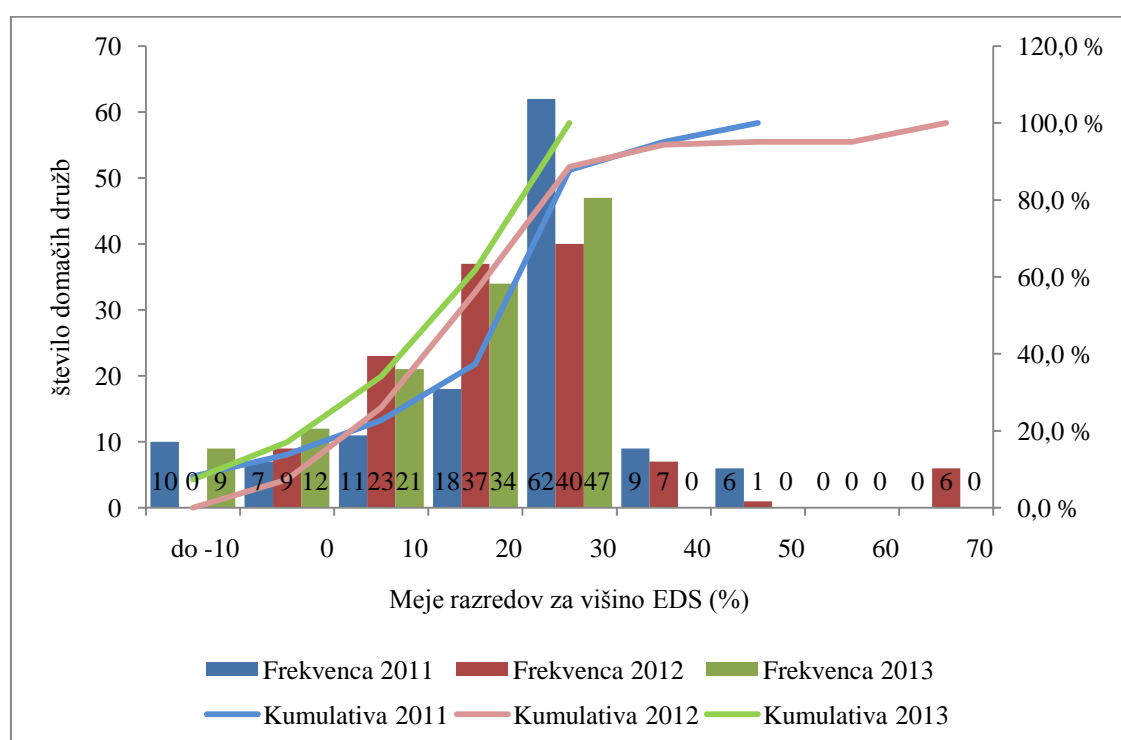
Po nadomestitvi ekstremnih vrednosti se je aritmetična sredina EDS₃ domačih družb v letu 2011 povečala za 9,1 odstotne točke in v letu 2012 zmanjšala za 11,8 odstotne točke oz. za 0,6 odstotne točke v letu 2013. Aritmetična sredina EDS₃ multinacionalk se je zmanjšala v letu 2011 in povečala v letih 2012 in 2013. Razlike znašajo 6,6 odstotne točke v letu 2011, 0,2 odstotne točke v letu 2012 in 6,3 odstotne točke v letu 2013.

Tabela 4: Opisna statistika EDS₃ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013

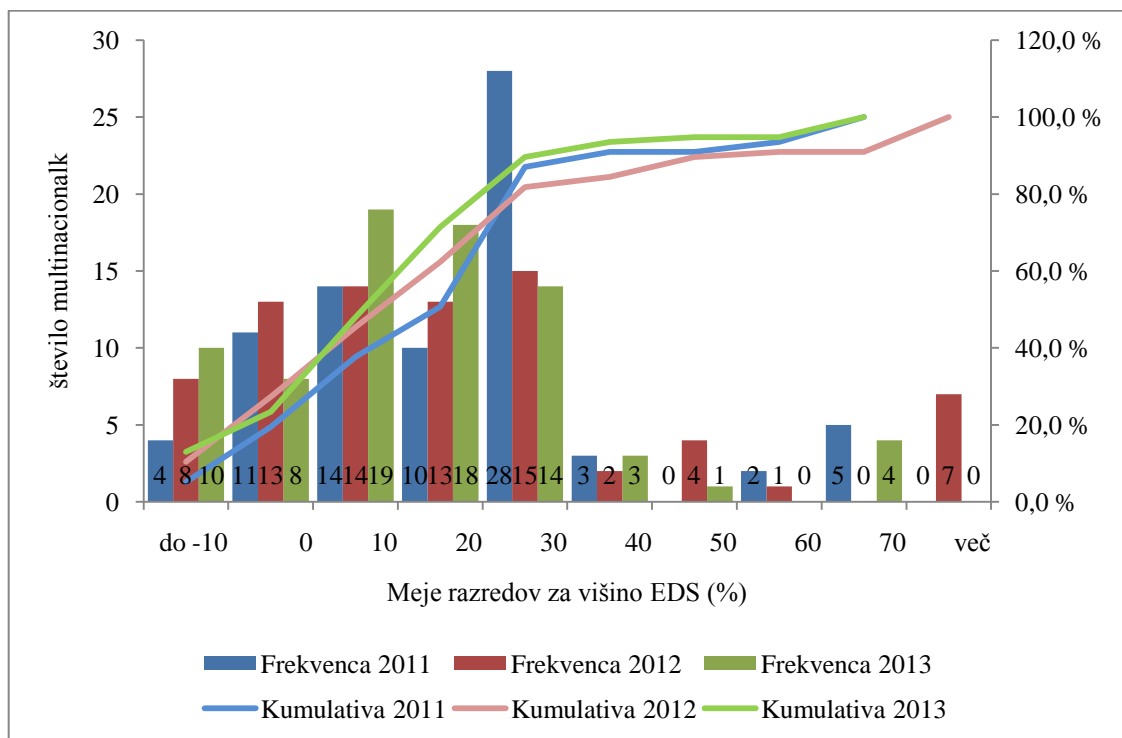
		Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Leto 2011	Domače družbe	123	-23,1	42,6	18,2	23,7	15,6
	Multinacionalke	77	-11,1	62,2	17,5	19,9	18,5
Leto 2012	Domače družbe	123	-5,7	69,3	18,2	18,9	15,4
	Multinacionalke	77	-41,5	132,4	18,2	11,7	36,2
Leto 2013	Domače družbe	123	-17,4	29,9	13,2	18,0	12,6
	Multinacionalke	77	-54,4	64,3	9,5	11,4	23,0

V celotnem opazovanem obdobju ima največje število domačih družb vrednosti EDS₃ v razredu med 20 % in 30 %. Pri vzorcu multinacionalk opazim, da ima v celotnem opazovanem obdobju le malo družb vrednosti EDS₁ višje od 30 %, obenem pa je kljub nadomestitvi 10 % ekstremnih vrednosti EDS₁ v vzorcu kar 7 družb, ki imajo v letu 2012 vrednosti EDS₁ višje od 70 %.

Slika 6: Histogram porazdelitve domačih družb po višini EDS₃ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

Slika 7: Histogram porazdelitve multinacionalk po višini EDS₃ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

3.5.2.5 Opisna statistika EDS₄

Prikazujem opisno statistiko triletnih EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo družb, ki jih označujem kot EDS₄. Izračunane so po enačbi (4).

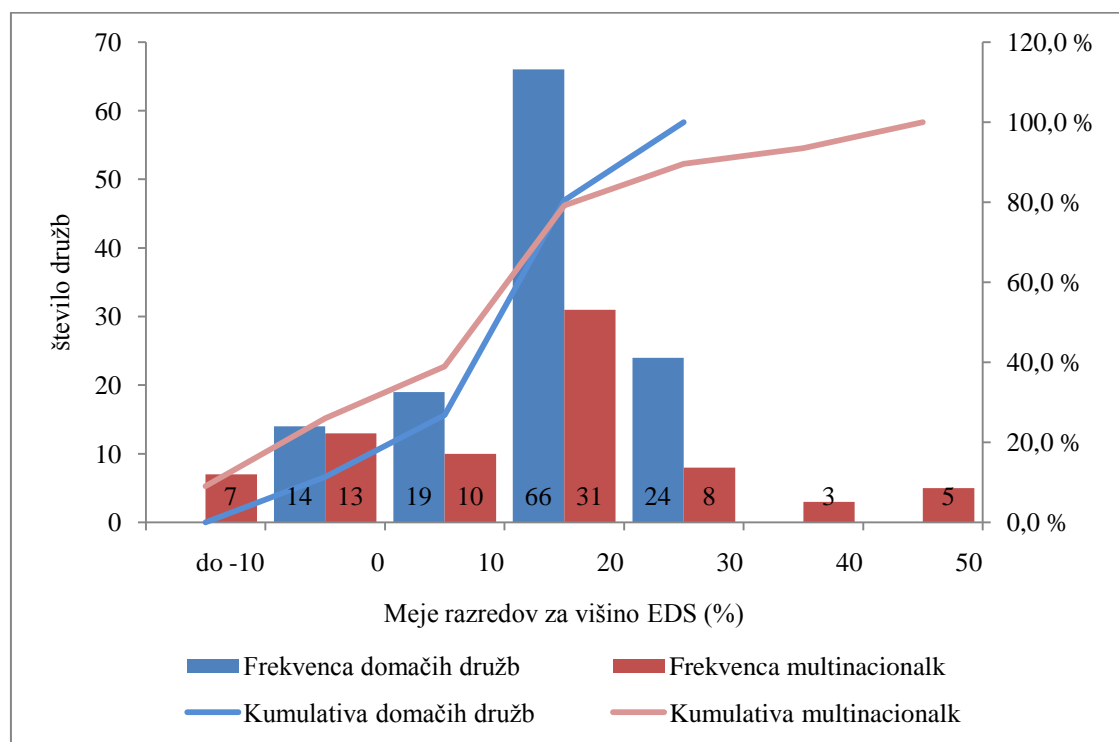
Po nadomestitvi ekstremnih vrednosti se je aritmetična sredina EDS₄ domačih družb zmanjšala za 6,5 odstotne točke, multinacionalk pa povečala za 0,6 odstotne točke.

Tabela 5: Opisna statistika EDS₄ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013

	Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Domače družbe	123	-5,7	29,9	14,1	17,1	9,0
Multinacionalke	77	-27,7	47,4	11,1	13,4	16,9

Slika 8 prikazuje porazdelitev domačih družb in multinacionalk glede na višino EDS₄ z nadomeščenimi ekstremnimi vrednostmi. Kar 53,7 % izmed vseh domačih družb v vzorcu ima EDS₄ med 10 % in 20 %. V enakem razredu je 40,3 % vseh multinacionalk. Opazim, da imajo multinacionalke večji razpon vrednosti EDS₄ v primerjavi z domačimi družbami.

Slika 8: Histogram porazdelitve opazovanih družb po višini EDS₄ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

3.5.2.6 Opisna statistika EDS₅

Za enote v vzorcih izračunavam tudi triletno EDS₅ po enačbi (5). V števcu EDS je vsota vrednosti davka od dohodka pravnih oseb v vseh treh letih, v imenovalcu pa vsota vrednosti EBIT vseh treh opazovanih let.

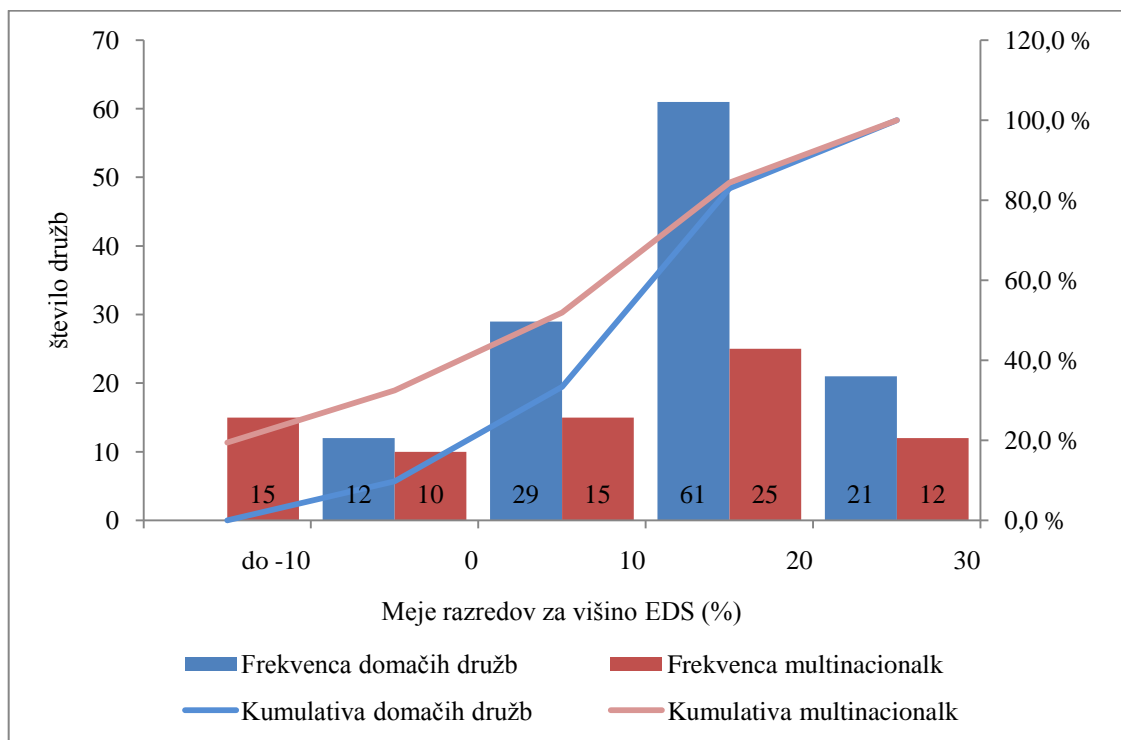
Po nadomestitvi ekstremnih vrednosti se je v vzorcu multinacionalk močno povečala aritmetična sredina vrednosti EDS₅. Aritmetična sredina EDS₅ domačih družb se je zmanjšala za 1,1 odstotne točke.

Tabela 6: Opisna statistika EDS₅ z nadomeščenimi ekstremi za obdobje 2011–2013

	Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Domače družbe	123	-6,3	27,5	12,6	13,8	8,3
Multinacionalke	77	-40,6	30,0	3,9	9,3	18,1

Po nadomestitvi ekstremnih vrednosti EDS₅ segajo do 30 %. Največ družb iz obeh vzorcev ima EDS₅ med 10 % in 20 %. V vzorcu multinacionalk ima 15 oz. 19,5 % družb EDS₅ nižje od -10 %. To je posledica negativnih vrednosti EBIT ali odloženih davkov pri večjem številu multinacionalk.

Slika 9: Histogram porazdelitve opazovanih družb po višini EDS₅ z nadomeščeni ekstremi v obdobju 2011–2013

3.5.2.7 Opisna statistika EDS₆

Za družbe v vzorcih sem izračunala EDS tudi glede na vrednosti dobička poslovnega leta, kjer triletno EDS, v skladu z opredelitvijo iz poglavja 3.3., označujem kot EDS₆.

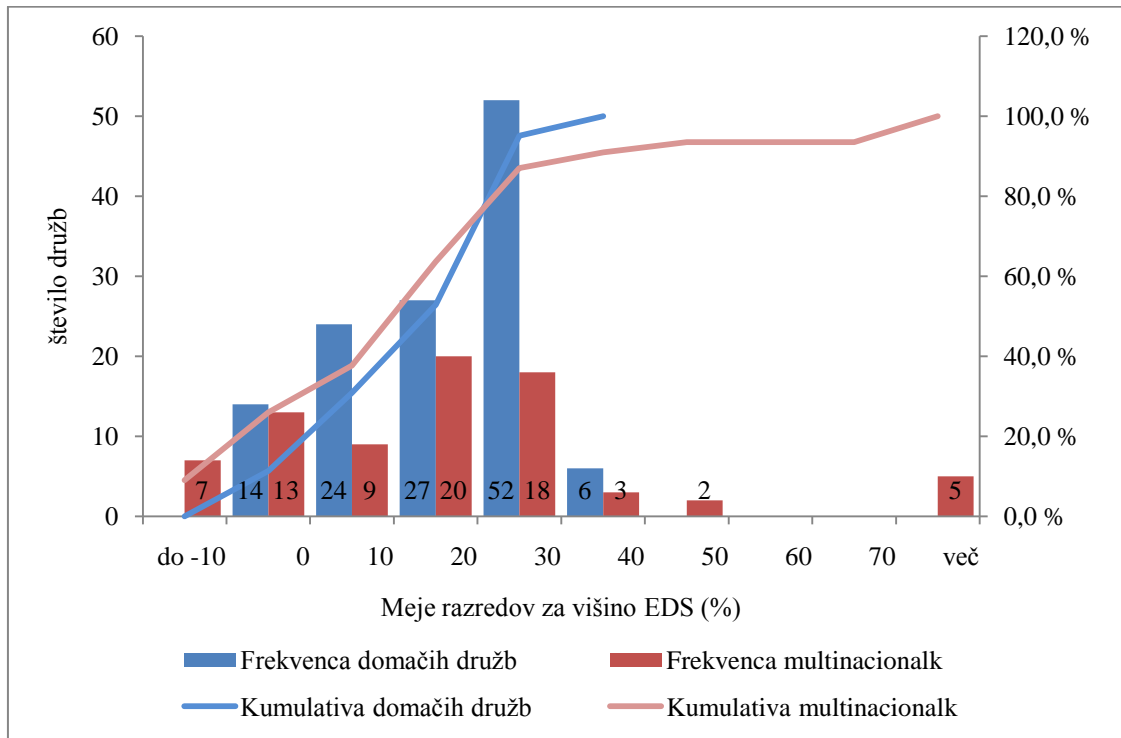
Aritmetična sredina EDS₆ domačih družb se je z nadomestitvijo ekstremnih vrednosti povečala za 3,2 odstotne točke, multinacionalk pa zmanjšala za 1,2 odstotne točke.

Tabela 7: Opisna statistika EDS₆ z nadomeščeni ekstremi za obdobje 2011–2013

	Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Domače družbe	123	-7,2	30,1	15,5	18,5	10,3
Multinacionalke	77	-24,6	78,5	15,3	15,2	22,9

Največ multinacionalk ima vrednosti EDS₆ med 10 % in 20 %, največ domačih družb pa med 20 % in 30 %. Kljub nadomestitvi ekstremnih vrednosti EDS₆, ima 5 multinacionalk vrednost EDS₆ višjo od 70 %. Vzrok je veliko število visokih ekstremnih vrednosti EDS₆, ki izkrivljajo tudi vrednost 95. centila, s katero so nadomeščeni ekstremi.

Slika 10: Histogram porazdelitve opazovanih družb po višini EDS₆ z nadomeščenimi ekstremi v obdobju 2011–2013

3.5.3 Preverjanje hipoteze 1

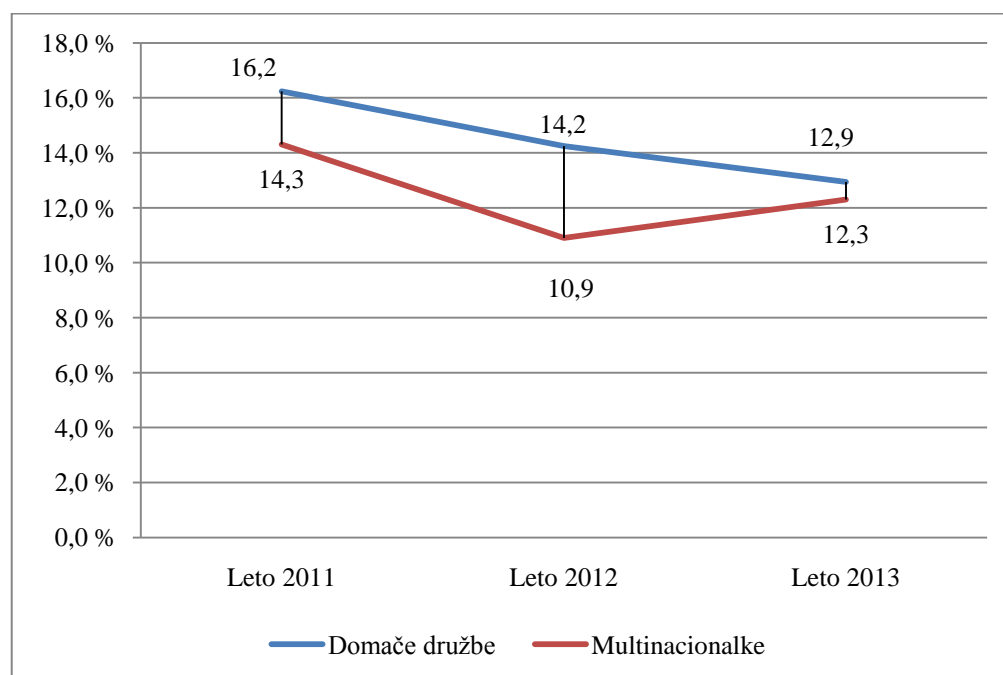
Z analizo vpliva dejavnikov preusmerjanja dobičkov na višino EDS preverjam hipotezo 1, pri čemer uporabljam EDS, izračunane glede na dobiček pred obdavčitvijo. Enoletne EDS izračunavam po enačbi (1), triletno EDS pa po enačbi (4). Uporabljam EDS z nadomeščenimi ekstremnimi vrednostmi.

S primerjavo EDS, izračunanih glede na dobiček pred obdavčitvijo, na splošno preverjam prisotnost dejavnikov preusmerjanja dobičkov.

3.5.3.1 Primerjava EDS₁

Prikazujem gibanje aritmetičnih sredin EDS₁ po letih. Na Sliki 11 so prikazane povprečne višine EDS₁ multinacionalk in domačih družb. Viden je padec višine povprečij EDS₁ domačih družb. Višina povprečja EDS₁ multinacionalk prav tako najprej pade, čemur sledi povišanje, vendar ta ne doseže več prvotne višine. V opazovanem obdobju ni prisotnega enotnega zmanjševanja ali povečevanja absolutnih razlik aritmetičnih sredin EDS₁, torej ni jasnega trenda intenzitete davčnega načrtovanja z dejavniki preusmerjanja dobičkov.

Slika 11: Aritmetične sredine vrednosti EDS₁ opazovanih družb v obdobju 2011–2013

V vseh treh letih so multinacionalke v povprečju izkazale nižjo EDS₁ od domačih družb. Razlika v povprečni višini EDS₁ v letu 2011 znaša 1,9 odstotne točke, v letu 2012 3,3 odstotne točke in v letu 2013 0,7 odstotne točke. Razlike niso statistično značilne.

Ne morem trditi, da imajo multinacionalke zaradi uporabe dejavnikov preusmerjanja dobičkov v opazovanem obdobju v povprečju nižje enoletne EDS, izračunane glede na vrednosti dobička pred obdavčitvijo, od domačih družb. Ne morem torej trditi, da je v Sloveniji v opazovanem obdobju prisotno preusmerjanje dobičkov z dejavniki, kot so zadolževanje med družbami, določanje transfernih cen in optimizacija neopredmetenih sredstev s strani multinacionalk. V sklopu preverjanja hipotez 2a in 2b preverjam še vplive posameznih vrst dejavnikov.

Tabela 8: Primerjava EDS₁ opazovanih vzorcev za leto 2011

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test ³	Stopnja značilnosti ⁴
Domače družbe	123	16,2	17,6	1,9	0,781	0,436
Multinacionalke	77	14,3	15,8			

³ Za vrednosti t-testov o razliki med aritmetičnima sredinama za neodvisna vzorca velja, da so variance enake, razen pri vrednostih, ki so označene z »*«, za katere variance niso enake.

⁴ S t-testi o razliki med aritmetičnima sredinama za neodvisna vzorca preizkušam dvostranske hipoteze. Stopnje značilnosti predstavljajo celotne P-vrednosti iz SPSS izpisov.

Tabela 9: Primerjava EDS₁ opazovanih vzorcev za leto 2012

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	14,2	10,5	3,3	1,077*	0,284
Multinacionalke	77	10,9	25,6			

Tabela 10: Primerjava EDS₁ opazovanih vzorcev za leto 2013

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	12,9	12,0	0,7	0,246*	0,806
Multinacionalke	77	12,3	21,8			

3.5.3.2 Primerjava EDS₄

EDS₄ domačih družb v povprečju znaša 14,1 %, multinacionalk pa 11,1 %. Domače družbe imajo torej v povprečju za 3 odstotne točke višje EDS₄ od multinacionalk. Razlika ni statistično značilna.

Ne morem trditi, da so v opazovanem obdobju triletne EDS multinacionalk, izračunane glede na vrednosti dobičkov pred obdavčitvijo, v povprečju nižje v primerjavi s tistimi, ki jih izkazujejo domače družbe. Prav tako ne morem trditi, da je ta razlika posledica uporabe dejavnikov preusmerjanja dobičkov, kot so zadolževanje med družbami, določanje transernih cen in optimizacija neopredmetenih sredstev s strani multinacionalk.

Tabela 11: Primerjava EDS₄ opazovanih vzorcev za obdobje 2011–2013

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	14,1	9,0	3,0	1,440*	0,153
Multinacionalke	77	11,1	16,9			

3.5.4 Preverjanje hipoteze 2a

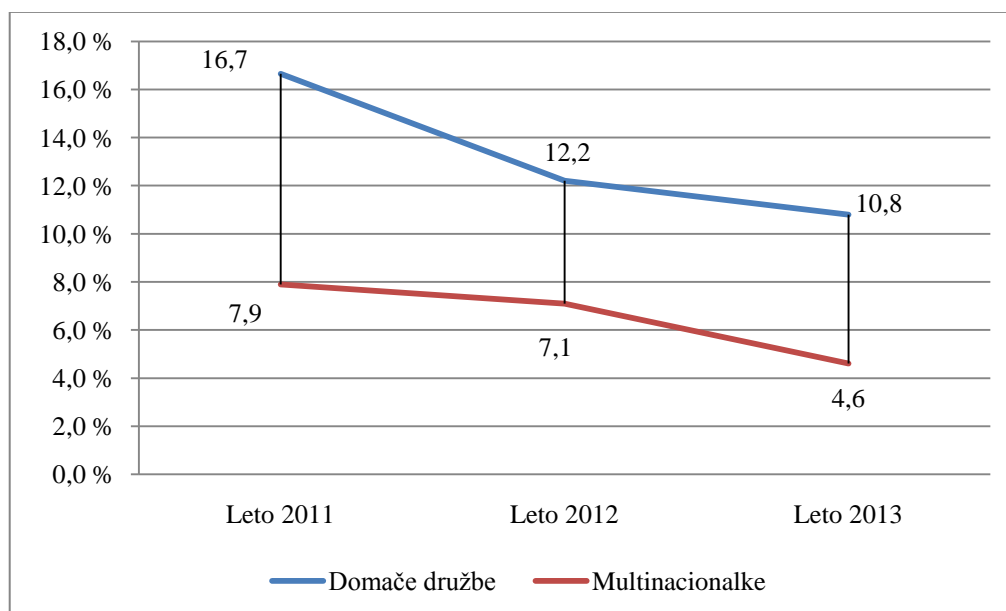
Pri preverjanju hipoteze 2a uporabljam EDS, izračunane glede na vrednosti EBIT. Enoletne EDS so izračunane po enačbi (2) in jih označujem kot EDS₂. Triletne EDS izračunavam po enačbi (5) in jih označujem kot EDS₅. Uporabljam vrednosti z nadomeščenimi ekstremi.

S primerjavo EDS, izračunanih glede na EBIT, preverjam zgolj prisotnost dejavnikov preusmerjanja dobičkov, ki se navezujejo na določanje transfernih cen in transakcije v zvezi z neopredmetenimi sredstvi. Vpliv, ki za namene preusmerjanja dobičkov izhaja izključno iz zadolževanja med družbami, preverjam v sklopu hipoteze 2b.

3.5.4.1 Primerjava EDS₂

Slika 12 prikazuje gibanje aritmetičnih sredin EDS₂ po letih. Poleg padca višine povprečij EDS₂ družb iz obeh opazovanih vzorcev so razvidne tudi povprečne razlike v višini EDS₂. V opazovanem obdobju se povprečna razlika v višini EDS₂ najprej zmanjša, nato pa se poveča, vendar v istem obdobju ni jasnega trenda intenzitete davčnega načrtovanja, saj ni prisotnega enotnega zmanjševanja ali povečevanja absolutnih razlik aritmetičnih sredin EDS₂.

Slika 12: Aritmetične sredine vrednosti EDS₂ opazovanih družb v obdobju 2011–2013

Opažam, da so vrednosti EDS₂ multinacionalk v vseh treh letih v povprečju nižje od vrednosti EDS₂ domačih družb. Razlika povprečij EDS₂ med opazovanima vzorcema znaša v letu 2011 8,7 odstotne točke, v letu 2012 5,1 odstotne točke in v letu 2013 6,2 odstotne točke. Razlika je statistično značilna le v letu 2011.

Menim, da je v letu 2011 omenjena razlika povprečij EDS, izračunanih glede na vrednosti EBIT, nastala zaradi preusmerjanja dobičkov multinacionalk, in sicer na račun izkoriščanja transfernih cen in neopredmetenih sredstev.

Tabela 12: Primerjava EDS₂ opazovanih vzorcev za leto 2011

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	16,7	12,7	8,7	4,448	0,000
Multinacionalke	77	7,9	14,7			

Tabela 13: Primerjava EDS₂ opazovanih vzorcev za leto 2012

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	12,2	8,8	5,1	1,880*	0,063
Multinacionalke	77	7,1	23,0			

Tabela 14: Primerjava EDS₂ opazovanih vzorcev za leto 2013

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	10,8	9,5	6,2	1,950*	0,054
Multinacionalke	77	4,6	26,9			

3.5.4.2 Primerjava EDS₅

V opazovanem triletju znaša povprečje EDS₅ multinacionalk 3,9 %, domačih družb pa 12,6 %. Multinacionalke imajo v povprečju nižje EDS₅ od domačih družb, in sicer za 8,7 odstotne točke. Razlika je statistično značilna.

Ker po mnenju avtorjev Kocha in Oestreicherja (2014) rezultati za opazovano triletnje najbolj prikazujejo povprečno razliko med EDS multinacionalk in domačih družb, se v nadaljevanju pri razlagi rezultatov preverjanja hipoteze 2a osredotočim na opazovano triletnje.

Triletne EDS multinacionalk, izračunane glede na vrednosti EBIT, so v opazovanem obdobju v povprečju nižje od tistih, ki jih imajo domače družbe. Skleпам, da je ta razlika posledica uporabe transernih cen in neopredmetenih sredstev za namene preusmerjanja dobičkov multinacionalk.

Tabela 15: Primerjava EDS₅ opazovanih vzorcev za obdobje 2011–2013

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	12,6	8,3	8,7	3,973*	0,000
Multinacionalke	77	3,9	18,1			

3.5.5 Preverjanje hipoteze 2b

V tem koraku preverjam hipotezo 2b. V ta namen primerjam višine razlik povprečij EDS, da ugotovim, s kakšno intenzivnostjo multinacionalke znižujejo svoje EDS in kateri dejavniki preusmerjanja dobičkov največ pripomorejo k temu.

Hipotezo 2b preverjam na podlagi sklepa Langenmayerjeve (2014), ki pravi, da če je med domačimi družbami in multinacionalkami razlika v višini EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, večja kot razlika EDS, izračunanih na podlagi EBIT, je ta razlika posledica dejavnikov preusmerjanja dobičkov, ki se navezujejo na zadolževanje med družbami. Pri preverjanju hipoteze 2b torej upoštevam tudi rezultate preverjanja hipotez 1 in 2a. Razlike povprečij EDS, izračunanih tako na podlagi vrednosti dobička pred obdavčitvijo kot tudi EBIT, prikazujem v nadaljevanju.

Razlike EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, odražajo vpliv uporabe vseh vrst dejavnikov preusmerjanja dobičkov, torej optimiziranja s transfernimi cenami in neopredmetenimi sredstvi ter zadolževanja med družbami. Rezultati preverjanja hipoteze 1 prikazujejo, da razlike EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, v opazovanih obdobjih niso statistično značilne. Glede na rezultate preverjanja hipoteze 1 ne morem trditi, da so si multinacionalke v opazovanih obdobjih na splošno zniževale EDS s pomočjo dejavnikov preusmerjanja dobičkov.

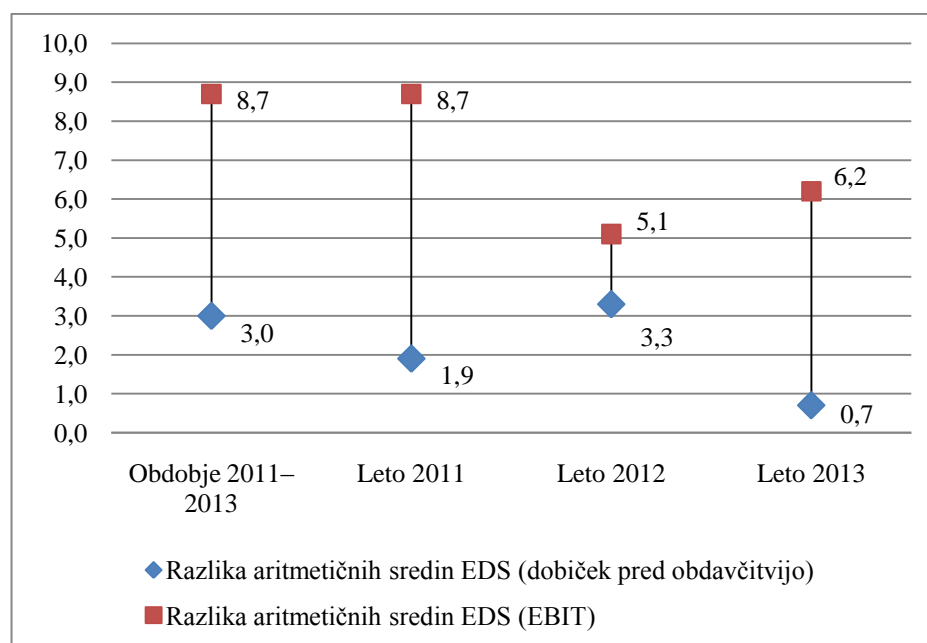
Upoštevam tudi rezultate preverjanja hipoteze 2a. Pri tem so razlike EDS, izračunanih na podlagi EBIT, statistično značilne za leto 2011 in za opazovano triletje. Rezultati za leti 2012 in 2013 niso statistično značilni. Pri preverjanju hipoteze 2a sem ugotovila, da so si multinacionalke v letu 2011 in v opazovanem triletju zniževale EDS s pomočjo uporabe transfernih cen in neopredmetenih sredstev za preusmerjanje dobičkov.

V sklopu preverjanja hipoteze 2b opazim, da med domačimi družbami in multinacionalkami razlika v EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, ni večja kot razlika v EDS, izračunanih na podlagi EBIT. Razlika povprečij EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, je namreč za vsa opazovana obdobja v povprečju manjša kot razlika povprečij EDS, izračunanih na podlagi EBIT, kar razberem iz Slike 13. Zato absolutno ne morem trditi, da zadolževanje med družbami v povprečju prispeva k

nižjim EDS multinacionalk oziroma, da multinacionalke v opazovanem triletju za namene preusmerjanja dobičkov v povprečju uporabljajo zadolževanje med družbami.

Iz tega sledi, da ne morem trditi, da zadolževanje med družbami v opazovanem obdobju prispeva k nižjim efektivnim davčnim stopnjam slovenskih multinacionalk v primerjavi z domačimi družbami. Omejitve preverjanja hipotez navajam v poglavju 3.6.

Slika 13: Razlike aritmetičnih sredin EDS opazovanih vzorcev v obdobju 2011–2013 v odstotnih točkah

3.5.6 Preverjanje hipoteze 3

S primerjavo EDS, izračunanih na podlagi dobička poslovnega leta, preverjam hipotezo 3. Osnovni enačbi za izračunavanje EDS sta enačbi (3) in (6). Primerjam EDS, za katere sem nadomestila ekstremne vrednosti.

Na podlagi izračunanih EDS_3 in EDS_6 analiziram, kako so obdavčeni poročani dobički opazovanih poslovnih let. S tem preverjam, ali slovenske multinacionalke izkoriščajo t. i. druge dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, ki se navezujejo na neujemanja med davčnimi sistemi različnih držav, in si s tem znižujejo obveznost plačila davka.

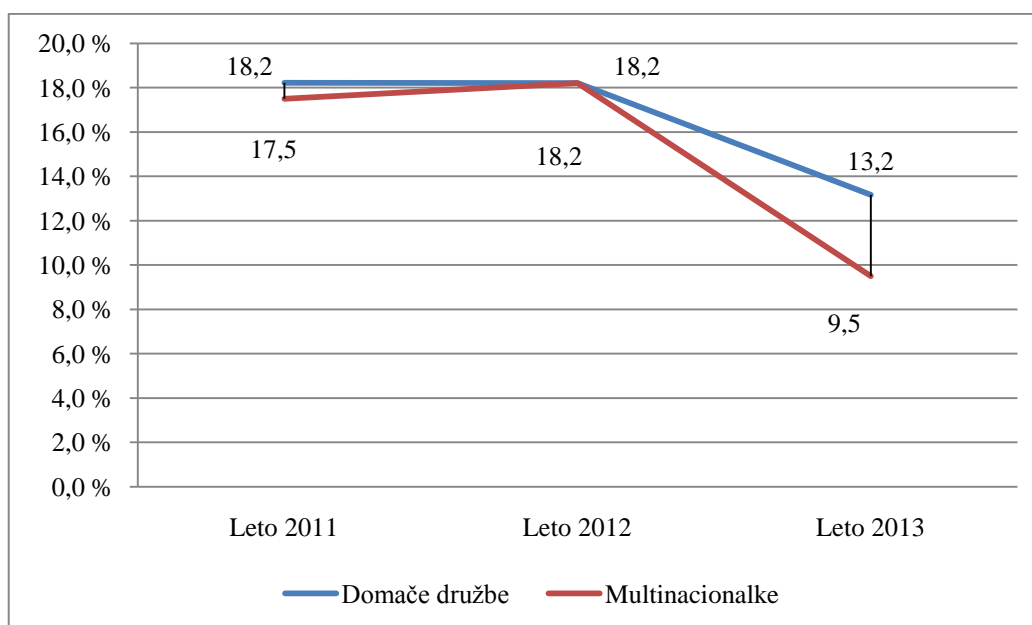
3.5.6.1 Primerjava EDS_3

Povprečne višine EDS_3 multinacionalk in domačih družb so vidne na Sliki 14, ki prikazuje gibanje enoletnih aritmetičnih sredin EDS_3 po posameznih letih. Višina povprečij EDS_3

domačih družb je najprej konstantna, potem pa pade. Povprečje EDS₃ multinacionalk najprej naraste, nato pa pade pod prvotni nivo.

Razlik v višinah EDS₃ v letih 2011 in 2012 skorajda ni opaziti. V opazovanem obdobju se povprečna razlika v višini EDS₃ sicer najprej nekoliko zmanjša, nato pa se poveča. V opazovanem obdobju ni jasnega trenda intenzitete davčnega načrtovanja, saj ni prisotnega enotnega zmanjševanja ali povečevanja absolutnih razlik aritmetičnih sredin EDS₃.

Slika 14: Aritmetične sredine vrednosti EDS₃ opazovanih družb v obdobju 2011–2013

Povprečje EDS₃ multinacionalk je v letih 2011 in 2013 nižje od povprečja EDS₃ domačih družb. V letu 2013 je razlika največja, in sicer je povprečje EDS₃ multinacionalk za 3,4 odstotne točke nižje od povprečja EDS₃ domačih družb. Po višini razlike sledi leto 2011, v katerem je povprečje EDS₃ multinacionalk nižje za 0,7 odstotne točke. V letu 2012 ni razlike med višino povprečja EDS₃ multinacionalk in domačih družb. Razlike niso statistično značilne.

Ne morem trditi, da v primerjavi z multinacionalkami v opazovanem obdobju obveznost plačila davka domačih družb v Sloveniji v povprečju zaznamujejo višje letne EDS, izračunane glede na vrednosti poročanih dobičkov. Ne morem torej trditi, da slovenske multinacionalke v opazovanem obdobju izkoriščajo druge dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov.

Tabela 16: Primerjava EDS₃ opazovanih vzorcev za leto 2011

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	18,2	15,6	0,7	0,288	0,773
Multinacionalke	77	17,5	18,5			

Tabela 17: Primerjava EDS₃ opazovanih vzorcev za leto 2012

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	18,2	15,4	0,0	-0,002*	0,999
Multinacionalke	77	18,2	36,2			

Tabela 18: Primerjava EDS₃ opazovanih vzorcev za leto 2013

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	13,2	12,6	3,7	1,283*	0,202
Multinacionalke	77	9,5	23,0			

3.5.6.2 Primerjava EDS₆

V opazovanem obdobju 2011–2013 skoraj ni razlike med aritmetičnima sredinama EDS₆ opazovanih vzorcev. Povprečje EDS₆ domačih družb znaša 15,5 %, povprečje EDS₆ multinacionalk pa 15,3 %. Povprečje EDS₆ multinacionalk je nižje od povprečja EDS₆ domačih družb za 0,2 odstotne točke. Razlika ni statistično značilna.

Ne morem trditi, da so v opazovanem obdobju triletne EDS, izračunane glede na vrednosti poročenih dobičkov multinacionalk, v povprečju nižje v primerjavi s tistimi, ki jih izkazujejo domače družbe. Prav tako ne morem trditi, da zaradi izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi za namene vzpostavljanja hibridnih struktur nastane med opazovanimi vzorci razlika v višini EDS.

Tabela 19: Primerjava EDS₆ opazovanih vzorcev za obdobje 2011–2013

	Število družb	Aritmetična sredina v %	Standardni odklon v o. t.	Razlika aritmetičnih sredin v o. t.	T-test	Stopnja značilnosti
Domače družbe	123	15,5	10,3	0,2	0,074*	0,941
Multinacionalke	77	15,3	22,9			

3.5.7 Rezultati analize razlik v efektivnih davčnih stopnjah, ki nastanejo zaradi dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov

Zaradi načina izračunavanja dolgoročnih EDS, ki ga opisujem v poglavju 3.3, razlika aritmetičnih sredin triletnih EDS najbolje prikazuje povprečno razliko med EDS multinacionalk in domačih družb. Na podlagi tega torej dolgoročne EDS, v tem primeru triletne EDS, najbolje izkazujejo vplive, ki jih ima pojav erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov na višino EDS (Koch & Oestreicher, 2014). Ko je to smiselno, se zato pri razlagi rezultatov preverjanja hipotez osredotočam na triletne EDS.

Na podlagi vzorčnih podatkov sprejemem hipotezo 2a. Ne morem sprejeti hipotez 1, 2b in 3.

Na podlagi t-testov za primerjavo razlik med dvema aritmetičnima sredinama EDS, izračunanih na podlagi dobičkov pred obdavčitvijo, opravljenih na neodvisnih vzorcih multinacionalk in domačih družb, ne morem sprejeti hipoteze 1.

Hipoteza 1: Slovenske multinacionalke zaradi uporabe dejavnikov preusmerjanja dobičkov, kot so zadolževanje med družbami, določanje transfernih cen in optimizacija neopredmetenih sredstev, izkazujejo nižje efektivne davčne stopnje kot domače družbe.

T-testi za primerjavo aritmetičnih sredin enoletnih in triletnih EDS, izračunanih na podlagi dobičkov pred obdavčitvijo, niso statistično značilni za opazovana vzorca pri stopnji značilnosti manjši od 0,050 oz. 5 %. Ne morem zavrniti ničelne hipoteze, da so EDS slovenskih multinacionalk, izračunane na podlagi dobičkov pred obdavčitvijo, v obdobju 2011–2013 v povprečju enake EDS domačih družb, izračunanih na podlagi dobičkov pred obdavčitvijo. Ne morem trditi, da razlike v višini EDS nastanejo zaradi aktivnosti multinacionalk, ki se nanašajo na preusmerjanje dobičkov. Ne morem torej trditi, da so multinacionalke za davčno načrtovanje v povprečju v celotnem opazovanem obdobju uporabljale dejavnike preusmerjanja dobičkov.

Na podlagi opravljenih t-testov za primerjavo razlik med dvema aritmetičnima sredinama EDS, izračunanih na podlagi EBIT, ki se nanašajo na neodvisne vzorce multinacionalk in domačih družb, lahko sprejemem hipotezo 2a.

Hipoteza 2a: Slovenske multinacionalke s pomočjo transfernih cen in transakcij z neopredmetenimi sredstvi izkazujejo nižje efektivne davčne stopnje kot domače družbe.

Za opazovana vzorca multinacionalk in domačih družb so bili t-testi primerjave aritmetičnih sredin triletnih EDS, izračunanih na podlagi EBIT, statistično značilni pri stopnji značilnosti manjši od 0,050 oz. 5 %. Ugotavljam, da so triletne EDS multinacionalk v opazovanem obdobju v povprečju nižje od triletnih EDS domačih družb, in sicer za 8,7 odstotne točke. Na podlagi raziskave avtorjev Heckemeyerja in Overescha (2013) sklepam, da ta razlika povprečij EDS nastane zaradi aktivnosti multinacionalk za preusmerjanje dobičkov z dejavniki, ki se navezujejo na določanje transfernih cen in transakcije z neopredmetenimi sredstvi.

Nadalje sem za opazovana vzorca razlike med dvema aritmetičnima sredinama EDS, izračunanih na podlagi EBIT, primerjala z razlikami med dvema aritmetičnima sredinama EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo. Na podlagi primerjave opazovanih razlik ne morem sprejeti hipoteze 2b.

Hipoteza 2b: Slovenske multinacionalke s pomočjo zadolževanja med družbami izkazujejo nižje efektivne davčne stopnje kot domače družbe.

Opazam, da je v opazovanem obdobju razlika povprečij EDS, izračunanih na podlagi dobička pred obdavčitvijo, v povprečju manjša kot razlika povprečij EDS, izračunanih na podlagi EBIT. Zato ne morem trditi, da so si multinacionalke v opazovanem obdobju zniževale EDS tudi s pomočjo zadolževanja med družbami. Obenem ne morem trditi, da zadolževanje med družbami prispeva k pojavu erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov v Sloveniji.

Na podlagi t-testov za primerjavo razlik med dvema aritmetičnima sredinama EDS, izračunanih na podlagi dobičkov poslovnih let, opravljenih na neodvisnih vzorcih multinacionalk in domačih družb, ne morem sprejeti hipoteze 3.

Hipoteza 3: Zaradi izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi za namene vzpostavljanja hibridnih struktur so efektivne davčne stopnje slovenskih multinacionalk nižje od efektivnih davčnih stopenj domačih družb.

Pri primerjavi aritmetičnih sredin EDS, izračunanih na podlagi poročanih dobičkov, t-testi niso statistično značilni za primerjane vzorce pri stopnji značilnosti manjši od 0,050 oz. 5 %. Ne morem trditi, da so EDS multinacionalk v opazovanem obdobju 2011–2013 zaradi izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi za namene vzpostavljanja hibridnih struktur v povprečju nižje od EDS domačih družb. Ne morem torej trditi, da med opazovanima vzorcema nastanejo razlike v višini EDS zaradi aktivnosti multinacionalk za erodiranje

davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov, ki se navezujejo na izkoriščanje t. i. drugih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov.

3.6 Omejitve in izboljšave raziskave

Omejitev raziskave izhaja predvsem iz dosegljivih podatkov o opazovanih družbah ter iz značilnosti družb v vzorcih. Mestoma so namreč podatki nepopolni ali pa manjkajo. Za natančnejše ocene vpliva pojava erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, bi bili primernejši podatki, ki bi zajeli večje število držav, družb in različnih spremenljivk, ki označujejo lastnosti družb v daljšem časovnem obdobju. Spremenljivke, ki definirajo družbe in so pomembne za analizo, so: vrsta panoge, velikost, število odvisnih družb, države poslovanja odvisnih družb, povezave z davčnimi oazami, profitabilnost družb v mednarodni skupini, prisotnost patentov v mednarodni skupini ter makroekonomske spremenljivke držav (OECD, 2015b, str. 139).

V izkoriščanje dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov naj bi bile vpletene predvsem velike multinacionalke, zato je velikost družb pomembna spremenljivka. Izkoriščanje dejavnikov namreč predvideva ustvarjanje kompleksnih shem davčnega načrtovanja, ki povzroča visoke fiksne stroške (OECD, 2015b, str. 148). V povezavi s primerjavo slovenskih družb se pojavlja omejitev, ki izhaja iz velikosti družb. V Sloveniji je namreč premalo velikih domačih družb, ki bi ustrezale tudi ostalim pogojem določanja vzorca, da bi same lahko predstavljale reprezentativen vzorec v raziskavi.

OECD se zavzema za izboljšavo analize razlik v efektivnih davčnih stopnjah, ki nastanejo zaradi dejavnikov preusmerjanja dobičkov (2015b, str. 155). V ta namen predlaga uporabo regresijske analize, pri kateri primerjava davčne občutljivosti (angl. *tax sensitivity*) dobička pred obdavčitvijo z davčno občutljivostjo EBIT omogoča oblikovanje ocene relativnega vpliva različnih dejavnikov preusmerjanja dobičkov. Z uporabo te metode bi lahko izvedla zanesljivejšo primerjavo med višino razlik EDS, ki bi služila kot podlaga za ugotavljanje intenzivnosti zniževanja EDS s strani multinacionalk v sklopu hipotez 1, 2a in 2b. Predlagana metoda omogoča, da z večjo zanesljivostjo določimo tiste dejavnike preusmerjanja dobičkov, ki največ pripomorejo k nižjim EDS multinacionalk.

Naslednji predlog OECD (2015b, str. 140, 147) za izboljšavo analize vpliva dejavnikov preusmerjanja dobičkov se osredotoča na identifikacijo preusmerjanja dobičkov ter na oceno efektivne obdavčitve poročanih dobičkov po državah. Metodologija omogoča usklajenost raziskave s predlogom izboljšave, ki ga navajam v naslednjem odstavku, in preprečuje podvajanje rezultatov. OECD za identifikacijo in oceno preusmerjanja dobičkov predlaga regresijsko analizo odvisnosti profitabilnosti družb od razlike zakonsko določene davčne stopnje države v določenem letu in netehtanega povprečja zakonsko določenih davčnih stopenj držav, v katerih multinacionalka deluje, vektorjev determinant spremenljivk velikosti družbe, pozicije v mednarodni skupini, prisotnosti patentov in

makroekonomskih spremenljivk ter fiksnih učinkov industrije in časa. Z rezultati je mogoče preveriti, ali multinacionalke s povezavami v državah z nižjo obdavčitvijo poročajo relativno nižje dobičke v državah z višjo obdavčitvijo v primerjavi s podobnimi multinacionalkami ali odvisnimi družbami, ki nimajo takih povezav.

Za izboljšavo analize vplivov izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi OECD (2015b, str. 58, 148) predlaga uporabo multivariatne regresijske analize. Ta vključuje spremenljivke, kot so vrsta panoge, država, velikost, prisotnost patentov in pozicija družbe v mednarodni skupini, ki določa, ali gre za matično ali odvisno družbo. Rezultati analize bi podali natančnejše ocene o tem, v kolikšni meri so nižje ефективne davčne stopnje velikih multinacionalk v primerjavi z domačimi družbami posledica izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi in ugodnih davčnih obravnav.

Omejitev trenutno razpoložljivih podatkov o družbah onemogočajo analizo, ki bi se osredotočala izključno na dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Analiza izkoriščanja neujemanj med davčnimi sistemi zajema tudi prednosti, ki jih družbe pridobijo z ugodnimi davčnimi obravnavami, kot so davčne subvencije za raziskave in razvoj ter ugodna davčna obravnava intelektualne lastnine, zaradi katerih multinacionalke preusmerjajo dejavnosti v druge države. Prav tako to vključuje učinke dogovorjenih davčnih stopenj, ki jih nekatere države ponujajo izbranim multinacionalkam. Razpoložljivi podatki namreč onemogočajo razločevanje teh oblik davčnega načrtovanja multinacionalk od aktivnosti za izkoriščanje neujemanj med davčnimi sistemi, saj so sheme davčnega načrtovanja pogosto kompleksne in lahko vključujejo različne dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Različni dejavniki se torej med seboj prepletajo in dopolnjujejo (OECD, 2015b, str. 139–141).

Omejitve predstavljajo tudi vplivi drugih ekonomskih faktorjev, kot so gospodarski cikli, velikost države, rast BDP, večji pomen digitalne ekonomije, spremembe zakonsko določenih davčnih stopenj in spremembe pravil proti davčnemu načrtovanju. Pomanjkljivosti obenem izhajajo še iz pomanjkljivega poročanja multinacionalk s kompleksnimi shemami davčnega načrtovanja, za katerega se te odločijo, če so koristi neporočanja večje od kazni zanje (OECD, 2015b, str. 47, 144).

V sklopu preverjanja hipoteze 3 uporabim EDS, izračunane na podlagi vrednosti dobička poslovnega leta. Omejitev te mere EDS je, da lahko poleg vplivov davčnega načrtovanja zajema tudi druge vplive, kot je kapitalska intenzivnost. Na ефективne davčne stopnje lahko torej vplivajo tudi druge razlike med multinacionalkami in domačimi družbami, ki se nanašajo na davčno načrtovanje. Družbe se namreč razlikujejo v kapitalski intenzivnosti in produktivnosti, kar vpliva na njihove ефективne davčne stopnje (OECD, 2015b, str. 60, 148). Langenmayr (2014, str. 13) zato meni, da primerjava družb s podobno produktivnostjo omogoča prikaz razlik v višini ефективnih davčnih stopenj, ki nastanejo izključno z zniževanjem davčnih osnov in preusmerjanjem dobičkov. S tem izključimo

vpliv davčnih prednosti za multinacionalke, ki so jim omogočene brez aktivnega davčnega načrtovanja. Multinacionalke namreč po mnenju Bauerja in Langenmayrjeve (2013) pridobijo pri določanju cen po neodvisnem tržnem načelu, saj so v povprečju večje, produktivnejše in profitabilnejše od domačih družb. Neodvisno tržno načelo zato ne more zagotoviti popolnoma primerljivih tržnih cen za multinacionalke, saj med njimi in ostalimi neodvisnimi družbami na trgu obstaja veliko razlik. Višja povprečna produktivnost multinacionalkam omogoča nižje proizvodjalne stroške glede na tržno prodajno ceno, ki pa nato vključuje še pogajalsko maržo. Primerljive tržne cene med povezanimi osebami zato multinacionalkam v domači državi omogočajo nižje davčne obveznosti glede na njihove dejanske marže in višjo davčno obveznost v državi proizvodnje, ki pa je običajno država z nizko obdavčitvijo.

Langenmayr (2014, str. 14) predlaga tudi uporabo podatkov o vrednostih EBITAF družb. EBITAF (angl. *earnings before interest, taxes, amortization and fees for intellectual property*) je dobiček pred obrestmi, davki, amortizacijo in plačili za uporabo intelektualne lastnine. EBITAF predstavlja mero dohodka, ki ni pod vplivom erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Pri primerjavi efektivnih davčnih stopenj multinacionalk in domačih družb, izračunanih na podlagi EBITAF, bi razlike izkazovale neenakosti v produktivnosti družb. Primerjava efektivnih davčnih stopenj družb, izračunanih na podlagi EBITAF, z drugimi merami dohodka pa omogoča oblikovanje natančnejše ocene vpliva dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov na družbe. Trenutno razpoložljivi podatki o družbah ne omogočajo uporabe te mere.

Naslednjo pomembno omejitev pri uporabi trenutno razpoložljivih podatkov iz finančnih izkazov za namene analize pojava erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov predstavljajo razlike med davčno in poslovno bilanco družbe. Tri glavne vrste razhajanj se nanašajo na dobiček, davčno rezidentstvo in davek od dohodka pravnih oseb, ki jih omenjam že v poglavju 3.3 (OECD, 2013a, str. 21).

V analizi razlik efektivnih davčnih stopenj uporabim vrednosti poročanih dobičkov kot vrednosti, ki predstavljajo obdavčljivi dobiček. Poročani dobički v finančnih izkazih družbe se dejansko lahko precej razlikujejo od obdavčljivega dobička zaradi razhajanj med računovodskimi standardi in davčnim planiranjem. Prvi razlog za to je, da družba izkorišča neujemanja med davčnimi sistemi in si na ta način znižuje obdavčljive dohodke in davčno breme. To doseže na primer z uveljavljanjem odbitne postavke enakega odhodka v več kot eni državi (OECD, 2015b, str. 141). Razlike med davčno in poslovno bilanco družbe, ki zadevajo dobiček, lahko nastanejo tudi zaradi stalnih davčnih oprostitev dividend zaračunanih znotraj mednarodne skupine podjetij (OECD, 2013a, str. 21). Drugi razlog so lahko časovne razlike v pripoznavanju prihodkov in odhodkov, kot je na primer pospešena davčna amortizacija (OECD, 2015b, str. 141). Časovne razlike med knjigovodenjem davčne in računovodske bilance so začasne razlike, ki se obračunajo v prihodnosti, zato se takrat obračuna tudi davčni odbitek, medtem ko stroški nastanejo v sedanjem obdobju

(Subramanyam & Wild, 2009, str. 367). Razlog za razlikovanje poročanega dobička od obdavčljivega so lahko tudi različne definicije dohodka, pretekle izgube, prenesene v sedanje obdobje, ali pa davčno rezidentstvo odvisne družbe, ki ni enako državi sedeža družbe (OECD, 2015b, str. 141).

Druge razlike med davčno in poslovno bilanco družbe, ki predstavljajo omejitev pri analizi erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov, se navezujejo na davčno rezidentstvo družbe v primerjavi z državo ustanovitve, kjer ima družba obveznost računovodskega poročanja (Koch & Oestreicher, 2014). Nekatere družbe imajo davčno rezidentstvo v državah, ki niso države njihovega sedeža, kar je posledica razlik v mednarodnih davčnih pravilih. V nekaterih primerih lahko družbe izkoriščajo neujemanja med davčnimi sistemi različnih držav tako, da niso davčni rezident nobene države. Poleg tega finančni izkazi družbe običajno ne prikazujejo prodaje in dohodkov po posameznih državah, saj so ti zbrani v skupnih zneskih in izkazani v izkazu družbe v državi sedeža (OECD, 2013a, str. 21).

Razlike med davčno in poslovno bilanco družbe se navezujejo tudi na davek od dohodka pravnih oseb. Cilj finančnega računovodenja na podlagi nastanka poslovnih dogodkov je beležiti davčne obveznosti sedanjega ter prihodnjega poslovnega leta, kar predstavlja odhodek za davek, ki se nanaša na ekonomske aktivnosti družbe v sedanjem poslovnem letu. Iz tega izhaja razlika z dejanskimi plačili davka v sedanjem poslovnem letu. Dejansko plačilo davka se navezuje na ekonomske aktivnosti prejšnjega leta in ne vključuje prihodnjih davčnih plačil oz. odloženih davkov za ekonomske aktivnosti, nastale v sedanjem letu. Odloženi davek je namreč tisti znesek davka, ki je zaradi začasnih razlik med davčnimi vrednostmi sredstev in obveznosti ter njihovimi knjigovodskimi vrednostmi prenesen v naslednja obračunska obdobja. Odloženi davki se lahko nanašajo na odložene terjatve za davek, kot v primeru prenosa davčnih odbitkov, ter na odložene obveznosti za davek, kot je na primer pospešena amortizacija. Na odložene davke lahko vplivajo spremembe zakonskih davčnih stopenj v prihodnjih letih. Celoten odhodek za davek se takrat spremeni glede na ponovno ovrednotenje odložene terjatve ali obveznosti za davek. Za družbo s konstantno rastjo se lahko časovno razmejene davčne obveznosti oz. odloženi odhodki za davek kopičijo daljše obdobje, kar pripelje do skoraj nične efektivne davčne stopnje (OECD, 2013a, str. 22).

SKLEP

Erozija davčnih osnov in preusmerjanje dobičkov je globalno razširjen pojav davčnega načrtovanja in izogibanja, ki pomembno vpliva na davčne prihodke držav, lokacijo in višino neposrednih tujih investicij ter konkurenčnost tako družb kot držav. Družbe, predvsem multinacionalke, z izkoriščanjem neujemanj med davčnimi sistemi in preusmerjanjem dobičkov znižujejo svojo davčno obveznost. Neujemanja med davčnimi sistemi družbam omogočajo vzpostavljanje hibridnih instrumentov, transferjev, hibridnih

družb in izkoriščanje ugodne davčne obravnave. Pri tem multinacionalke dobičke preusmerjajo z določanjem transfernih cen, strateškim lociranjem neopredmetenih sredstev, plačili v zvezi z neopredmetenimi sredstvi ter s finančnim planiranjem, ki vključuje medsebojno financiranje oz. zadolževanje med družbami.

Raziskovalno vprašanje, ki sem si ga postavila v magistrskem delu, je, ali so slovenske multinacionalke v obdobju 2011–2013 izkoriščale dejavnike erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov in tako izkazovale nižje efektivne davčne stopnje v primerjavi z domačimi družbami. Vzorca multinacionalk in domačih družb obsegata srednje velike in velike družbe s sedežem v Sloveniji. Vzorca se razlikujeta predvsem na podlagi prisotnosti odvisnih družb v tujini. Vzorec domačih družb je zasnovan na način, ki omogoča predpostavko, da efektivne davčne stopnje domačih družb niso pod vplivom uporabe dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov. Vzorec multinacionalk je zasnovan ravno nasprotno. Različne definicije efektivnih davčnih stopenj omogočajo ugotavljanje prisotnosti različnih dejavnikov erozije davčnih osnov in preusmerjanja dobičkov.

Z analizo razlik v višinah povprečij efektivnih davčnih stopenj preverjam, ali multinacionalke v vzorcu uporabljajo dejavnike preusmerjanja dobičkov ter katere dejavnike preusmerjanja dobičkov največ uporabljajo. Preverjam tudi, ali multinacionalke v vzorcu za namene zniževanja davčne obveznosti izkoriščajo neujemanja med davčnimi sistemi. Opazovanja sem statistično preverjala s t-testi za preizkus domneve o razliki med dvema aritmetičnima sredinama efektivnih davčnih stopenj za neodvisna vzorca multinacionalk in domačih družb.

Na podlagi vzorčnih podatkov sprejemam sklep, da slovenske multinacionalke s pomočjo transfernih cen in transakcij z neopredmetenimi sredstvi v obdobju 2011–2013 v povprečju izkazujejo za 8,7 odstotne točke nižje efektivne davčne stopnje od domačih družb. Rezultat je torej nižja davčna obveznost multinacionalk glede na izkazane vrednosti EBIT v njihovih finančnih izkazih v primerjavi z domačimi družbami.

Na podlagi vzorčnih podatkov ne morem trditi, da so slovenske multinacionalke v obdobju 2011–2013 za namene zniževanja svoje davčne obveznosti uporabljale vse dejavnike preusmerjanja dobičkov ter da so izkoriščale neujemanja med davčnimi sistemi, v katerih so prisotne. Nadalje ne morem sprejeti sklepa, da so opazovane multinacionalke v tem obdobju uporabljale zadolževanje med družbami za zniževanje svojih efektivnih davčnih stopenj.

Na podlagi rezultatov zaključim, da so slovenske multinacionalke v obdobju 2011–2013 z namenom zniževanja davčnega bremena v povprečju preusmerjale dobičke v države z nižjo obdavčitvijo, pri čemer so v povprečju uporabljale le optimizacijo transfernih cen,

strateško lociranje neopredmetenih sredstev v državah z ugodnejšo obdavčitvijo dohodka ter optimizacijo plačil v zvezi z neopredmetenimi sredstvi.

LITERATURA IN VIRI

1. *About Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)*. Najdeno 4. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/ctp/beps-about.htm>
2. Andersson, K. (2013). Base Erosion Profit Shifting – A New World Tax Order? *Svensk skattetidning*, 9(2013), 659–687.
3. Avi-Yonah, R. S. (2005). Source and residence taxation. Tax Justice Briefing. *Tax Justice Network*. Najdeno 1. februarja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/PLqbo8>
4. Bartlett, C. A., Ghoshal, S. & Beamish P. W. (2008). *Transnational management: Text, cases and readings in cross-border management* (5th ed.). New York: McGraw Hill.
5. Bauer, C. J. & Langenmayr, D. (2013). Sorting into outsourcing: Are profits taxed at a gorilla's arm's length? *Journal of International Economics*, 90, 326–336.
6. Beer, S. & Loeprick, J. (2013). Profit Shifting: Drivers and Potential Countermeasures. *WU International Taxation Research Paper Series*, 3(2013). Wien: Universität Wien.
7. Bobek Gospodarič, D. (2014). OECD pripravlja predloge za ukrepe, ki naj bi preprečili davčno erozijo in zajezili prenos dobička iz držav. *Davčno-finančna praksa*, (september 2014), 15–21. Maribor: Davčni inštitut.
8. Bris Group. (2014, 21. marec). *The difference between tax planning and tax optimisation*. Najdeno 3. februarja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/SGpdQL>
9. Buettner, T. & Wamser G. (2013). Internal Debt and Multinational Profit Shifting: Empirical Evidence from Firm-Level Panel Data. *National Tax Journal*, 66(1).
10. Christensen, J. & Kapoor, S. (2004). Tax avoidance, tax competition and globalisation: making tax justice a focus for global activism. *Accountancy Business and the Public Interest*, 3(2).
11. Devereux, M. P., Lockwood, B. & Redoano, M. (2008). Do Countries Compete over Corporate Tax Rates? *Journal of Public Economics*, 92, 1210–1235.
12. Dharmapala, D. (2014). What Do We Know about Base Erosion and Profit Shifting? A Review of the Empirical Literature. *CESifo Working Paper*, (4612).
13. Dharmapala, D. & Riedel, N. (2013). Earnings Shocks and Tax-Motivated Income-Shifting: Evidence from European Multinationals. *Journal of Public Economics*, 97, 95–107.
14. Dyreng, S. D., Lindsey, B. P., Markle, K. S. & Shackelford, D. A. (2015). The effect of tax and nontax country characteristics on the global equity supply chains of U.S. multinationals. *Journal of Accounting and Economics*, 59, 182–202.
15. Evropska komisija (2012a). *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o konkretnih načinih za krepitev boja proti davčnim utajam in izmikanju davkom, vključno v zvezi s tretjimi državami*. COM(2012) 351 final. Bruselj: Evropska komisija.
16. Evropska komisija (2012b). *Priporočilo Komisije z dne 6.12.2012 o agresivnem davčnem načrtovanju*. C(2012) 8806 final. Bruselj: Evropska komisija.
17. Evropska komisija (2013). *Boj proti davčnim goljufijam in utajam*. Prispevek Komisije k zasedanju Evropskega sveta 22. maja 2013. Najdeno 4. decembra 2015 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_sl.pdf

18. Evropska komisija (2015). *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o davčni preglednosti za preprečevanje davčnih utaj in izogibanja davkom*. COM(2015) 136 final. Bruselj: Evropska komisija.
19. Farrell-Singleton, P. A. (2010). *Critical Values For The Two Independent Samples Winsorized T-Test. Paper 86*. Detroit: Wayne State University Dissertations.
20. Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: and sex and drugs and rock 'n' roll* (4th ed.). London: SAGE.
21. *Fighting unintended double non-taxation*. Najdeno 20. maja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/VDvKJW>
22. Fuest, C., Spengel, C., Finke, K., Heckemeyer, J. H. & Nusser, H. (2013). Profit Shifting and “Aggressive” Tax Planning by Multinational Firms: Issues and Options for Reform. *World Tax Journal*, (October 2013), 307–324.
23. Gravelle, J. G. (2015). Tax havens: International tax avoidance and evasion. *Congressional Research Service*, (7-5700).
24. Gropp, R. & Kostial, K., (2000). The disappearing tax base: Is foreign direct investment eroding corporate income taxes? *Working paper series, Working Paper, September 2000*(31). Frankfurt am Main: European Central Bank.
25. Grubert, H. (2003). Intangible Income, Intercompany Transactions, Income Shifting, and the Choice of Location, *National Tax Journal*, 56(No. 1, Part 2), 221–242.
26. Heckemeyer, J. H. & Overesch, M. (2013). Multinationals’ Profit Response to Tax Differentials: Effect Size and Shifting Channels. *Discussion Paper*, (No. 13-045). München: Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung GmbH.
27. Hines, J. R. Jr. (2005). Corporate Taxation and International Competition. *University of Michigan Ross School of Business Working Paper Series*, (No. 1026).
28. Huizinga, H. & Laeven, L. (2008). International profit shifting within multinationals: A multi-country perspective. *Journal of Public Economics*, 92, 1164–1182.
29. Huizinga, H., Laeven, L. & Nicodeme, G. (2008). Capital structure and international debt shifting. *Journal of Financial Economics*, 88(1), 80–118.
30. IMF (1993). *Balance of Payments Manual*. International Monetary Fund. Najdeno 2. februarja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/zP5a1Y>
31. *IMF - Co-ordinated Direct Investment Survey (CDIS)*. Najdeno 2. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/b5ybBN>
32. Jovanović, T. (2013). *Merjenje vpliva pravil proti davčnemu izogibanju v Evropski uniji na obdavčenje mednarodnih podjetij* (doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
33. Karkinsky, T. & Riedel, N. (2009, 3. november). Corporate taxation and the choice of patent location within multinational firms. *WP*, (09/31). Oxford: Oxford University Centre for Business Taxation.
34. Keightley, M. P. & Stupak, J. M. (2015). Corporate Tax Base Erosion and Profit Shifting (BEPS): An Examination of the Data. *Congressional Research Service*, (7-5700).

35. Koch, D. & Oestreicher, A. (2014). Comments on »Request for input on action 11 of the BEPS action plan regarding work on establishing methodologies to collect and analyse data on BEPS and the actions to address it«. *Comments received on public discussion draft. BEPS Action11: Establish methodologies to collect and analyse data on BEPS and the actions to address it*, 8–12. Paris: OECD.
36. Kostevc, Č., Redek, T. & Rojec, M. (2007). Davek na dobiček kot determinanta vhodnih neposrednih tujih investicij. *IB revija*, 41(2), 17–28. Ljubljana: UMAR.
37. Kovač, M. (2004). *Obdavčevanje svetovnega dohodka*. Maribor: Davčni inštitut.
38. Lai Lan Mo, P. (2003). *Tax Avoidance and Anti-avoidance Measures in major developing countries*. USA: Greenwood Publishing Group.
39. Langenmayr, D. (2014). Response to Section B.1. of the OECD Request for Input on BEPS (4 August 2014). *Comments received on public discussion draft. BEPS Action11: Establish methodologies to collect and analyse data on BEPS and the actions to address it*, 13–15. Paris: OECD.
40. Lewellen, K., Robinson, L.A. (2013). Internal Ownership Structures of U.S. Multinational Firms. *SSRN Scholarly Paper, April 30, 2013*(ID 2273553). Rochester: Social Science Research Network.
41. Love, P. (2013a, 13. februar). BEPS: why you're taxed more than a multinational. *OECD Insights. Debate the issues*. Najdeno 27. januarja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/kqwoij>
42. Love, P. (2013b, 19. julij). What is BEPS and how can you stop it? *OECD Insights. Debate the issues*. Najdeno 27. januarja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/NTq3Fu>
43. Markusen, J. (2002). Multinational Firms and the Theory of International Trade. *MPRA Paper, 30. April 2008*(8380). Cambridge: MIT Press.
44. McDonald, M. (2008). Income Shifting from Transfer Pricing: Further Evidence from Tax Return Data. *OTA Technical Working Paper, (2)*. Washington, D.C.: U.S. Department of the Treasury, Office of Tax Analysis.
45. Ministrstvo za finance (2015, 5. oktober). OECD objavila poročila projekta BEPS. Najdeno 5. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/7UKDnk>
46. Ministrstvo za finance (2016, 31. marec). Državni proračun 1992-2016. *Bilten javnih financ*. Najdeno 5. junija 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/atQq9E>
47. OECD (2008). Tax Effects on Foreign Direct Investment. *Policy Brief*. Najdeno 17. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/investment/investment-policy/40152903.pdf>
48. OECD (2010a, 22. julij). *Smernice OECD za določanje transference cen za mednarodna podjetja in davčne uprave*. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
49. OECD (2010b, 22. julij). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing.
50. OECD (2013a). *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*. Paris: OECD Publishing.
51. OECD (2013b). *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*. Paris: OECD Publishing.

52. OECD (2014). *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2014*. Paris: OECD Publishing.
53. OECD (2015a). *BEPS Action 11: Improving the Analysis of BEPS. Public Discussion Draft*. Paris: OECD Publishing.
54. OECD (2015b). *Measuring and Monitoring BEPS. Action 11 - 2015 Final Report*. OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Paris: OECD Publishing.
55. OECD (2015c). *Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation, Actions 8-10 - 2015 Final Reports*. OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Paris: OECD Publishing.
56. OECD (2015d). *Explanatory Statement*. OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Paris: OECD Publishing.
57. Rojec, M. (1993). *Neposredne tuje investicije in razvoj Slovenije* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
58. Senior Nello, S. (2009). *The European Union. Economics, Policies & History* (2nd ed.). Berkshire: McGraw-Hill Education.
59. Sikka, P. & Willmott, H. (2010). The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness. *Critical Perspectives on Accounting*, 21, 342–356.
60. Spengel, C. & Schaefer, A. (2004). International Tax Planning in the Age of ICT. *Discussion Paper*, (No. 04-027). Munich: ZEW – Centre for European Economic Research.
61. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.). Bruto domači proizvod, Slovenija, letno. Najdeno 5. junija 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/xXJDBa>
62. Subramanyam, K. R., & Wild, J. J. (2009). *Financial Statement Analysis*. Tenth edition. New York: McGraw-Hill international edition.
63. Tičar, B. (2002). Učinkovito poslovanje družb z vidika davčnega načrtovanja. *Dnevi slovenskih pravnih 2002: od 10. do 12. oktobra v Portorožu*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
64. United Nations, (2003). *Manual for the Negotiation of Bilateral Tax Treaties between Developed and Developing Countries*. New York: United Nations.
65. Wilson, J. D. & Wildasin, D. E. (2001). Tax Competition: Bane or Boon? *Office of Tax Policy Research, Institute for Fiscal Studies conference, "World Tax Competition," May 24-25, 2001*. London. Najdeno 4. februarja 2016 na spletnem naslovu <http://goo.gl/7Xgibf>
66. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. *Uradni list RS* št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 110/09 – ZDavP-2B, 43/10, 59/11, 24/12, 30/12, 94/12, 81/13, 50/14, 23/15 in 82/15.
67. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 65/2009 – uradno prečiščeno besedilo, 33/2011, 91/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013 – odl. US, 82/2013 in 55/2015.
68. Zucman, G. (2014). Taxing across Borders: Tracking Personal Wealth and Corporate Profits. *Journal of Economic Perspectives*, 28(4), 121–148.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznama družb v opazovanih vzorcih	1
Priloga 2: Opisna statistika opazovanih vzorcev pred nadomestitvijo ekstremov	5

PRILOGA 1: Seznama družb v opazovanih vzorcih

Tabela 1: Seznam družb v vzorcu multinacionalk

Al, d. d.	Kovinoplastika Lož, d. d.
ACH, d. d.	Kovintrade Mednarodna trgovina, d. d.
Ad Vita, d. o. o.	Kras mesnopredelovalna industrija, d. o. o.
ADD, d. o. o.	Krka, d. d.
Aero, d. d. - v stečaju	Lip, lesna industrija Bled, d. o. o.
Afit, d. o. o.	Lisca, d. d.
Agromehanika, d. d.	LTH Castings, ulitki, d. o. o.
AJM okna-vrata-senčila, d. o. o.	Lumar inženiring, d. o. o.
Alpina, d. o. o.	Magistrat International, d. o. o.
Alpod, d. o. o.	Mladinska knjiga založba, d. d.
Armeton, d. o. o.	Mlinotest živilska industrija, d. d.
Brinox Inženiring, d. o. o.	Omega Air Inženiring, d. o. o.
Cetis, d. d.	Peko, d. d.
Cimos, d. d.	Petrol, d. d.
Cosylab, d. d.	Pivovarna Laško, d. d.
DZS, d. d.	Primet, d. o. o.
Elma TT, d. d.	Reflex, d. o. o.
ETI Elektroelement, d. d.	Regal-Gebr.Heinemann, d. o. o.
Fragmat Tim, d. d.	Riko, d. o. o.
G3 Spirits, d. o. o.	Sanolabor, d. d.
Geoplin, d. o. o.	Semenarna Ljubljana, d. d.
Gorenje gospodinjski aparati, d. d.	Slowatch družba za trgovino, d. o. o.
Grafo Lit, d. o. o.	SRC sistemske integracije, d. o. o.
Holding Slovenske elektrarne, d. o. o.	TAB tovarna akumulatorskih baterij, d. d.
Impol 2000 družba za upravljanje, d. d.	Talum Tovarna aluminija, d. d.
Inles, d. d.	Tekstilna tovarna Motvoz in platno, d. d.
Intereuropa, d. d.	Telekom Slovenije, d. d.
Interexport, d. o. o.	Terme Čatež, d. d.
Intra Lighting, d. o. o.	Terme Olimia, d. d.

se nadaljuje

Tabela 1: Seznam družb v vzorcu multinacionalk (nad.)

Iskra zaščite, d. o. o.	Topdom, d. o. o.
Iskratel, d. o. o.	Trimo, d. d.
Istrabenz, d. d.	Turna proizvodnja in trgovina, d. o. o.
Izoteh, d. o. o.	Ultramarin, razvojno podjetje, d. d.
Jata Emona, d. o. o.	Unichem, d. o. o.
KMAG, Kia Motors Adria Group, d. d.	Unior Kovaška industrija, d. d.
Kolektor Group, d. o. o.	Varis, d. d.
Kompas mejni turistični servis, d. d.	Varnost Maribor, d. d.
Kompas Turistično podjetje, d. d.	VG5, d. o. o.
Konus Konex, d. o. o.	

Tabela 2: Seznam družb v vzorcu domačih družb

Acron, d. o. o.	MDM, d. o. o.
Adriaing, d. o. o.	Medex, d. o. o.
Agencija M servis, d. o. o.	Melamin kemična tovarna, d. d.
Aliansa, d. o. o.	Menina proizvodnja pogrebne opreme, d. d.
Alpetour - Potovalna Agencija, d. d.	Mestni plinovodi distribucija plina, d. o. o.
Arcont IP, d. o. o.	Metalna Senovo, d. o. o.
Autodelta, d. o. o.	Metro trgovska družba, d. d.
Automatic servis, d. o. o.	Mibra, d. o. o.
Balavto, d. o. o.	Mix, d. o. o.
BTS Company, d. o. o.	Moja energija, d. o. o.
C & A moda, d. o. o.	Nama Trgovsko podjetje, d. d.
C & G, d. o. o.	Naravno zdravilišče Topolšica, d. d.
CGP, d. d.	Numip, d. o. o.
Coma Commerce, d. o. o.	Obnova trgovina, d. o. o.
Delo prodaja, d. d.	Opeka, d. o. o.
Diagnostični center Vila Bogatin, d. o. o.	Pekarna Pečjak, d. o. o.
Difa tlačna livarna in obdelava ulitkov, d. o. o.	Petek transport, d. o. o.
Digit, d. o. o.	Pfeifer, d. o. o.
Diss distribucija računalniške opreme in trgovina, d. o. o.	Pick & Place, d. o. o.
Domel Holding, d. d.	Pikapoka vse za otroka, d. o. o.
EHO Električna, hladilništvo, ogrevanje, d. o. o.	Planika Turnišče, d. o. o.
Elcom, d. o. o.	Polje, Podjetje za trgovino in storitve, d. o. o.
Etiketa, d. d.	Posco - ESDC, d. o. o.
Eurel, d. o. o.	PP - AGRO, d. o. o.
Eurocom, d. o. o.	Prigo, d. o. o.
Europlakat, d. o. o.	Ram holding upravljanje z družbami, d. o. o.
Extra Lux, d. o. o.	Remont obrtno gradbeno podjetje, d. d.
Fama, d. o. o.	RE-MONT strojništvo, električna, montaža, d. o. o.
Fibmarkt, d. o. o.	RLS Merilna tehnika, d. o. o.
Filtrirna industrija pletilnica in itpp, d. o. o.	Roltek, d. o. o.
Gardenia Ars Florae Cvetličarstvo, d. d.	Rondal predelava barvnih kovin, d. o. o.

se nadaljuje

Tabela 2: Seznam družb v vzorcu domačih družb (nad.)

GH Holding storitvena družba, d. d.	Salus, d. d.
GMT podjetje za gradbeništvo, marketing in trgovino, d. o. o.	Selmar, trgovina in servis motornih vozil, d. o. o.
Gokop, d. o. o.	Seltron, d. o. o.
Gostol Tolminske Strojne Tovarne, d. d.	SGP Graditelj Splošno gradbeno podjetje, d. d.
Gozd Ljubljana, d. d.	SICO, d. o. o.
Gozdno gospodarstvo Maribor, d. d.	SMM proizvodni sistemi, d. o. o.
Gozdno gospodarstvo Novo mesto, d. d.	Splošno gradbeno podjetje Pomgrad Murska Sobota, d. d.
HC Hidromontaža, d. o. o.	Štore Steel, d. o. o.
Hidroinženiring, d. o. o.	Tajfun Planina proizvodnja strojev, d. o. o.
Hidrotehnik Vodnogospodarsko podjetje, d. d.	Tames, d. o. o.
Horjak - Precise, d. o. o.	Tapro Trgovina prodaja, inženiring, d. o. o.
Industrija transportnih sredstev in opreme, d. o. o.	TBP tovarna bovdenov in plastike, d. d.
Iskra Pio, d. o. o.	Tehcenter, d. o. o. - v stečajju
ITRO, trgovina, servis in storitve, d. o. o.	Termo-tehnika, d. o. o.
Jagros, d. o. o.	Tiskarna Novo mesto, d. d.
Janus Trade, d. o. o.	Tomas Sport 2 trgovina, d. o. o.
KEA, d. o. o.	Tovarna Elektromateriala Čatež, d. d.
Klasje Mlinsko predelovalno podjetje Celje, d. d. - v stečajju	Tovarna Kovinske Opreme, d. o. o.
Komunala Komunalno podjetje Nova Gorica, d. d.	Trans Felix, d. o. o.
Komunala Slovenske Gorice, d. o. o.	Transpak, d. o. o.
Komunalne gradnje, d. o. o.	Trgograd trgovina in gradbeništvo, d. o. o.
Komunalno podjetje Ormož, d. o. o.	Turistična agencija Sonček, d. o. o.
Komunalno stanovanjsko podjetje Brežice, d. d.	Valiant, d. o. o.
Komunalno stanovanjsko podjetje, d. d.	Varsi, d. o. o.
Kostak komunalno stavbno podjetje, d. d.	Vipap Videm Krško, d. d.
Koto proizvodno in trgovsko podjetje, d. o. o.	Vipoll, Oprema za industrijo tekočin, d. o. o.
Kovinoplastika Benda, d. o. o.	Vitanest Trgovina in storitve, d. o. o.
Kurivo Gorica Trgovina, d. d.	Vivapen, d. o. o.
Lomas, d. o. o.	WIT B trgovska družba, d. o. o.
Loterija Slovenije, d. d.	Zidgrad Splošno gradbeno podjetje Idrija, d. d.
Marand Inženiring, d. o. o.	

PRILOGA 2: Opisna statistika opazovanih vzorcev pred nadomestitvijo ekstremov

Opisna statistika EDS₁, EDS₂ in EDS₃ pred nadomestitvijo ekstremov

V vzorcih so prisotne ekstremne vrednosti EDS₁, EDS₂ in EDS₃, kar je razvidno iz vrednosti minimumov, maksimumov in standardnih odklonov. Osamele ekstremne vrednosti EDS₁, EDS₂ in EDS₃ sem za namene preverjanja hipotez nadomestila s postopkom t. i. *winsorizacije* oz. nadomestitve ekstremnih vrednosti.

Tabela 1: Opisna statistika EDS₁ za obdobje 2011–2013

		Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Leto 2011	Domače družbe	123	-360,5	328,4	13,6	19,7	59,6
	Multinacionalke	77	-38,6	187,8	15,7	15,7	26,1
Leto 2012	Domače družbe	123	-228,2	113,7	12,4	16,3	34,7
	Multinacionalke	77	-593,2	164,4	1,7	10,8	84,9
Leto 2013	Domače družbe	123	-233,9	423,5	12,0	15,8	52,9
	Multinacionalke	77	-73,0	302,1	16,5	11,0	47,4

Tabela 2: Opisna statistika EDS₂ za obdobje 2011–2013

		Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Leto 2011	Domače družbe	123	-467,4	176,9	13,8	17,6	48,8
	Multinacionalke	77	-114,2	90,1	8,0	9,6	23,3
Leto 2012	Domače družbe	123	-826,6	556,8	9,0	12,8	92,2
	Multinacionalke	77	-1099,9	179,6	-4,5	10,7	130,4
Leto 2013	Domače družbe	123	-368,7	667,7	13,7	13,9	72,0
	Multinacionalke	77	-204,3	1190,2	17,4	8,3	139,9

Tabela 3: Opisna statistika EDS₃ za obdobje 2011–2013

		Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Leto 2011	Domače družbe	123	-1093,1	65,7	9,1	23,7	102,0
	Multinacionalke	77	-27,8	557,5	24,1	19,9	64,8
Leto 2012	Domače družbe	123	-44,4	1004,3	30,0	18,9	100,1
	Multinacionalke	77	-69,9	175,3	18,0	11,7	40,6
Leto 2013	Domače družbe	123	-60,8	125,8	13,8	18,0	19,1
	Multinacionalke	77	-296,7	72,7	3,2	11,4	50,4

Opisna statistika EDS₄, EDS₅ in EDS₆ pred nadomestitvijo ekstremov

V vzorcih so prisotne družbe, ki močno odstopajo po posameznih vrednostih EDS₄, EDS₅ in EDS₆, kar je razvidno iz minimumov in maksimumov ter visokih vrednosti standardnih odklonov. Ekstremne vrednosti EDS odstopajo zaradi velikih vzponov in padcev dobičkov poslovnih let ter zaradi posameznih vrednosti davka od dohodka pravnih oseb, ki so zaradi odloženih davkov lahko neproporcionalne doseženim dobičkom v odstopajočih letih. Osamele vrednosti EDS zato za namene preverjanja hipotez nadomestim s postopkom nadomestitve ekstremnih vrednosti.

Tabela 4: Opisna statistika EDS₄ za obdobje 2011–2013

	Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Domače družbe	123	-62,7	816,8	20,6	17,1	73,6
Multinacionalke	77	-76,6	63,7	10,5	13,4	20,7

Tabela 5: Opisna statistika EDS₅ za obdobje 2011–2013

	Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Domače družbe	123	-45,2	164,3	13,7	13,8	17,5
Multinacionalke	77	-11097,4	245,5	-137,1	9,3	1265,9

Tabela 6: Opisna statistika EDS₆ za obdobje 2011–2013

	Število družb	Minimum v %	Maksimum v %	Aritmetična sredina v %	Mediana v %	Standardni odklon v o. t.
Domače družbe	123	-503,1	162,3	12,3	18,5	50,0
Multinacionalke	77	-64,7	175,2	16,5	15,2	32,3